

”Yhteinen kirjaaminen luo yhteistä todellisuutta”

Moniammatillinen kirjaaminen sosiaalityöntekijöiden määrittelemänä

Sosiaalityön
pro gradu -tutkielma

Laatija:
Oona Ojanperä

14.6.2023

Turku

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu
Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

Pro gradu -tutkielma

Oppiaine: Sosiaalityö

Tekijä: Oona Ojanperä

Otsikko: ”Yhteinen kirjaaminen luo yhteistä todellisuutta” – Moniammatillinen kirjaaminen sosiaalityöntekijöiden määrittelemänä

Ohjaaja: professori (ma.) Kirsi Günther

Sivumäärä: 74 sivua

Päivämäärä: 14.6.2023

Tutkielmassani tarkastellaan sosiaalityöntekijöiden näkemyksiä moniammatillisesta kirjaamisesta julkisissa sosiaalipalveluissa. Tutkielman aineisto on kerätty Kansa-koulu III -kirjaamisvalmennukseen osallistuneiden sosiaalityöntekijöiden tehtävävastauksista, jotka käsittelivät moniammatillista kirjaamista. Tutkimusaineiston kontekstissa moniammatillinen kirjaaminen ymmärrettiin eri alojen ammattilaisten välisenä prosessina. Käytin analyysimenetelmänä teoriaohjaavaa sisällönanalyysia. Ohjaavina teorioina ovat moniammatillisuutta ja sosiaalityön dokumentointia koskevat aiemmat tutkimukset.

Tutkielman tavoitteena oli selvittää, miten sosiaalityöntekijät määrittelevät moniammatillista kirjaamista ja millaisia vahvuuksia ja haasteita moniammatilliseen kirjaamiseen liittyy. Moniammatillista kirjaamista ja sosiaalityöntekijöiden näkemyksiä siitä ei ole aiemmin tutkittu. Tutkimuskysymykseni ovat: miten sosiaalityöntekijät määrittelevät moniammatillista kirjaamista ja mitä vaikutuksia moniammatilliseen kirjaamiseen liittyy.

Tutkielman keskeinen tulos on, että sosiaalityöntekijät määrittelevät moniammatillista kirjaamista viiden keskeisen merkityksen kautta. Ne olivat tiedonsiirto, yhteisen tiedon muodostus, yhteinen kirjaaminen, kirjaamisen tavoitteet ja moniammatilliset asiakirjat. Moniammatilliseen kirjaamiseen vaikuttavia tekijöitä olivat yhteinen tietojärjestelmä, kirjaamisen käytännöt, rajatyö, vastuunjako, sosiaalityöntekijän rooli, kirjaamiseen käytettävissä oleva aika ja lainsäädäntö.

Tutkielman perusteella moniammatillisen kirjaamisen keskeinen tavoite on edistää asiakkaan pääsyä oikea-aikaisesti tarpeenmukaisiin palveluihin. Tämä tavoite saavutetaan tiedonsiirron, yhteisen tiedon muodostuksen ja moniammatillisten kirjaamiskäytäntöjen avulla. Tutkimuksen mukaan selkeitä sääntöjä tai yhtenäisiä käytäntöjä moniammatilliselle kirjaamiselle ei kuitenkaan ollut, vaan sosiaalityöntekijöillä oli käytössään vaihtelevia tapoja laatia kirjauksia. Usein moniammatillisen kirjaamisen käytäntöjä ei ollut työyhteisöissä lainkaan. Epäselvät tai puuttuvat käytännöt vaikuttivat sosiaalityöntekijöiden asenteisiin moniammatillista kirjaamista kohtaan, ja sitä saatettiin pitää hankalana tai jopa vieroksua. Lisäksi moniammatillisella kirjaamisella tavoitellaan ajallista hyötyä sekä säästöjä liittyen resursseihin ja rahaan.

Sosiaalityöntekijöiden käsitys moniammatillisista asiakirjoista keskittyi erityisesti asiakassuunnitelmaan ja palvelutarpeen arviointiin. Yhteisen tietojärjestelmän havaittiin vaikuttavan merkittävästi moniammatillisen kirjaamisen toteutumiseen.

Tutkielman perusteella yhteisten käytäntöjen kehittäminen veisi moniammatillista kirjaamista eteenpäin. Uudet hyvinvointialueet ovat mahdollisuus luoda sosiaalipalveluihin sellaiset rakenteet, jotka tukevat kirjausten laatimista moniammatillisesti.

Avainsanat: moniammatillinen kirjaaminen, moniammatillisuus, kirjaaminen, sosiaalityö, Kansa-koulu

Sisällysluettelo

1	Johdanto	4
2	Kirjaaminen sosiaalityössä	7
2.1	Sosiaalityön dokumentointi historiasta tähän päivään	7
2.2	Sosiaalityön kirjaamisen käytännöt	9
2.3	Moniammatillinen kirjaaminen ja sosiaalihuollon asiakastiedonhallinnan muutokset	13
3	Moniammatillisuus sosiaalityössä	17
3.1	Moniammatillisuus käsitteenä	17
3.2	Moniammatillisuus sosiaalityön kentällä	18
3.3	Moniammatillisuus rajapinnoilla	22
4	Tutkimuksen toteutus	27
4.1	Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset	27
4.2	Aineisto ja sen keruu	27
4.3	Aineiston analyysi ja tutkimusmenetelmä	29
4.4	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	32
5	Moniammatillinen kirjaaminen ja siihen vaikuttavat tekijät sosiaalityöntekijöiden määrittelemänä	35
5.1	Tiedon kulku ja yhteinen tietojärjestelmä	35
5.2	Yhteisen tiedon muodostus, vastuun jakaminen ja sosiaalityöntekijän rooli	38
5.3	Yhteinen kirjaaminen, kirjaamisen käytännöt ja rajapintakirjaaminen	42
5.4	Moniammatillisen kirjaamisen tavoitteet ja käytettävissä oleva aika	48
5.5	Moniammatilliset asiakirjat ja lainsäädäntö	51
6	Johtopäätökset ja pohdinta	54
6.1	Tutkimustulokset ja päätelmät	54
6.2	Tutkimuksen luotettavuus ja kontribuutio	61
	Lähteet	64

1 Johdanto

Tutkielmani käsittelee moniammatillista kirjaamista sosiaalityöntekijöiden näkökulmasta. Tutkimusaiheen pariin minut johdatteli mielenkiintoni moniammatillisuutta ja sen tutkimista kohtaan. Työkokemukseni kautta lastensuojelun sijaishuollossa sekä perheneuvolassa olen ymmärtänyt, että moniammatillinen yhteistyö on avainasemassa asiakkaiden ongelmien ratkaisemiseksi. Moniammatillisuudesta ja sen tarpeellisuudesta on käyty sosiaalialalla keskustelua jo kymmeniä vuosia, mutta moniammatillisen yhteistyön käytännön toimivuudesta on jokseenkin vähän seikkaperäistä tutkimustietoa (Kekoni ym. 20219, 9). Oma kiinnostukseni asiakastyön dokumentointia kohtaan heräsin niin ikään kentällä sosiaalityöntekijän työtehtävissä. Asiakastyötä tehdessäni olen havainnut, että tehdyillä kirjauksilla on suuri vaikutus siihen, miten tieto asiakkaasta kulkee työntekijöiden välillä ja millainen käsitys asiakkaan tilanteesta muodostuu. Siten kirjauksilla on valta määrittellä asiakasprosessin suuntaa.

Sekä moniammatillisuus että asiakastyön dokumentointi sosiaalityön kentällä ovat tutkimuskohteena hyvin laajoja, joten rajasin tutkielmani käsittelemään moniammatillisen kirjaamisen kehittämistä ja vahvistamista. Meneillään oleva Sote-uudistus uusine hyvinvointialueineen ja tuleva siirtyminen Kanta-palveluihin puhututtaa sosiaalipalveluiden kentällä. Sote-uudistuksessa korostuu tarve moniammatilliselle yhteistyölle ja sen kehittämiseksi myös sosiaalipalveluiden kirjaamiskäytäntöjen kannalta. Tarvitaan toimivia yhteistyön muotoja ja selkeitä pelisääntöjä, jotta asiakaslähtöisyys, taloudellisuus ja tehokkuus toteutuvat ja yhteinen tavoite tunnistetaan ja saavutetaan mahdollisimman onnistuneesti. Siksi on tärkeä kiinnittää katse myös moniammatilliseen kirjaamiseen. Sosiaalityön moniammatillisesta kirjaamista koskevaa aiempaa tutkimusta on toistaiseksi olemassa hyvin vähän.

Haluan tutkielmassani selvittää, miten sosiaalityöntekijät määrittelevät moniammatillista kirjaamista ja mitkä tekijät vaikuttavat moniammatillisen kirjaamiseen. Olen kiinnostunut tutkimaan, miten sosiaalityöntekijät näkevät moniammatillisen kirjaamisen toteutuvan heidän palvelutehtävissään sekä millaisia haasteita ja onnistumisia moniammatilliseen kirjaamiseen mahdollisesti liittyy. Tutkielmani on luonteeltaan laadullinen ja analysoin tutkimusaineistoani teoriaohjaavan sisällönanalyysin keinoin. Tutkielmani aineisto koostuu Kansa-koulu III -hankkeen kirjaamisvalmennukseen osallistuneiden sosiaalityöntekijöiden vastauksista oppimistehtäviin ja keskusteluihin, jotka käsitelivät moniammatillista kirjaamista. Kansa-

koulu III -hanke toteutettiin vuosina 2020-2021 ja siinä tuotettiin neljän viikon mittainen kirjaamisen verkkovalmennus sosiaalialan ammattilaisille. Hankkeen tavoitteina oli kirjaamisosaimisen lisääminen sosiaalihuollossa sekä yhdenmukaisen kirjaamisen edellytysten vahvistaminen.

Moniammatillinen yhteistyö on olennainen osa sosiaalityötä. Sen merkitys sosiaalihuollossa tunnustetaan lainsäädännössä ja sen tärkeyttä korostetaan erilaisissa hankkeissa ja kehitysohjelmissa (Kekoni ym. 2019). Sosiaalihuoltolaki (1301/2014 41§) velvoittaa sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöitä moniammatilliseen yhteistyöhön silloin, kun asiakkaan tuen ja hoidon tarpeet sitä edellyttävät. Sosiaalityön asiakkaiden ongelmat ovat hyvin moninaisia, eikä useinkaan yhden tieteenalan tai osaamisalueen hallitseminen riitä niiden ratkaisemiseksi. Moniammatillinen yhteistyö nähdään keinona ratkaista tämä ongelma. Moniammatillisessa yhteistyössä yhdistetään eri professioiden asiantuntemus ja osaaminen sekä asetetaan työskentelylle yhteinen tavoite. Moniammatillisen yhteistyön keskiössä on asiakas ja asiakkaan tilanteen edistäminen. (Isoherranen 2012, 10.) Avainasemassa moniammatillisen työskentelyn onnistumiselle ovat yhteisen tiedon muodostaminen, moniäänisyys ja vastavuoroinen kohtaaminen. Moniammatillisessa yhteistyössä on tärkeää tavoittaa eri asiantuntijoiden erilaiset näkökulmat ja oppia niistä. (Kekoni ym. 2019, 17; Mönkkönen & Kekoni 2020, 217.) Moniammatillinen yhteistyön edellytyksenä on myös se, että työntekijöillä on saatavilla ajantasainen tieto asiakkaan tilanteesta ja että työntekijät voivat moniammatillisesti laatia yhteisiä asiakirjoja. Asiakas voidaan ymmärtää myös yhtenä jäsenenä moniammatillisessa tiimissä ja asiakkaan tuottamaa tietoa omasta tilanteestaan voidaan pitää yhtä arvokkaana ja tasavertaisena suhteessa ammattilaisten tietoon (ks. esim. Pehkonen ym. 2019) Omassa tutkielmassani keskityn kuitenkin tutkimaan ammattilaisten välistä yhteistyötä.

Sosiaalityötä kuvaillaan tietointensiiviseksi työksi. Tällä tarkoitetaan sitä, että sosiaalityössä vastaanotetaan ja käsitellään merkittäviä tietomääriä ja sen lisäksi tuotetaan uutta tietoa. (Lehmuskoski 2017, 417.) Toisaalta dokumentointi voidaan ymmärtää merkittävänä vaikuttamistyönä. Ennen kaikkea asiakasasiakirjat vaikuttavat asiakkaiden elämään. Asiakaskirjauksia tekevän työntekijän on pystyttävä refleктоimaan, mihin ja millä tavoin kirjatut tiedot voivat asiakkaan tilanteessa vaikuttaa. (Kääriäinen 2016, 189.) Siksi kirjaamisosaiminen on yksi keskeisimmistä sosiaalityön osa-alueista. Kirjaamisen tarkoituksena on tukea asiakasta, huolehtia eri osapuolten oikeusturvasta ja toimia keskeisenä ammatillisen tiedontuotannon menetelmänä (Lehmuskoski 2017, 419). Sosiaalihuollon

kirjaamiskäytännöt tulevat muuttumaan merkittävästi vuoden 2021 voimaan tulleen asiakastietolain myötä. Uusi asiakastietolaki velvoittaa sosiaalihuollon palvelunantajat liittymään valtakunnallisiin Kanta-palveluihin. (784/2021 Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä.) Muutos edellyttää sosiaalihuollon organisaatioita panostamaan kirjaamistapojen kehittämiseen.

Tutkielmani rakenne koostuu tutkimustehtävän, tutkimuskysymyksen ja teoreettisen viitekehyksen määrittelystä, aineiston analyysistä, tutkimustulosten esittelystä sekä johtopäätöksistä pohdintoineen. Luvussa kaksi kerron tarkemmin sosiaalityön asiakastyön dokumentoinnista ja sen käytännöistä sekä sote-uudistuksen vaikutuksista. Luvussa kolme avaan moniammatillisuuden käsitettä ja käsittelen sosiaalityön kentälle sijoittuvaa moniammatillista yhteistyötä. Luvussa neljä esittelen tutkielmani tutkimuskysymykset, aineiston ja analyysimenetelmän. Luvussa viisi käyn läpi tutkimustulokset ja luvussa kuusi esittelen tutkielmani johtopäätökset ja jatkotutkimusideani.

2 Kirjaaminen sosiaalityössä

2.1 Sosiaalityön dokumentointi historiasta tähän päivään

Käsitys hyvästä asiakastyön dokumentoinnista on ollut kytköksissä käsityksiin hyvästä ja tavoiteltavasta tavasta tehdä sosiaalityötä. Sosiaalihuollossa dokumentoinnilla tarkoitetaan asiakirjojen laatimista sekä asiakastyössä syntyvien tietojen, kuvien ja äänitteiden tallentamista. Dokumentointi on hyödyksi sekä asiakkaalle että työntekijälle. Asiakirjojen avulla asiakkaalle voidaan todentaa asiakasprosessien tapahtumia ja kulkua ja niiden avulla lisätään asiakkaan luottamusta sosiaalihuollon työprosesseihin. Asiakirjat tukevat työntekijää lainmukaisissa työprosesseissa, päätösten valmistelussa ja päätöksenteossa. (Laaksonen ym. 2011, 14.) Sosiaalityön asiakastyön dokumentoinnissa on historiallisesti ollut kaksi aikakautta: juridishallinnollinen vaihe ja psykososiaalinen case work -vaihe (Karvinen-Niinikoski & Tapola 2002, 9). 1800-luvulla ja 1900-luvun alussa kirjausten oli tarkoitus antaa tietoa tehdystä työstä. Kirjaukset olivat lyhyitä ja niihin oli merkitty nimi, ongelma ja annettu apu. Asiakastyön dokumentointi nähtiin hallinnollisena menetelmänä. 1920-luvulla asiakaskirjaaminen muotoutui vähitellen työvälineeksi sosiaalityön ammatilliselle työlle. (O'Rourke 2010, 2.) Esimerkiksi Ada Eliot Sheffieldin (1920, 13) mukaan huono dokumentointi on merkki asiakkaiden tehottomasta tai pinnallisesta palvelusta. Ymmärrettiin, että dokumentointia ei tehdä vain siksi, että viranomaisten tekemästä työstä jää merkintä arkistoon, vaan myös siksi, että se on yksi työväline, joka auttaa viranomaisia tarjoamaan oikeanlaisia palveluita asiakkaille. Sheffield (1920, 13–14) korostaa, että tärkeää on dokumentoida työn jatkuvuutta ja siten välttää sitä, että asiakas joutuisi uudelleen kertomaan tietoja työntekijälle. Suomessa 1930-luvulla tulleet huoltolait vahvistivat kirjaamisen juridishallinnollista luonnetta, sillä sosiaalityön asiakirjat olivat keskeisiä välineitä valvoa suoritettujen toimenpiteiden laillisuutta ja oikeaoppisuutta. (Karvinen-Niinikoski & Tapola 2002, 9–10.)

1940-luvulla Gordon Hamilton (1946, 4) määritteli kirjaamiselle neljä tarkoitusta: käytäntö (practice), hallinto (administration), harjoitus (training) ja tutkimus (research). Kirjaamista ei nähty enää vain hallinnollisena tehtävänä, vaan sen toimintaulottuvuudet laajenivat (Günther 2015, 39). Psykoanalyttisen teorian vaikutuksen myötä sosiaalityöntekijän ja asiakkaan välisen suhteen merkitystä korostettiin ja kirjaaminen nähtiin työkaluna asiakassuhteen reflektointiin (O'Rourke 2010, 2–3). 1950-luvulla medikaalinen kirjaaminen ja sosiaalinen diagnosointi alkoivat korostua sosiaalityön dokumentoinnissa (Prince 1996, 13–14). Myös

sodanjälkeisessä Suomessa otettiin käyttöön case work -malli, jossa ajatuksena on, että tieto ja osaaminen jäsenyvät toiminnan ja prosessikirjoittamisen kautta. Case work -perinteessä kirjaaminen on merkittävä osa asiakkaan sosiaalisen diagnoosin laatimista. (Richmond 1922; Kagle 1991.) Case work -malli jäi syrjään sen vaativuuden ja aikaa vievyyden takia ja sen tilalle tulivat psykososiaalisen työn käytänteet, joiden keskiössä oli kirjoittamisen sijaan asiakkaan kohtaaminen. (Kääriäinen 2003, 21–22.)

1960-luvulla sosiaalihuolto alkoi saada kritiikkiä sen kontrolloivasta luonteesta. Tämä johti siihen, että sosiaalihuollon periaatteita alettiin määrittelemään uudelleen ja lainsäädäntöä uudistettiin 1970- ja 1980-luvuilla. (Karvinen-Niinikoski & Tapola 2002, 10; Laaksonen ym. 2011, 9.) Uusien periaatteiden näkökulmat liittyivät myös asiakaskirjaamiseen: tärkeiksi lähtökohdiksi nousivat palveluhenkisyys, pyrkimys normaalisuuteen, valinnanvapaus, ennaltaehkäisy, luottamuksellisuus ja omatoimisuuden edistäminen (KM 1971). Vuonna 1982 voimaan tullessa sosiaalihuoltolaissa (1982/710) korostettiin myös asiakkaan oikeutta saada tieto sellaisesta sosiaalihuollon asiakirjasta ja muusta aineistosta, jolla on merkitystä häntä koskevassa asiassa. 1980-luvulla muutosta toi myös hiljalleen siirtyminen sähköisiin kirjaamiskäytäntöihin, joilla oli vaikutus asiakirjojen sisältöihin (Kagle 1993, 194; O'Rourke 2010, 99; Günther 2015, 31). Sosiaalihuollon ensimmäiset laajat tietojärjestelmät otettiin Suomessa käyttöön 1980-luvulla ja erityisesti 1990-luvulta lähtien tietotekniikan hyödyntäminen on lisääntynyt sosiaalialan tiedonhallinnassa (Laaksonen ym. 2011, 9). Sirpa Saarion (2014) väitöskirjatutkimus tuo esiin, että sähköiset tietojärjestelmät ovat tuoneet terveydenhuollon ammattilaisille uusia kirjaamisen käytäntöjä, joissa tärkeäksi muodostuu selontekovelvollisuus tehdystä työstä (ks. myös Günther 2015).

Suomessa tuli voimaan 2021 uusi asiakastietolaki, joka velvoittaa sosiaalihuollon työntekijät tekemään asiakaskirjauksia määrämuotoisesti (Terveiden ja hyvinvoinninlaitos 2021). Määrämuotoinen kirjaaminen tarkoittaa, että kirjauksia tehdään yhtenäisesti sovitulla tavalla asiakasasiakirjoihin, joiden rakenne on valtakunnallisesti yhteneväinen. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen määrää asiakasasiakirjojen rakenteesta ja siitä, mitä tietoa niihin merkitään. Määrämuotoisen kirjaamisen tavoitteena on, että asiakasasiakirjoissa olevaa tietoa voidaan hyödyntää tilastoinnissa ja kehittämistyössä entistä paremmin. Vaikka määrämuotoisuus yhtenäistää asiakirjojen nimiä ja tietosisältöjä, määrämuotoinen kirjaaminen jättää silti tilaa vapaalle kirjoittamiselle ja työntekijän omille valinnoille siitä, mitä kirjataan. (Lehmuskoski & Suhonen 2023, 164–165.)

Kirjaaminen ymmärretään keskeisenä ja tärkeänä osana sosiaalityöntekijän työtehtäviä ja työntekijöiden kirjaamisosaamista halutaan vahvistaa. Esimerkiksi Kansa-koulu-hankkeessa valmennetaan sosiaalialan ammattilaisten kirjaamistaitoja. Kansa-koulu-hanke on sosiaalihuollon kirjaamisosaamista vahvistava hanke, joka toteutuksesta vastaavat yhteistyössä sosiaalialan osaamiskeskukset. Ensimmäinen Kansa-koulu -hanke toteutettiin ajalla 1.8.2015-31.12.2017. Hankkeen tarkoituksena oli, että 1) sosiaalipalvelujen työntekijät ovat perehtyneet määrämuotoisten sosiaalihuollon asiakasasiakirjojen laatimisen käytäntöihin ja sosiaalipalveluissa on asiantuntijoita, joilla on valmius perehdyttää henkilöstöä sosiaalihuollon tiedonhallinnan kansallisesti yhdenmukaisiin käytänteisiin, 2) sosiaalipalveluissa tuotetut asiakasasiakirjojen sisältö sekä niiden laatimisen ja käsittelyn käytännöt ovat asiakasasiakirjalaisissa esitettyjen vaatimusten mukaisia ja 3) sosiaalialan organisaatioilla on valmius liittyä valtakunnalliseen sosiaalihuollon asiakastiedon arkistoon. (Hiltunen-Toura, Lehtonen, Taskinen & Lohijoki 2018). Sittemmin Kansa-koulu -hanke on jatkanut työtään, ja keväällä 2023 alkoi jo viides sosiaalialan työntekijöiden kirjaamisosaamista kehittävä hanke, Kansa-koulu 5 (Vasso). Kullakin Kansa-koulu -hankkeella on ollut sosiaalialan ammattilaisten kirjaamisosaamisen vahvistamisessa omat painotusalueensa.

Sosiaalityöntekijöiden koulutuksessa eri yliopistoilla ei ole yhtenäistä linjaa siitä, miten sosiaalityön kirjaamista käydään opinnoissa läpi, vaan yliopistot ovat sisällyttäneet opetussuunnitelmiinsa vaihtelevasti sosiaalialan dokumentointiin liittyvää opetusta: Turun yliopistossa sosiaalityön kandidaatin opinnoissa perehdytään sosiaalityön asiakirjoihin ja dokumentointiin Asiakirjat ja dokumentointi -opintojaksolla. Lapin yliopistossa kandidaatin aineopintoihin kuuluu Sosiaalityön työmenetelmät -opintojakso, johon kuuluu sosiaalityön dokumentointiin perehtyminen. Helsingin, Itä-Suomen, Jyväskylän ja Tampereen yliopistojen sosiaalityön opetussuunnitelmassa dokumentoinnin harjoittelu on sidottu osaksi kandidaatin tutkinnon käytännön harjoittelua, eikä sosiaalityön dokumentointia opeteta erillisellä kurssilla. (Turun yliopisto; Tampereen yliopisto; Helsingin yliopisto; Itä-Suomen yliopisto; Jyväskylän yliopisto; Lapin yliopisto.)

2.2 Sosiaalityön kirjaamisen käytännöt

Sosiaalityön kirjaamista ohjaillaan lainsäädännöllä, kansallisilla kehittämishankkeilla, ammatillisella koulutuksella, sosiaalityön eettisillä periaatteilla sekä työyhteisössä

muodostuvilla kulttuurisilla käytännöillä. Se, mitä dokumentoidaan ei siis ole sattumanvaraista, vaan se kytkeytyy historiaan ja yhteiskuntaan (Vierula 2013, 277). Kääriäisen (2016, 189) mukaan dokumentointi on sosiaalityön yksi keskeisimmistä työtehtävistä. Sosiaalityössä asiakirjoja kirjoitetaan, luetaan ja tulkitaan työtä varten työn tekemiseksi. Sosiaalityön dokumentointi tulisi nähdä kokonaisvaltaisena työhön kuuluvana tiedonmuodostuksen prosessina (Kääriäinen 2003, 182). Dokumentointiin kuuluu kirjoittamisen lisäksi oleellisesti asiakastietojen käyttäminen, lukeminen ja analyttinen tarkastelu (Kääriäinen 2016, 189). Näiden lisäksi dokumentoinnilla seurataan työskentelyn vaikuttavuutta, ja dokumentoinnista saatua tietoa käytetään palvelujen kehittämiseen (Günther 2015). Asiakastyöstä tehdyt kirjaukset toimivat myös yhtenä kommunikaation välineenä työntekijöiden kesken ja niillä on tärkeä rooli tiedon siirtämisessä eteenpäin työntekijältä toiselle (ks. esim. Karlsson & Nikolaidou 2013). Asiakkaalle asiakirjojen tärkeimpiä tehtäviä ovat oikeuksien ja oikeusturvan toteuttaminen, asiakasprosessin läpinäkyväksi ja selkeäksi tekeminen, asiakkaan asiaan osallistuneiden erilaisten näkemysten esiin tuominen, sekä palvelutarpeen arviointi ja palvelun suunnittelu ja toteuttaminen (Vierula 2013, 277).

Asiakastyön dokumentoinnilla ja kirjoitetuilla teksteillä luodaan ja muokataan institutionaalista todellisuutta, jonka vuoksi on tärkeää huomioida teksteissä tehtyjä kielellisiä valintoja (Günther 2015, 19). Työntekijältä odotetaan kirjoittamissa teksteissään asiallista, selkeää ja ymmärrettävää kielenkäyttöä, sillä hyvän hallinnon perusteisiin sisältyy vaatimus hyvästä kielenkäytöstä (Hallintolaki 434/2003). Laatiessaan asiakirjoja työntekijä tekee jatkuvasti kielenkäyttöön ja kirjoittamiseen liittyviä valintoja. Usein näitä valintoja ohjailevat asiakirjojen tyypit ja rakenteet sekä se, kenelle kirjauksia laaditaan. (Tiililä 2007; Günther 2015.) Ulla Tiililä (2007) on tutkinut väitöstudkimuksessaan sosiaaliviraston etuuspäätöstekstejä. Hänen yksi tutkimustuloksensa on, että etuuspäätöstekstit ovat yhdenmukaisia ja työntekijät turvautuvat niiden laatimisessa usein asiakastietojärjestelmien malliteksteihin. Tiililä nostaa tutkielmassaan hyväksi kirjaamisen käytännöksi sen, että työntekijät muokkaavat mallitekstejä pienillä yksityiskohdilla asiakkailleen sopivimmiksi ja käyttävät niissä hienovaraisia kohteliaisuuden keinoja, jolloin teksteistä tulee asiakaskeskeisempiä. (Mt.) Vaikka niin kutsutun virkakielen monet piirteet voivat olla sitovia ja sellaisia, joihin työntekijä ei voi vaikuttaa, virkakieli on kuitenkin moninaista ja se pitää sisällään työntekijän valintoja. Siksi se tulee määritellä toimijälähtöisesti kieleksi, jota viranomaiset käyttävät työssään. (Tiililä 2017, 6.)

Dokumentoinnin voi nähdä merkittävänä vaikuttamistyönä. Asiakastyön kirjaaminen vaikuttaa työhön ja työskentelyyn, mutta ennen kaikkea asiakirjat vaikuttavat asiakkaiden elämään. Siksi asiakastyön dokumentoinnissa työntekijän on tärkeä tiedostaa, millaisia tietoja halutaan tallentaa sekä miksi ja millä tavoin ne halutaan tallentaa, jotta ne olisivat hyödyllisiä ja tarpeenmukaisia. Työntekijän on hyvä pohtia, mihin dokumentoinnilla halutaan ja voidaan vaikuttaa ja mihin se tulee joka tapauksessa vaikuttamaan. (Kääriäinen 2016, 189.) Asiakirjat ja niihin liittyvät käytännöt voivat toimia asiakkaan toimintaa mahdollistavana tai rajoittavana tekijöinä. Asiakirjat voivat vaikuttaa negatiivisesti asiakkaan elämään silloin, jos niihin on kirjattu asiakkaan näkemyksen mukaan virheellistä tai vääristynyttä tietoa, joka kulkee dokumentoituna työntekijältä ja instituutiolta toiselle. Siksi sosiaalityössä oman työn ja sen vaikutusten reflektointi on välttämätöntä. Asiakastyön dokumentoinnissa olennaista on kysymys tiedon ja vallan suhteesta: kenellä on oikeus määritellä, millainen tieto asiakkaiden elämästä on tärkeää ja ”oikeaa” (Vierula 2013, 274–276; Günther 2015, 76.) Asiakastyössä kirjatulla tiedolla on merkittävä vaikutus, sillä institutionaalisia tekstejä pidetään usein virallisena totuutena (ks. esim. Tiililä 2007). On myös hyvä tiedostaa, että sosiaalihuollon asiakasasiakirjat eivät ole tekijättömiä tai synny tyhjiössä. Asiakasasiakirjojen kirjoittaja ei ole milloinkaan irti omasta elämänsähistoriastaan tai ympäristöstään, joten työntekijän tulisi aina tiedostaa, mistä omat tulkinnat syntyvät (Laaksonen ym. 2011, 11). Tarja Vierula (2013) on tutkinut asiakirjoihin liittyvää valtaa lastensuojelun kontekstista, jossa sosiaalityöntekijällä on viimesijainen valta päättää, millaisia asioita asiakkaan elämästä kirjataan asiakirjoihin. Sosiaalityöntekijän dokumentointiin liittyvillä valinnoilla on valtaa lukkiuttaa asiakkaan asema suhteessa itseen, muihin ja lastensuojeluinstituutioon. Tätä valtaa on mahdollista purkaa asiakkaan osallisuudella ja asiakirjojen moniäänisyydellä, jonka tärkeys nostettu esiin myös muussa tutkimuksessa. (ks. esim. Kääriäinen 2003; Vierula 2013; Günther 2015). Moniäänisyyden myötä eri osapuolten näkemykset ja mielipiteet tulevat asiakirjoissa näkyviksi. Kirjausten moniäänisyyden haasteena kuitenkin on se, että eri totuuksien rakentaminen kirjauksiin, voi tehdä teksteistä epätasa-arvoisia ja eettisesti ongelmallisia (Kääriäinen 2003, 180.)

Sosiaalialan asiakastiedon dokumentoimista säätelee sosiaalihuollon asiakasasiakirjalaki (254/2015), laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista eli asiakaslaki (812/2000), hallintolaki (434/2003), tietosuojalaki (1050/2018), laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta eli julkisuuslaki (621/1999), laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä eli asiakastietolaki (784/2021), EU:n yleinen tietosuoja-asetus (Euroopan

parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2016/679), sekä muut yleis- ja erityislait kuten lastensuojelulaki (417/2007), sosiaalihuoltolaki (1301/2014) ja laki potilaan asemasta ja oikeuksista (785/1992). Sosiaalihuollon asiakasasiakirjalain 4 § velvoittaa, että sosiaalihuollon ammattihenkilöt sekä muu asiakastyöhön osallistuva henkilöstö ovat velvollisia kirjaamaan sosiaalihuollon järjestämisen, suunnittelun, toteuttamisen, seurannan ja valvonnan kannalta tarpeelliset ja riittävät tiedot määrämuotoisina asiakirjoina. Kirjaamisvelvollisuus alkaa, kun palvelunantaja on saanut tiedon henkilön palveluntarpeesta tai ryhtynyt toteuttamaan sosiaalipalvelua. Kirjaukset on tehtävä viipymättä sen jälkeen, kun asiakkaan asiaa on käsitelty.

Sosiaalihuollon asiakasasiakirjalain (254/2015) mukaan asiakasasiakirja tarkoittaa viranomaisen tai yksityisen järjestämään sosiaalihuoltoon liittyvää asiakirjaa, joka sisältää asiakasta tai muuta yksityistä henkilöä koskevaa asiakastietoa. Määritelmä on identtinen sosiaalihuollon asiakaslain (812/2000) kanssa. Asiakasasiakirjalaisissa annetun toimivaltasäännöksen mukaan Terveiden ja hyvinvoinnin laitos antaa tarkemmat määräykset sosiaalihuollon asiakasasiakirjojen rakenteista ja asiakasasiakirjoihin merkityistä tiedoista (5 §).

Sosiaalityötä on kuvattu tietointensiiviseksi työksi, jolla tarkoitetaan sitä, että työssä on vastaanotettava ja käsiteltävä suuria tietomääriä ja lisäksi tuotettava uutta tietoa. Sosiaalityöntekijä tarvitsee asiakkaasta ja tämän tilanteesta merkittävän määrän tietoa, jotta asiakkaan asian ratkaisu on oikeudenmukainen ja asiakkaan tuentarpeita palveleva. Asiakastyössä kootaan monenlaista informaatiota asiakkaan elämästä, sosiaalisista suhteista sekä toimintakyvystä, jotta asiakkaan tuen tarpeesta saadaan riittävä ymmärrys. Sosiaalityöntekijä prosessoi ja vertaa asiakkaan tilanteesta saamaansa tietoa säädöksissä ja toimintaohjeissa oleviin kriteereihin ja muodostaa ratkaisun asiakkaan asiassa. Ratkaisun päätökseen sosiaalityöntekijä kirjaa perustelut ja usein myös kuvaa siihen johtaneita olosuhteita asiakaskertomuksessa. Kun asiakasta koskeva tietomäärä kasvaa, kirjaamisen merkitys korostuu. Viimeistään siinä vaiheessa, kun asiakkaan työntekijä vaihtuu, kirjaamisen välttämättömyys tulee esille. (Lehmuskoski 2017, 417–418.)

Yksi kirjaamisen haaste linkittyy työntekijöiden työajan rajallisuuteen. Sosiaalityöntekijöiden on dokumentoitava tehty työ riittävän tarkasti ja yksityiskohtaisesti, mihin tutkimusten mukaan kuluu merkittävästi aikaa (ks. esim. Kagle 1993, 195; Huuskonen 2014, 17–18). Asiakastyön kirjaaminen saattaa kuitenkin jäädä kiireellisten työtehtävien jalkoihin. Esimerkiksi Jill Kaglen

(1993) tutkimuksessa 81 prosenttia tutkimukseen haastatelluista työntekijöistä sanoi, että heillä ei ole riittävästi aikaa saada kirjauksia valmiiksi työtuntien aikana. Kirjaamisen aikaa vievä luonne on havaittu myös muissa dokumentointiin liittyvissä tutkimuksissa (ks. esim. Ylönen ym. 2020; Hujanen 2021 ym.) Laadukkaiden asiakasasiakirjojen ja niiden ajan tasalla pitämisen edellytyksenä on, että kirjaamiseen on resursoitu riittävästi aikaa (Hujanen ym. 2021, 365–366). Maija Mänttari-van der Kuip (2016, 7) kritisoi, että sosiaalityöntekijöiden työaika kuluu nykyaikaisen selontekovelvollisuuden täyttämiseen, joka pitää sisällään asiakastiedon dokumentoinnin lisäksi tilastointia ja raportointia työn tuloksellisuudesta. Hänen mukaansa sosiaalityöntekijöille ei jää aikaa ”oikean sosiaalityön” tekemiseen.

2.3 Moniammatillinen kirjaaminen ja sosiaalihuollon asiakastiedonhallinnan muutokset

Uudistettu laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä (784/2021) astui voimaan 1. marraskuuta 2021. Laki velvoittaa julkisen sektorin sosiaalihuollon palvelunantajia liittymään valtakunnallisten Kanta-palveluiden käyttäjäksi 1.9. 2024 mennessä ja yksityisen sektorin sosiaalihuollon palvelunantajia viimeistään 1.1.2026. Liittymisen jälkeen laaditut asiakasasiakirjat on tallennettava sosiaalihuollon asiakastiedon arkistoon, jonka käyttöönotto on aloitettu vuonna 2018. Sosiaalihuollon asiakastiedon arkisto on osa valtakunnallisia tietojärjestelmäpalveluita eli Kanta-palveluita. Kanta-palveluiden käyttöönoton tavoitteena sosiaalihuollossa on, että tarvittavat asiakastiedot ovat saatavilla tietoturvallisesti siellä, missä asiakastyötä tehdään. Myös tiedon käyttöönottoa halutaan parantaa paitsi asiakastyössä myös johtamistehtävissä, tilastoinnissa ja tutkimuksessa. (Lehmuskoski & Suhonen. 2023, 13.)

Valtakunnallisella sosiaalihuollon asiakastiedon arkistolla voidaan edistää myös moniammatillisen yhteistyön toteutumista eri organisaatioiden välillä. Tarkoituksena on, että sosiaalihuollon asiakastiedon arkiston avulla palvelunantajien tietojärjestelmät ovat yhteentoimivia: niillä on yhdenmukainen teknologia, yhteiset tietojärjestelmäpalvelut sekä valtakunnallisia tietovarantoja. (Lehmuskoski & Suhonen 2023, 20.) Näin yhteistyö eri palvelunantajien välillä ei vaikeudu erilaisten asiakastietojärjestelmien takia. Valtakunnallisesti yhdenmukaisesti laaditut asiakasasiakirjat tallennetaan sosiaalihuollon asiakastiedon arkistoon ja niitä käytetään ja luovutetaan tietosuojasäännösten mukaisesti (Lehmuskoski & Suhonen 2023, 20). Kanta-palveluiden käyttöönotto on monivaiheinen. Sen kolmannessa vaiheessa

keskitytään erityisesti asiakastiedon saatavuuteen rekistereiden välillä. Tämä mahdollistetaan rakenteisesti tallennetuilla asiakirjoilla, joita voidaan hakea ja luovuttaa eri palveluntarjoajien rekistereiden välillä. (Mt. 29.)

Moniammatillisen yhteistyön kirjaamista voidaan tarkastella siitä näkökulmasta, onko moniammatillinen yhteistyö sosiaalihuollon yksikön sisäistä vai organisaatioiden välistä (Lehmuskoski ym. 2021, 39). Ymmärrän moniammatillisen kirjaamisen yhteiseksi tiedonmuodostukseksi moniammatillisen tiimin kesken. Käytännössä se tarkoittaa sitä, että sosiaalihuollon asiakirjoja laaditaan yhteistyössä toteutuneesta moniammatillisesta asiakastyöstä. Moniammatillisessa yhteistyössä lähtökohtana on, että kaikilla yhteistyön osallistuneilla ammattihenkilöillä on oikeus yhdessä käsiteltyihin asiakastietoihin siltä osin kuin tiedot ovat tarpeellisia kunkin antamassa palvelussa (Liukko ym. 2022).

Sosiaalialan asiakaskirjalaisissa (254/2015) säädetään moniammatillisesta kirjaamisesta sekä sosiaalihuollon toimintayksikön sisäisessä yhteistyössä että organisaatioiden välisessä yhteistyössä. Asiakaskirjalain 7 § ja 8 § antavat mahdollisuuden laatia ja hyödyntää yhteisiä asiakirjoja moniammatillisesti. Asiakaskirjalain 7 §:ssä todetaan, että jos sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöt toteuttavat yhteistyössä sosiaalipalvelua asiakkaalle sosiaalialan yksikössä, laaditaan yhteinen toteuttamiskertomus sekä tarvittaessa suunnitelma ja muita asiakirjoja. Nämä asiakirjat tallennetaan sosiaalihuollon asiakasrekisteriin. Yhteisestä asiakassuunnitelmasta voidaan tarvittaessa tallentaa kopio potilasrekisteriin. Terveystieteiden ammattihenkilön antamaa terveyden- tai sairaanhoitoa koskevat potilastiedot tallennetaan potilasasiakirjoihin. Asiakaskirjalain 8 §:ssä todetaan, että organisaatioiden väliseen yhteistyöhön osallistuvat voivat salassapitosäännösten estämättä tallentaa asiakasta koskevat sosiaalihuollon asiakirjat myös oman organisaationsa asiakirjoihin, mikäli ne ovat tarpeellisia asiakkaan asian hoitamisessa kyseisessä organisaatiossa. Yhteistyön perusteella laaditun asiakassuunnitelman voi myös tallentaa oman organisaationsa asiakirjoihin edellä mainituin perustein.

Sosiaalityössä moniammatillisen yhteistyön keskiössä ovat usein palveluiden tarpeen arvio sekä erilaiset palvelujen ja hoidon suunnittelun prosessit. Sosiaalihuolto velvoittaa tarpeen mukaan toteuttamaan moniammatillisesti palvelutarpeen arviointeja ja asiakassuunnitelmia. Palvelutarpeen arvion käynnistäneen työntekijän on oltava yhteydessä muiden alojen viranomaisiin, mikäli asiakas tarvitsee heidän palveluitaan ja näiden on osallistuttava asiakkaan

palvelutarpeen arviointiin. Palvelutarpeen arviosta vastaavan työntekijän on huolehdittava, että asiakkaan tarpeen arvioinnissa on riittävästi asiantuntevaa osaamista. Sosiaalihuoltolain mukainen asiakassuunnitelma on keskeinen asiakirja eri sosiaalialan palvelutehtävissä ja siinä arvioidaan kokonaisvaltaisesti asiakkaan ja hänen perheensä tilannetta. Asiakassuunnitelman tarkoituksena on turvata asiakkaalle riittävät palvelut ja tukitoimet ja koota yhteen moniammatillisessa työskentelyssä yhteisesti sovittuja asioita. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014). Moniammatillista kirjaamista voidaan toteuttaa asiakkaan suostumuksella laatimalla eri organisaatioiden yhteisiä suunnitelmia asiakkaan tilanteen edistämiseksi. Tästä esimerkkinä on työikäisten palveluissa työttömän työnhakijan aktivointisuunnitelma, joka laaditaan yhteistyössä sosiaalityöntekijän, TE-toimiston asiantuntijan ja asiakkaan kanssa. Yhteinen suunnitelma selkeyttää työn ja vastuiden jakautumista ja helpottaa tilanteen seuranta.

Moniammatillinen yhteistyön ja moniammatillisen kirjaamisen edellytyksenä on, että asiakas on antanut suostumuksensa moniammatillisen yhteistyön aloittamiseen ja tiedonvaihtoon eri toimijoiden välillä. Suostumus pyydetään lähtökohtaisesti kirjallisena ja se tulee kirjata asiakas- tai potilastietoihin. Mikäli haluaa rajoittaa tai kieltää moniammatillisen yhteistyön ja tiedonvaihdon eri toimijoiden välillä hänen asiassaan, tulee tästä tehdä merkintä asiakkaan asiakirjoihin. (Lehmuskoski ym. 2021, 21–22.) Asiakastietoja saa kuitenkin luovuttaa ilman asiakkaan suostumusta silloin, jos se on välttämätöntä asiakkaan tarvitseman hoidon turvaamiseksi, lapsen edun turvaamiseksi tai asiakkaan välttämättömien etujen tai oikeuksien turvaamiseksi, kun asiakkaalla itsellään ei ole mahdollisuutta arvioida asian merkitystä (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000, 16, 17 §).

Kirjaaminen on aina kontekstisidonnaista (Räsänen & Günther 2018, 73). Anna-Malin Karlssonin ja Zoe Nikolaidoun (2013, 137–138) mukaan eri asiakasasiakirjat ovat sisällöltään erilaisia ja niillä on erilaiset tavoitteet, jotka määrittelevät sen mitä asioita asiakirjoissa voidaan painottaa. Myös moniammatillisessa yhteistyössä tuotetut asiakirjat ovat sidoksissa siihen toimintaan, jossa ne ovat syntyneet. Se, mitä, miten ja mihin moniammatillisen yhteistyön asiakirjoja laaditaan, riippuu siitä, minkä organisaation toiminnasta on kyse, mitä palvelua toiminta on sisällöltään, mikä asiakasprosessin vaihe on kyseessä ja minkä alan ammattihenkilön työskentelyä kirjaus koskee. Sosiaalihuollossa asiakasasiakirjat voivat liittyä esimerkiksi sosiaalipalvelun hakemiseen, palvelutarpeen arviointiin tai tietyn sosiaalipalvelun toteutumiseen. Eri palvelutehtävissä annettavat sosiaalipalvelut ovat sisällöltään erilaisia, joten niiden toteuttamiseen tarvittavat tiedot eroavat myös toisistaan. (Lehmuskoski ym. 2021, 41.) Sosiaalihuollon palveluyksikössä on mahdollista kirjata sekä asiakas- että potilastietoa. Mikäli

terveydenhuollon ammattihenkilö on sosiaalihuollon henkilöstön jäsen, hän kirjaa sosiaalihuollon asiatietoja. Jos terveydenhuollon ammattihenkilön työtehtäviin sosiaalipalvelussa liittyy potilaan hoitotoimenpiteitä, niihin liittyvät kirjaukset tehdään potilasasiakirjoihin. (Mt. 41-42.)

Moniammatillista kirjaamista on tutkittu sekä Suomessa että kansainvälisesti varsin vähän. Aiemmissa sosiaalityön moniammatillisuuteen liittyvissä tutkimuksissa yhdeksi moniammatillisuuden haasteiksi on paikannettu tiedonjakamiseen liittyvät haasteet, jotka johtuvat eri ammattikuntien tietojärjestelmistä ja tietojen katseluoikeuksista (ks. Frost, Robinson & Anning 2005). Eri organisaatioilla voi olla käytössä eri tietojärjestelmiä, jotka eivät ole keskenään yhteensopivia niin, että työntekijöiden olisi mahdollista tarkastella toistensa tuottamia asiakirjoja. Jenni-Mari Räsänen (2010, 291–318) on tutkinut tietojärjestelmien yhteiskäyttöön liittyviä jännitteitä seudullisessa sosiaalipäivystyksessä. Toimijoiden välinen etäisyys sekä yhteisten toimintatapojen vähäisyys tai niiden puuttuminen kokonaan aiheuttavat jännitteitä tiedonvaihtoon yhteisellä tietojärjestelmällä. Räsänen tutkimuksesta käy ilmi, että tutkimuksen teon aikaan tietojärjestelmien ja niiden yhteiskäytön tekninen toimivuus ei ollut vielä riittävää tiedonsiirron kannalta. (Mt. 312.) Tiedonsiirron haasteet eivät aina johdu tietojärjestelmien erilaisuudesta, vaan tiedonkulku on vaarassa katketa esimerkiksi silloin, kun asiakas on siirtymässä palvelusta toiseen tai kun työntekijä vaihtuu (Stockdale ym. 2011; Räsänen & Günther 2018). Sujuvan tiedonsiirron mahdollistava yhteinen tietojärjestelmä ei myöskään takaa sitä, että osapuolille muodostuu yhteinen ymmärrys asiakkaan tilanteesta, sillä asiakirjoja tulkitaan aina siitä kontekstista, jossa niitä luetaan (ks. esim. Hartswood ym. 2003).

3 Moniammatillisuus sosiaalityössä

3.1 Moniammatillisuus käsitteenä

Malcolm Paynen (2000) määritelmän mukaan moniammatillisuus tarkoittaa, että eri ammattiryhmät yhdistävät tietojaan ja taitojaan ja toimivastuitaan sekä ottavat huomioon toiset ammattiryhmät, joiden kanssa he ovat vuorovaikutuksessa. Karen Lockhart-Wood (2000, 276) määrittelee moniammatillisen yhteistyön seuraavasti: ”Moniammatillinen yhteistyö on prosessi, jossa kaksi tai useampaa ammattilaista käsittelee yhteistä ongelmaa. Ammatillaiset ovat valmiita jakamaan tietämyksensä tasavertaisesti toistensa kanssa ja kunnioittamaan toisten mielipiteitä. Potilaan tarpeet ovat toiminnan keskiössä. Ammatillisten yhteistyö on suunnitelmallista.” Gerard Kenny (2002) sekä Marine Freeman, Carolyn Miller ja Nick Ross (2000) korostavat moniammatillisuuden määritelmässään ammatillisten valmiutta tehdä yhteistyötä ammattirooliensa rajojen yli. Yhteistoiminnallisuus ja jaettu asiakkuus kuvaavat moniammatillisen työskentelyn tavoitteita: asetutaan rakentamaan yhteistä tietoisuutta jostakin asiasta (Kekoni ym. 2019, 16). Yksinkertaistaen moniammatillinen yhteistyö tarkoittaa sitä, että eri ammattiryhmillä on yhteinen ongelma ratkaistavana, ja jotta he pääsisivät tavoitteeseensa, heidän on yhdistettävä tietonsa ja osaamisensa (Isoherranen, Rekola & Nurminen 2008, 33).

Moniammatillisuuden käsitettä käytetään monissa erilaisissa asiayhteyksissä ja se on saanut erilaisia merkityksiä. Tämän vuoksi käsitteen täsmällinen määrittely on haastavaa. Moniammatillisuuden käsitettä käytetään Suomen kielessä melko väljästi ja sillä voidaan tarkoittaa hyvin erilaisia asiakas- tai potilastyön vuorovaikutustilanteita (Kekoni ym. 2019, 15). Kaarina Isoherrasen (2012, 19) mukaan moniammatillisuus on eräänlainen sateenvarjokäsite, joka pitää sisällään erilaisia määritelmiä ja viitekehyksiä riippuen määrittelijän positiosta. Englannin kielessä moniammatillisuutta voidaan kuvata erilaisilla käsitteillä kuten multi-, inter-, cross-, ja transprofessionaalisuus. Näissä määritelmissä yhteistyön syvyysasteet vaihtelevat. Multiprofessionaalisuus viittaa perinteiseen yhteistyöhön, jossa työ on jaettu ammatillisten vastuualueiden mukaan. Interprofessionaalisessa yhteistyössä eri toimijoiden roolit, tiedot, taidot ja vastuut tunnustetaan ja niitä pyritään sovittamaan yhteen. Trans- ja crossprofessionaalisuus kuvataan poikkitieteellisenä ammatillisena yhteistyönä, joka tarkoittaa perinteisen ammattiroolijaon rikkomista tarkoituksenmukaisesti, jolloin ammatillaiset sallivat muiden ammatillisten astua myös toisten asiantuntemuksen aloille (D’amour ym. 2005, 120).

Suomessa moniammatillisuuden lisäksi käytetään käsitteitä monialaisuus ja monitoimijuus. Monialaisuus määrittyy sosiaalihuoltolain (1301/2014) 41§ pykälässä yhteistyöksi yhteistyötahojen kuten muiden hallinnonalojen palveluiden, asiantuntijoiden tai asiakkaan läheisten kanssa. Monitoimijuuden käsite puolestaan tarkoittaa julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin välistä yhteistä toimintaa, jossa asiakas on yksi toimija (Günther 2022, 170-171). Monitoimijuuteen liittyy asiakkaan osallisuuden vahvistaminen paitsi palveluprosessissa, myös palvelun kehittämis- ja tutkimusprosessissa (Pyykkönen 2013).

Kuten Kaarina Isoherranen (2012) tuo väitöskirjassaan esille, moniammatillisella yhteistyöllä on monenlaisia määritelmiä, jotka hankaloittavat käsitteen ymmärtämistä. Lisähaasteen suomenkielisessä kontekstissa tuo se, että suomen kielessä ei ole erikseen käsitteitä moniammatillisen yhteistyön intensiteetille, kuten englanninkieliset inter-, trans/crossprofessional. Myöskään moniammatillisuuden, monialaisuuden ja monitoimijuuden käsitteiden määritelmät eivät ole vakiintuneet. Esimerkiksi Kaarina Mönkkösen ja Taru Kekonin (2020, 216) mukaan monitoimijuutta on kuvattu moniammatillisuuden, monialaisuuden ja monitieteisyyden käsitteillä sekä lainsäädännössä että ammattikäytännöissä.

Olen valinnut käyttää tutkielmassani moniammatillisuuden käsitettä ja tarkoitan sillä eri ammattikuntien ammattilaisten tekemää yhteistyötä asiakkaan tilanteen edistämiseksi joko organisaation sisällä tai eri organisaatioiden välillä. Vaikka aineistossani moniammatillisuudesta käytetään termiä monialaisuus, valitsin moniammatillisuuden käsitteen siksi, että se on käsitteenä laajempi (Isoherranen 2012, 19) kuin monialaisuus. Tutkin sosiaalityöntekijöiden kirjaamista yhteistyössä muiden ammattilaisten kanssa, joten siksi moniammatillisuuden käsite sopii tutkielmaani paremmin kuin monitoimijuuden käsite, joka painottaa asiakkaan toimijuutta moniammatillisessa yhteistyössä.

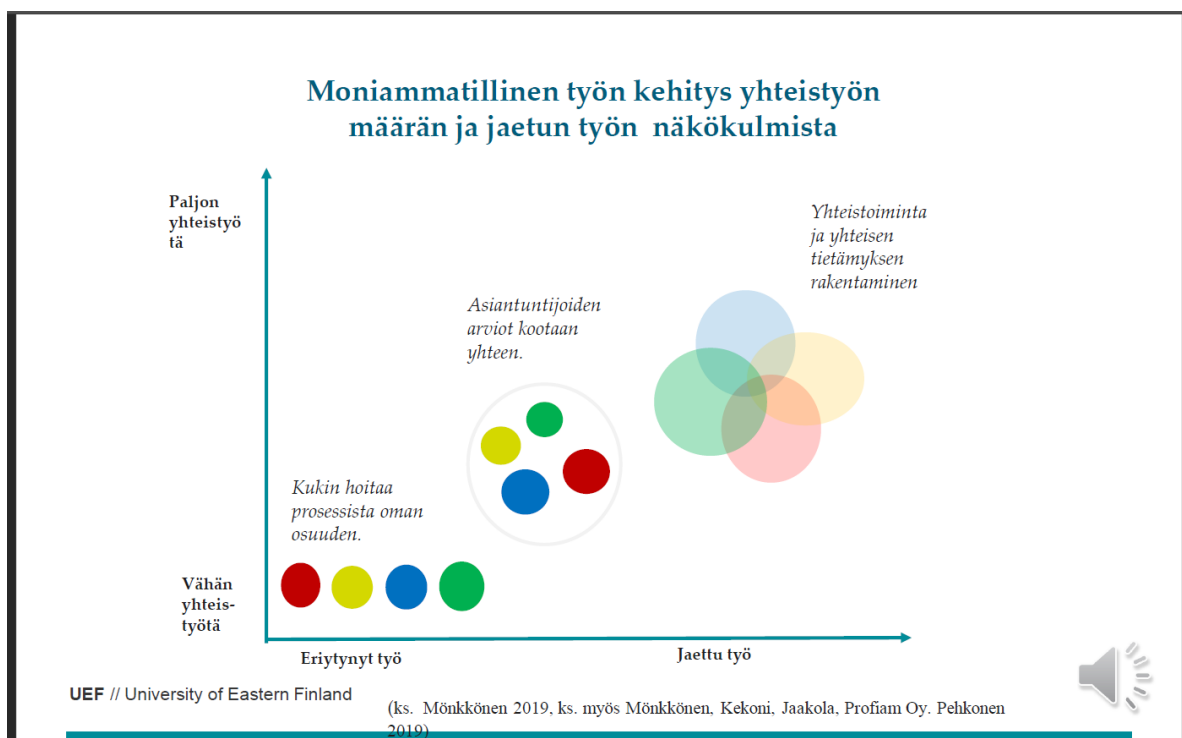
3.2 Moniammatillisuus sosiaalityön kentällä

Sosiaalityön asiakkaiden haasteet ovat usein moniulotteisia, eikä yhden ammattikunnan osaaminen riitä ongelmien ratkaisemiseksi. Tällöin moniammatillinen yhteistyö eri organisaatioiden ja ammattikuntien välillä nähdään ratkaisukeinona. Moniammatillisessa yhteistyössä eri professioiden asiantuntemus ja osaaminen tuodaan yhteen ja muodostetaan yhteinen tavoite asiakkaan tilanteen edistämiseksi. Sosiaalityössä moniammatillista yhteistyötä

tarvitaan, jotta asiakas ja asiakkaan asioissa työskentelevät ammattihenkilöt kykenevät luomaan yhteisen käsityksen asiakkaan tilanteesta tai haasteista sekä sen ratkaisemisesta ja tarvittavista toimenpiteistä. (Isoherranen 2012, 10; Mönkkönen ym. 2019, 9.) Myös Sosiaalihuoltolaki (1301/2014 41 §) velvoittaa sosiaalialan ammattilaiset moniammatilliseen yhteistyöhön. Sen mukaan sosiaalialan viranomaisen on huolehdittava siitä, että käytettävissä on asiakkaan yksilöllisiin tarpeisiin nähden riittävästi asiantuntemusta ja osaamista. Laki velvoittaa toteuttamaan sosiaalihoitoa yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa siten, että sosiaalihuollon ja tarvittaessa muiden hallinnonalojen palvelut muodostavat asiakkaan edun mukaisen kokonaisuuden. Työntekijän on oltava tarpeen mukaan yhteydessä eri yhteistyötahoihin ja asiantuntijoihin sekä henkilön omaisiin ja muihin hänelle läheisiin henkilöihin, jotta asiakkaan tarpeisiin pystytään vastaamaan parhaalla mahdollisella tavalla. Moniammatillisen työskentelyn merkitys sosiaalityössä tunnustetaan Suomessa ja se esiintyy useissa politiikkaohjelmissa ja tutkimusstrategioissa (Kekoni ym. 2019, 9). Esimerkiksi pääministeri Sanna Marinin hallituksen toteuttaman Tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskus 2020-2022 -hankkeen yhtenä tavoitteena on palveluiden moniammatillisuuden ja yhteentoimivuuden varmistaminen. Tavoite sisältää muun muassa monialaisen ja monitoimijaisen yhteistyön vahvistamisen ja sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden moniammatillisen tiimityön kehittämisen. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2020, 19.)

Moniammatillisen yhteistyön ytimessä on yhteisen tavoitteen muodostus. Tärkeää on, että sekä asiakas että asiakkaan asioissa työskentelevät moniammatillisen tiimin jäsenet jakavat saman tavoitteen ja pyrkivät sitä kohti. Yleisesti voidaan ajatella, että sosiaalialalla moniammatillisen yhteistyön tavoitteena on aina asiakkaan tilanteen edistäminen tarpeenmukaisilla ja oikea-aikaisilla palveluilla (Lockhart-Wood 2000, 276–280; Kenny 2002, 65–85). Jotta tämä tavoite voidaan saavuttaa, tarvitaan eri ammattilaisten tietojen ja taitojen yhdistämistä sekä tiedonjakoa (Payne 2000, 41, 49; Isoherranen 2008, 39; Isoherranen 2012, 22). Yhteiseen tiedonmuodostukseen tarvitaan vuorovaikutusosaamista eli kykyä dialogisuuteen, selkeään viestintään, ymmärrettävyyteen ja suhteiden luomiseen. Moniammatillisessa vuorovaikutuksessa jokaisen tiimin jäsenen on kyettävä irrottautumaan oman ammattialansa näkökulmasta ja hyödyntämään muiden asiantuntemusta oman ymmärryksensä kasvattamiseksi. (Mönkkönen ym. 2019, 47–65.) Kaarina Mönkkönen (2019) on tutkinut moniammatillisen työn kehitystä yhteistyön määrän ja jaetun työn näkökulmasta. Jos yhteistyötä on vähän ja työtehtävät eriytyneitä moniammatillisessa tiimissä, aito yhteisen tiedon rakentaminen ja yhteistoiminta eivät pääse toteutumaan, vaan tiimin jäsenet hoitavat omat

osuutensa prosessista. Tällöin moniammatillisen yhteistyön koko potentiaali jää hyödyntämättä. (Kuva 1.) Moniammatillinen yhteistyö vaatii luottamuksen muodostumista yhteistyön osapuolten välillä. Katariina Pärnän (2012, 144–147) mukaan luottamuksen muodostumista pidetään ehtona yhteistyön käynnistymiselle yhteistyöprosessin alkuvaiheessa. Hänen mukaansa luottamus helpottaa ja nopeuttaa yhteistyön aloittamista, kun toisten osaamiseen ja yhteiseen päämäärään luotetaan. Toimiva yhteistyö kertoo luottamuksesta yhteistyökumppaneihin: kun yhteistyön osapuolet luottavat toisiinsa, he tukevat, kunnioittavat ja arvostavat toisiaan sekä ovat valmiita jakamaan vastuuta ja työtehtäviä keskenään. Toisen osaaminen tunnustetaan ja tiimin jäsenet voivat tukeutua toisiinsa ja pyytää apua. Kaarina Isoherrasen (2012, 121) mukaan tiimin yhteisvastuu ja luottamus kulkevat käsi kädessä. Kun luottamus on korkealla tasolla, ryhmä tavoittelee ryhmän yhteistä päämäärää yksilön päämäärän sijaan (Dirks & Ferrin 2001).

(Kuva 1: Moniammatillinen työn kehitys yhteistyön määrän ja jaetun työn näkökulmista)

Kaarina Mönkkösen (1996) mukaan sosiaalityön moniammatillinen työtapo rakentuu verkostokeskeisestä näkökulmasta ja dialogisuudesta. Asiakkaan tilanteen edistämiseksi kootaan verkostoja, moniammatillisia työryhmiä. Verkostotyössä keskeistä on vuoropuhelu verkoston jäsenten välillä. Tämä tarkoittaa sitä, että asiakkaan tilanne määritellään aina

kussakin tilanteessa yhteisenä tuotoksena. Verkostokeskeisessä työssä jokainen ammattilainen voi toimia oman ammatti-ideologiansa mukaisesti. Oleellista on, että tuo ideologia tai näkökulma annetaan koko verkoston käyttöön, jotta sillä voidaan rakentaa yhteistä ymmärrystä. Moniammatillisessa työryhmässä asiakas on työntekijöiden yhteistyökumppani ja hänen näkemyksensä on tasavertainen suhteessa työntekijöiden näkemyksiin tilannetta määriteltäessä (mt. 62–63).

Laura Bronstein (2003) on selvittänyt tutkimuksessaan, millainen moniammatillinen työskentely on sosiaalityön näkökulmasta mahdollisimman toimivaa. Hänen mukaansa moniammatillisessa työskentelyssä on viisi osa-aluetta, joiden varaan moniammatillisesta työskentelystä koituvat hyödyt rakentuvat. Ensimmäinen moniammatillisen työskentelyn osa-alue on keskinäinen riippuvuus. Tällä tarkoitetaan jokaisen ammattilaisen kykyä ymmärtää oma roolinsa moniammatillisessa ryhmässä sekä jokaiseen ryhmän jäsenen kohdistuvaa vaatimusta luottaa ryhmän muiden ammattilaisten osaamiseen ja asiantuntijuuteen. Kun keskinäinen riippuvuus toteutuu, moniammatillisessa ryhmässä on mahdollista toteuttaa uudelleenrakentuvia ammatillisia toimintatapoja. Näitä toimintatapoja ovat esimerkiksi laajemmat toimintakäytännöt, ohjeistukset ja palvelut, joita uudistamalla asiakas saa niistä suuremman hyödyn kuin aiemmillä tavoilla toteutettuna. Kolmas osa-alue moniammatillisessa työskentelyssä on joustavuus, jolla Bronstein viittaa asiantuntijoiden mahdollisuuden omaksua uusia rooleja moniammatillisessa ryhmässä. Neljäs osa-alue on tavoitteiden yhteinen omistajuus, jolla tarkoitetaan ammattilaisten, asiakkaan ja mahdollisesti tämän läheisten jaettua vastuuta koko prosessista ja tavoitteiden saavuttamisesta. Viides osa-alue onnistuneessa moniammatillisessa työskentelyssä on prosessin reflektointi: moniammatillisen tiimin jäsenten tulisi arvioida jo päättyneitä asiakasprosesseja ja niiden tuloksia ja hyödyntää niistä oppimaansa tulevaisuutta varten. (Bronstein 2003, 299.)

Bronsteinin (2003, 302–304) mukaan neljä tekijää, jotka vaikuttavat moniammatilliseen työskentelyyn ovat ammatillinen rooli, rakenteelliset tekijät, persoonalliset tekijät ja yhteinen historia. Bronsteinin näkemyksen mukaan työntekijältä vaaditaan vahvaa ammatillista identiteettiä, jotta hän kykenee asettumaan yhteistyöhön muiden ammattilaisten kanssa tuntematta epävarmuutta omasta osaamisestaan ja siitä, mikä merkitys hänen asiantuntemuksellaan on tilanteessa. Rakenteelliset tekijät, kuten organisaation johdon suhtautuminen moniammatilliseen työhön sekä työskentelyn ajalliset ja paikalliset rajoitteet asettavat raamit moniammatilliselle työskentelylle ja vaikuttavat siihen, miten

moniammatillinen yhteistyö toteutuu. Persoonallisilla tekijöillä Bronstein viittaa ammattilaisten ominaisuuksiin, asenteisiin ja tapoihin olla vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Näiden vaikutusta moniammatilliseen yhteistyöhön ei voida sivuuttaa. Ryhmän yhteisellä historialla tarkoitetaan yhteistyön aiempaa sujumista. Jos moniammatillinen yhteistyö on aiemmin sujunut hyvin, tämä vaikuttaa työskentelyyn myönteisesti. Aiemmat haasteet yhteistyössä voivat johtaa kielteiseen ennakkokäsitykseen työskentelyn onnistumisesta, mikä vaikuttaa ammattilaisten motivaatioon paneutua moniammatilliseen yhteistyöhön. (Bronstein 2003, 302–304.)

Lainsäädännöstä ja suosituksista huolimatta moniammatillisuuden toteuttaminen ei ole ongelmatonta sosiaalityön kentällä. Haasteet voivat liittyä esimerkiksi tiedonsaantioikeuksiin ja salassapitoon tai asiakastietojen kirjaamiseen moniammatillisessa yhteistyössä. (Mönkkönen & Kekoni 2020, 218.) Eri ammattilaisilla ja heidän organisaatioillaan voi olla eriäviä käytäntöjä siitä, miten asiakas- ja potilastietoja luovutetaan. Riittämättömät tiedot asiakkaan tilanteesta aiheuttavat hankaluuksia moniammatilliselle työskentelylle eivätkä mahdollista asianmukaista tietopohjaa asiakasta koskevaan päätöksentekoon. (Kekoni ym. 2019, 25.) Joskus sosiaalialan ammattihenkilöillä voi olla vaikeuksia saada tarvittavaa virka-apua muilta viranomaisilta työtehtävien suorittamiseen, vaikka laissa on säädetty sosiaalialan viranomaisen oikeus saada apua laissa määriteltyjen tehtävien suorittamiseen (Mönkkönen & Kekoni 2020, 218; Sosiaalihuollon asiakaslaki 22 §). Onnistuneen moniammatillisen yhteistyön esteenä voi myös olla liian vähäinen aika yhteiselle työskentelylle. Mikäli ei ole riittävästi aikaa yhteiseen keskusteluun, ongelmanmäärittelyyn ja toimintasuunnitelman määrittämiseen, moniammatillisuuden hyötyjä ei saavuteta ja työskentely epäonnistuu (Juvonen 1996, 161).

3.3 Moniammatillisuus rajapinnoilla

Moniammatillisuus on ammattireviirien rajojen ylittämistä (Kekoni ym. 2019, 29). Ammattikuntien rajoista kiinnipitäminen on ristiriidassa moniammatillisen yhteistyön idean kanssa, ja ilman rajojen ylitystä ei välttämättä voida puhua moniammatillisesta yhteistyöstä (ks. esim. Pehkonen 2009; Edwards 2010; Kekoni 2019; Mönkkönen 2019). Moniammatillisuuteen liittyy rajapintojen ja rajatyön käsitteet. Rajapinnoilla tarkoitetaan raja-aluetta, joka jää eri työtehtävien välimaastoon (Kekoni ym. 2019, 16). Rajapintojen käsitteelle on esitetty yhdyspintakäsitettä, joka korostaisi rajojen sijaan yhtymäkohtia, joissa yhteistyö on tarkoituksenmukaista (ks. Reina 2017).

Thomas F. Gieryn (1983) määritteli alun perin rajatyön käsitteen kuvaamaan tutkijoiden tekemää erontekoa tieteen ja ei-tieteen välillä erilaisilla poliittisilla ja julkisilla kentillä. Sittemmin käsitettä on käytetty professioiden ja työtehtävien ja työkenttien määrittelyn tutkimisessa (esim. Abbott 1988, Allen 2004, Hall ym. 2010, Saario, Juhila & Raitakari 2015, Saario, Räsänen & Hall 2017, Juhila & Raitakari 2022). Katariina Pärnän (2012, 40) mukaan eri professioiden välisten rajojen ylittämistä voidaan tutkia eri näkökulmista, esimerkiksi tutkimalla tiedon tuottamisen tapoja tai käytäntöjä. Käytäntöjen tutkimuksessa tarkastellaan usein sitä, miten käytännöt arkipäivän työssä murtavat perinteisiä rajoja. Käytän tutkielmassani Kirsi Juhilan ja Suvi Raitakarin (2022, 129) rajatyön määritelmää, jonka mukaan rajatyön käsitteellä tarkoitetaan ammatillisten rajojen ja rajavetojen määrittelyä.

Sosiaalityön perinteeseen on mahtunut ristiriitaisia kehityssuuntauksia, joista huolimatta se on pysynyt yhtenäisenä professiona. Pyrkimys rajata tietty sosiaalityön lähestymistapa muita olennaisemmaksi, on tuottanut kilpailua sosiaalityön määrittelyvallasta. Sosiaalityön yhteiskunnallinen asiantuntija-asema elää jatkuvasti muutoksessa, jolloin sen suhde muihin ammattikuntiin määrittyy jatkuvasti uudelleen. Ristiriidassa olevia kehityssuuntia ei nähdä pelkästään negatiivisina, sillä ne ovat kannustaneet sosiaalityöntekijöitä määrittelemään työtapojaan paremmin sekä teoreettisesti että käytännöllisesti. (Toikko 2005, 332–333.) Sosiaalityö nähdään professiona, jonka toimenkuvaan kuuluu keskeisesti yhteistyö viranomaisverkostojen ja asiakkaan sosiaalisten verkostojen kanssa sekä asiakkaan ohjaus annettavien palveluiden äärelle sekä näiden palveluiden koordinointi (Frost ym. 2005, 195; Raunio 2009, 54). Helinä Laineen (2014) mukaan sosiaalityö on tieteenalana moninainen, jota voidaan pitää sen rikkautena ja vahvuutena. Moninaisuutensa vuoksi sosiaalityön määrittely voi kuitenkin olla vaikeaselkoista tai epämääräistä. Sosiaalityöhön liittyy oman alan merkityksellisyyden perustelua muille ammattiryhmille, mikä lisää työn kuormittavuutta. Sosiaalitoimiston ulkopuolisissa toimipisteissä sosiaalityön merkitys organisaatiolle voidaan nähdä epäselvänä ja toissijaisena organisaation ”ydinprofessioihin” verrattuna. (Laine 2014, 29–30; ks. myös Raunio 2009, 54.) Esimerkiksi terveydenhuollon moniammatillisissa kuntoutustiimeissä sosiaalityön ammattiosaamista ei olla nähty yhtä merkittävänä terveydenhuollon ammattikuntiin verrattuna (ks. Lindén 1999).

Tor Hernesin (2004, 10) mukaan organisaatiot, kuten mitkä tahansa sosiaaliset järjestelmät, ovat olemassa erotteluprosessien kautta ja säilyttävät olemassaolonsa rajojen toistamisen

kautta. Organisaatiolle rajat ovat tärkeitä, sillä ne muodostavat organisaation merkityksen ja identiteetin suhteessa muihin organisaatioihin (Edwards 2011, 35). Organisaation muutosprosessit ovat rajojen luomista, siirtämistä tai lujittamista. Rajoja rakennetaan ja uudelleenrakennetaan jatkuvasti. Rajat eivät ole staattisia, vaan ne muuttuvat jatkuvasti. Osa rajoista voi pysyä suhteellisen vakaina, kun taas osa muuttuu nopeammin. (Hernes 2004, 10.) Rajojen uusintaminen ja muokkaaminen sekä organisaatioiden sisällä että välillä voidaan nähdä liittyvän Andrew Abbottin (1988) näkemykseen siitä, että eri professiot neuvottelevat jatkuvasti oman ammattikuntansa työtehtävistä ja valtuutuksista. Hänen teoriassaan rajatyön käsite (*boundary work*) viittaa professioiden väliseen neuvotteluun ja kilpailuun valtuutuksista. Sirpa Saarion, Kirsi Juhilan ja Suvi Raitakarin (2015) tutkimuksessa ammattilaiset edistivät oman organisaationsa asemaa käyttämällä rajatyössä retorisia strategioita, jolla pyrittiin vaikuttamaan yhteistyökumppaneiden näkemyksiin ja samalla vahvistamaan omaa toimivaltaa ja organisaation asemaa.

Moniammatillisen tiedon prosessointi ei tule hyödynnetyksi silloin, jos eri professioiden edustajat tekevät työtä vain rinnakkain (Pehkonen 2009, 101; Mönkkönen 2019). Moniammatillinen yhteistyö haastaa ammattikuntien työnjaot ja asettaa uusia vaatimuksia. Moniammatillista yhteistyötä tekevät ammattilaiset voivat reagoida tähän eri tavalla. Andrew Abbott (1988, 105–108) on määritellyt kaksi tapaa toimia moniammatillisessa yhteistyössä: liittyminen yhteen (*amalgamation*) tai jakautuminen eri ryhmiin (*division*). Vaihtoehtona on myös, että useampi ryhmä yhdistyy, jolloin kaikkien osaaminen tulee yhteiseen käyttöön. Oman työn rajojen ja sisältöalueiden määrittely ja kontrolli ajaa ammattikunnat jatkuvaan neuvotteluun toistensa kanssa. Moniammatillisessa yhteistyössä eri professioiden edustajilla on mahdollisuus omaksua toisen profession vaikutusta ja tietoperustaa. Jos yhteistyö koetaan omaa professiota haastavaksi tai uhkaavaksi, niin ammattien välistä rajaa varjellaan, eikä asetuta läheiseen työprosessiin muiden kanssa. Luottamus yhteistyökumppaneihin helpottaa rajapinnassa tapahtuvaa neuvottelua ja mahdollistaa rajojen ylittämisen. (Pärnä 2012, 6, 40.)

Sosiaalityöntekijät eri palvelutehtävissä tekevät rajatyötä työtehtävissään jatkuvasti pohtiessaan kysymyksiä, kuten mitä työhön kuuluu ja ei kuulu, mitkä asiat ovat toisten palvelujen, ammattilaisten tai asiakkaiden itsensä vastuulla, mihin raja työntekijän ja asiakkaan välillä asettuu ja millaiset rajanvedot ovat eettisesti perusteltuja ja mitkä taas eivät. Juhilan ja Raitakarin (2022, 129) mukaan rajatyö ei tule koskaan valmiiksi, sillä hyvinvointityössä ilmenee jatkuvasti uusia ja ainutlaatuisia tilanteita, joissa rajavetoja on pohdittava. Työn

viralliset ohjeistukset eivät voi tavoittaa kaikkia rajatyöpohdintoja, joita työtehtävissä tulee vastaan.

Rajatyössä keskeistä on vastuunjaon määrittely. Kun työntekijät keskustelevat heidän vastuistaan, he määrittelevät oman vastuualueensa suhteessa muiden vastuualueisiin ja työtehtäviin ja asettavat rajan ”meidän” ja ”muiden” asiantuntijuuden ja työtehtävien välille (Saario, Räsänen & Hall 2017, 2). Työntekijä voi tehdä rajatyötä inklusiivisesti eli työntekijä määrittelee oman vastuualueensa laajasti, eikä helposti keskeytä asiakkuussuhdetta tai ohjaa asiakasta muihin palveluihin. Rajatyö voi olla myös eksklusiivista eli poissulkevaa, jolloin työntekijä tekee omien työtehtäviensä ja vastuiden osalta selvempää rajaamista. (Juhila & Raitakari 2022, 129, 147.) Kirsi Juhila (2006, 217–222) käyttää sosiaalityön kentällä myös ongelmatyönjaon käsitettä, joka lähestyy rajatyön käsitettä. Ongelmatyönjako tarkoittaa sitä, että instituutioilla on omat tehtävääalueensa sosiaalityön kentällä. Eri instituutiot ottavat vastaan tietynlaisista ongelmista kärsiviä asiakkaita ja rajaavat samalla toisia, usein sellaisia asiakkaita pois, joiden ongelmat ovat ratkottavissa toisen instituution palveluissa. Lainsäädäntö luo ongelmatyönjaolle yleiset raamit. Kirsi Günther ja kumppanit (2013, 89) näkevät, että rajatyössä on kysymys siitä, että eri organisaatiot ja ammattilaiset neuvottelevat keskenään, mikä taho ”omistaa” asiakkaan asiakkuuden ja määrittelee itsensä asiakkaan tilanteen parhaaksi tuntijaksi ja edistäjäksi.

Moniammatillisessa yhteistyössä rajojen ylittäminen on väistämätöntä. Edwardsin (2010, 44–45) mukaan työskentely rajapinnassa vaatii tietoista työskentelyä sen hyväksi, että rajat voidaan ylittää. Hän on todennut, että rajojen ylittäminen helpottuu, kun ammattilaiset keskittyvät asiakkaaseen kokonaisvaltaisesti, työn tarkoitus ja tavoitteet ovat selkeitä ja ammattilaiset ovat vastaanottavaisia sekä toisia ammattikuntien edustajia että työntekijöitä kohtaan ja avoimia vaihtoehtoisille näkemyksille, ammattilaisilla on riittävä ymmärrys omista ja toisten ammattikuntien ammatillisista arvoista, ammattilaiset asennoituvat työhön pedagogisesti ja kun ammattilaiset ovat valmiita tulkitsemaan sääntöjä joustavasti sekä ottamaan riskejä. Myös yhteistyökäytäntöjen ja -välineiden sekä tiedonvaihdon sujuvuuden kehittäminen on tärkeää. Rajapintojen haasteena on toiminnallisten aukkojen ja – päällekkäisyyksien syntyminen. Toiminnalliset aukot vaikeuttavat asiakkaan palvelua ja voivat aiheuttaa asiakkaan pompottelua palveluista toiseen. Toiminnalliset päällekkäisyydet aiheuttavat haitallista resurssihukkaa, kun asiakas saa päällekkäisiä palveluita eri tahoilla. (Reina 2017.) Güntherin ja kumppaneiden mukaan on oleellista pohtia, millä tavoin rajatyö eri ammattilaisten ja organisaatioiden välillä

toteutuisi joustavasti ja moniammatillista yhteistyötä edistävästi niin, että asiakkaiden tarpeiden mukaiset palvelupolut toteutuisivat mahdollisimman hyvin (Günther ym. 2013, 96).

4 Tutkimuksen toteutus

4.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Tutkimukseni tavoitteena on tuoda esiin sosiaalityöntekijöiden näkemyksiä moniammatillisesta kirjaamisesta ja sen toteutumisesta julkisten palveluiden kentällä.

Tutkimuskysymykseni ovat:

Miten sosiaalityöntekijät määrittelevät moniammatillista kirjaamista?

Mitkä tekijät vaikuttavat moniammatilliseen kirjaamiseen?

4.2 Aineisto ja sen keruu

Tutkielmani aineisto on osa sosiaalihuollon osaamiskeskusten järjestämää Kansa-koulu kirjaamisvalmennusta, jota järjestetään sosiaalihuollossa työskenteleville työntekijöille. Hankkeen päätavoite on tukea kirjaamiskäytäntöjen kehittämisen rakenteiden muodostamista ja siten vahvistaa kirjaamisen asemaa sosiaalihuollon tiedonhallinnan kokonaisuudessa. Tarkemmin sanottuna aineisto on koottu Kansa-koulu III -verkkokoulutukseen osallistuneiden sosiaalityöntekijöiden tehtävävastauksista. Vastaukset on koottu kirjaamisvalmennuksen kolmannelta teemaviikolta, jonka teema oli monialainen kirjaaminen ja sote-rajapinnalla kirjaaminen. Kansa-koulu-hanke jatkuu edelleen ja tällä hetkellä on meneillään viides hanke, Kansa-koulu 5 (Vasso).

Kansa-koulu III -hankkeen toimintakausi oli 1.4.2020-31.12.2021. Hankkeella oli kaksi päätavoitetta: sosiaalihuollon kirjaamisosaamisen lisääminen koko Suomessa sekä asiakastiedon yhdenmukaisen kirjaamisen ja käsittelyn edellytysten vahvistaminen. Hankkeessa tuotettiin neljän viikon mittainen tuettuun itseopiskeluun painottuva verkkovalmennus, joka oli saatavilla sekä suomeksi että ruotsiksi. Hankkeen toimintakauden aikana verkkovalmennusryhmiä järjestettiin yhteensä 71 ja niistä valmistui 1545 uutta kirjaamisasiantuntijaa. Tämän lisäksi 348 jo aiemmissa Kansa-koulu -hankkeissa valmennuksen suorittanutta asiantuntijaa suoritti kertaavan valmennuksen. Uusista asiantuntijoista 55 prosenttia sijoittui julkisen sektorin tehtäviin ja 45 prosenttia sijoittui yksityiselle sektorille. Hankkeen päättymisen jälkeen 94 prosentista Suomen kunnista ja

kuntayhtymistä löytyy vähintään yksi valmennettu kirjaamisasiantuntija. Hankkeen hallinnoijana toimi Varsinais-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus Vasso ja sen rahoitti Sosiaali- ja terveysministeriö. Hankkeen toteuttivat yhdessä kaikki sosiaalialan osaamiskeskukset. Hankkeen operatiivisesta toteuttamisesta vastasi hankeverkosto, joka muodostui osaamiskeskusten aluekoordinaattoreista, hankejohtajasta ja hankesihteeristä. Kirjaamisvalmennuksen sisältöä ja toteutusta pilotoitiin kuntien, kuntayhtymien, järjestöjen ja yksityisten yritysten kanssa. Keskeisiä yhteistyökumppaneita olivat THL ja Kela. (Kansa-koulu III 2022.)

Kansa-koulu III -hankkeen valmennusmateriaali jakautuu neljään teemaan, joista muodostuu valmennuksen neljä teemaviikkoa. Teemana ovat kirjaaminen osana asiakastyötä, yhdenmukainen kirjaaminen, monialainen ja sote-rajapinnalla kirjaaminen sekä sosiaalialan tiedonhallinta ja kirjaaminen. Kolmannen teemaviikon, jonka tehtävänantojen vastauksista aineistoni on kerätty, aiheita olivat monialaisen yhteistyön ajankohtaisuus, asiakastietojen käsittely sote-rajapinnalla, arkaluontoisen tiedon käsittely sekä konkreettinen kirjaaminen asiakastilanteissa. Jokainen teemaviikko koostui videoluennoista, diasarjoista, lyhyistä tekstiosuuksista, erilaisista tehtävistä, osallistujille pakollisista keskusteluista sekä linkeistä lisälukemistojen pariin. (Kansa-koulu III 2022, 25–26.)

Aloitin aineistonkeruun lokakuussa 2022 ottamalla yhteyttä Varsinais-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus Oy Vasso Ab:n (myöhemmin Vasso) yhteyshenkilöön, jolle esittelin tutkimusideani. Hänen kautta sain yhteyden Kansa-Koulu-hankkeen hankejohtajaan. Hankejohtajan kanssa keskustelimme tutkimusaiheestani ja Kansa-koulu-hankkeen kirjaamisvalmennuksessa kerätystä aineistosta. Hän hyväksyi tutkimusideani ja antoi minulle luvan aineiston käyttöön tutkimuksessani. Tutkimukseni aihe jäsenyi lopulliseen muotoonsa siinä vaiheessa, kun pääsin tutustumaan aineistoon. Hankejohtaja esitteli minulle kirjaamisvalmennuksen tehtävänantoja, joiden vastauksista aineisto koostuu. Valikoin tehtävänannoista kaksi, joiden uskoin parhaiten antavan vastauksia tutkimuskysymyksiini. Tehtävänannot, joiden vastauksista aineistoni on koottu ovat seuraavat:

Kansa koulu III:

Tehtävä 1. Pohdi ja tiivistä

Mitä hyötyjä monialaisesta työskentelystä ja sen kirjaamisesta on oman työsi ja palvelutehtäväsi tai laajemmin organisaatiosi näkökulmasta?

Tehtävä 2. Hyvät käytännöt jakoon!

Jaa omat tai organisaatiosi hyvät käytännöt ja/tai pohdi minkälaisia käytäntöjä tarvitaan.

Voit pohtia teemaa muun muassa seuraavien kysymysten kautta:

- Mihin hyviin käytäntöihin tehdä monialaista yhteistyötä olet törmännyt? Entä monialaisesta yhteistyöstä kirjaamisen hyviin käytäntöihin?
- Mitä asiakirjoja voidaan yhteisesti laatia?
- Miten monialaisen yhteistyön kirjaamista voidaan edistää?

Koulutukseen osallistuneet ja tehtäviin vastanneet sosiaalityöntekijät työskentelevät julkisen sektorin sosiaalihuollon eri palvelutehtävissä, joita ovat iäkkäiden palvelut, lapsiperheiden palvelut, lastensuojelu, työikäisten palvelut, vammaispalvelut, perheoikeudelliset palvelut ja päihdehuolto. Ensimmäisen tehtävänannon vastauksia on 202 ja toisen tehtävänannon 197, joten aineistoni koostuu yhteensä 399 vastauksesta. Tämä oli yhteensä 86 sivua aineistoa fonttikoolla 12 ja 1,5 rivivälillä. Vastaksien pituudet vaihtelivat yhden lauseen mittaisista vastauksista puolen sivun pituisiin vastauksiin. Osa vastauksista vastasi tehtävänantoon laajasti ja monipuolisesti, osa taas oli napakoita ja suppeampia. Aineistossa oli myös muutamia sellaisia vastauksia, joissa ei oltu vastattu tehtävänantoon. Muokkasin aineistoa luettavampaan muotoon korjaamalla vastauksista kirjoitusvirheet, mutta muuten en tehnyt aineistoon muutoksia. Tehtävävastauksissa käytetään käsitettä monialainen moniammatillisuuden sijaan, mutta en kokenut tarpeelliseksi muokata aineistossa olevaa termiä, vaikka olenkin omassa tutkielmassani luvussa 3.1. tehnyt valinnan käyttää moniammatillisuuden käsitettä. Näen, että aineistoni kontekstissa monialaisuudella tarkoitetaan samaa kuin tutkielmassani moniammatillisuudella eli ammattikuntien ammattilaisten tekemää yhteistyötä asiakkaan tilanteen edistämiseksi joko organisaation sisällä tai eri organisaatioiden välillä.

Sain tutkielmani teon yhteydessä mahdollisuuden osallistua loppusyksystä 2022 Kansa-koulu 4 -hankkeen neljän viikon mittaiseen kirjaamisvalmennukseen. Valmennuksen suorittaminen auttoi minua jäsentämään valmennuksen sisältöä ja siten tutkielmani aineistoani. Lisäksi se lisäsi tietämystäni sosiaalialan asiakaskirjaamisesta.

4.3 Aineiston analyysi ja tutkimusmenetelmä

Tutkielmani on luonteeltaan laadullinen ja siinä keskeistä on monitulkinnallisuus ja tutkittavan ilmiön sitominen kontekstiin. Tutkielmani tavoitteena on tutkittavan aiheen kokonaisvaltainen

ymmärtäminen. Laadullisen tutkimuksen tärkeyttä voidaan perustella sillä, että monet tutkimuskohteet, joissa sitä käytetään, ovat näkymättömiä, abstrakteja, tulkinnallisia, vuorovaikutuksessa syntyneitä, aikaan ja paikkaan sidottuja ilmiöitä, joita ei voida tutkia kvantitatiivisin keinoin. (Schreier 2013, 20–24; Puusa & Juuti 2020, 62.)

Käytän tutkielmassani analyysimenetelmänä teoriaohjaavaa sisällönanalyysia. Sisällönanalyysi on analyysimenetelmä, jonka avulla tuotin tutkimusaineistoon järjestystä pilkkomalla sitä osiin, yhdistelemällä ja erittelemällä. Toisaalta sisällönanalyysi on ollut minulle keino tutustua tutkimusaineistoon ja ottaa se haltuun. Analyysin tavoitteena on siten tulkita ja ymmärtää tutkimuskohdetta eli moniammatillista kirjaamista sosiaalityöntekijöiden näkemyksen kautta (ks. Puusa & Juuti 2020, 143). Jouni Tuomen ja Anneli Sarajärven mukaan sisällönanalyysin tavoitteena on saada tutkittavasta ilmiöstä kuvaus tiivistetyssä ja yleisessä muodossa. Toisin sanoen tutkittava ilmiö on rajattava mahdollisimman tarkasti ja kapeasti ja siitä on kerrottava kaikki mahdollinen, mitä siitä saadaan irti tutkimuksessa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 92, 103.) Tässä tutkielmassa olen rajannut näkökulmani juuri sosiaalityöntekijöiden näkemyksiin moniammatillisesta kirjaamisesta jättäen aiheen muunlaiset lähestymistavat rajauksen ulkopuolelle.

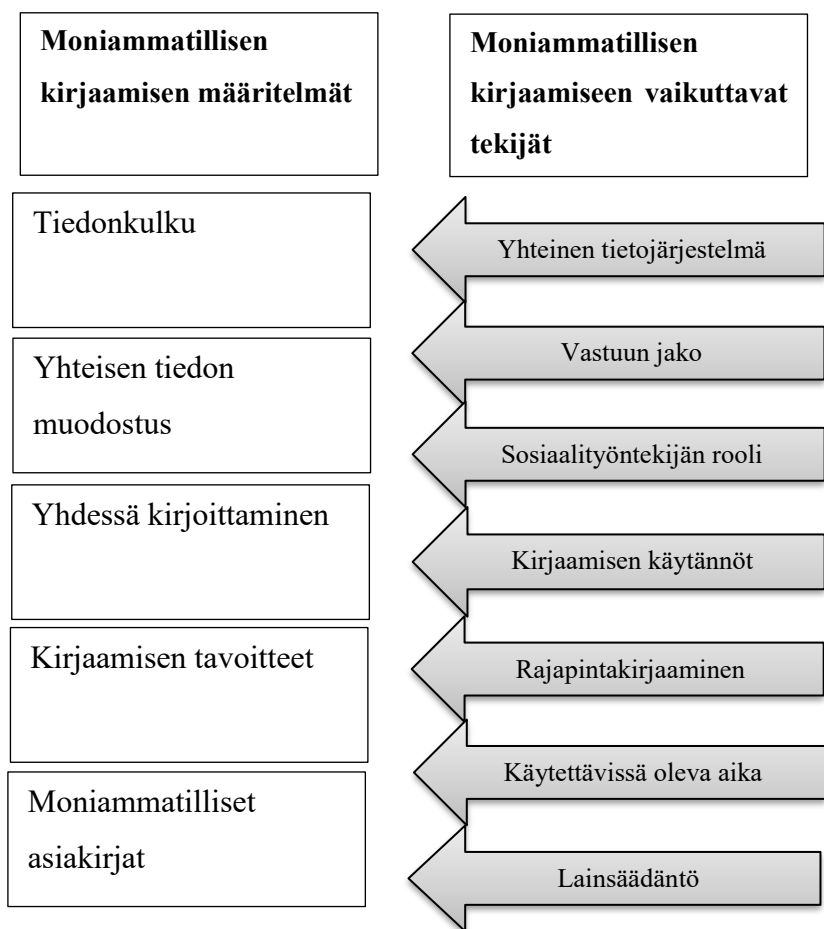
Tutkielmani aineiston analyysi etenee teoriaohjaavan sisällönanalyysin mukaisesti. Aloitin aineiston analyysin lukemalla aineiston ensin läpi, jotta saisin kokonaiskuvan aineiston sisällöstä. Tässä vaiheessa pyrin olemaan tarkastelematta aineistoa ”teoreettisten silmälasien” läpi ja katsomaan millaisia käsityksiä moniammatillisesta kirjaamisesta nousee esille aineistosta (Puusa 2020, 147). Tämän jälkeen jäsentelin tutkimusainestoa tyypittelyn ja teemoittelun avulla ja pyrin saamaan vastauksia tutkimuskysymyksiini: miten sosiaalityöntekijät määrittelevät moniammatillista kirjaamista ja mitkä tekijät vaikuttavat moniammatilliseen kirjaamiseen (ks. kuvio nro 1). Keskityin aineistoni niihin kohtiin, joilla oli merkitystä tutkimuskysymysteni kannalta ja redusoin eli pelkistin aineistoani rajaamalla siitä tutkimukseni kannalta epäolennaiset osiot pois. Redusoinnin jälkeen aineiston koko oli yhteensä 365 vastausta, joka oli yhteensä 80 sivua aineistoa fonttikoolla 12 ja 1,5 rivivälillä.

Ensin paikansin aineistostani sellaisia vastauksia, joissa työntekijät määrittelevät moniammatillista kirjaamista. Tutkimusaineistossa ei ole suoraan paikannettavissa määritelmää moniammatilliselle kirjaamiselle, vaan olen joutunut erittelemään ja järjestelemään aineistoa teemoittelun ja tyypittelyn keinoin saadakseni vastauksia tutkimuskysymyksiini. Toiseksi

lähdin etsimään tutkimusaineistosta sellaisia vastauksia, joissa kerrotaan moniammatillisen kirjaamiseen haasteista ja vahvuuksista. Korostin aineistostani eri väreillä eri aiheita käsitteleviä osioita ja yhdistelin niitä toisiinsa. Värikoodauksen avulla hahmotin selkeämmin eri kokonaisuuksia aineistosta. Alleviivatut alkuperäiset ilmaisut pelkistin lyhyemmiksi, aihetta kuvaaviksi ilmaisuiksi (Tuomi & Sarajärvi 2009, 109–110).

Seuraavaksi kävin läpi alkuperäisistä ilmauksista luodut pelkistetyt ilmaisut ja jaottelin niitä omiin tyyppiluokkiinsa ja nimesin syntyneet teemaluokat. Tätä vaihetta kutsutaan klusteroinniksi eli ryhmittelyksi. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 110–111.) Moniammatillisen kirjaamisen määritelmiä kuvaavia ilmauksia jaoin seuraaviin alaluokkiin: kirjausten jakaminen ja muiden kirjauksien tarkastelu, yhteisistä asioista sopiminen, kirjauksien tavoitteet, yhteisten kirjausten laatiminen ja yhteiset asiakirjat. Moniammatillisen kirjaamisen onnistumisia ja vahvuuksia kuvaavia aineisto-otteita jaottelin teemaluokkiin, joita löytyi seuraavat: moniammatillisen kirjaamisen hyödyt asiakkaalle, kirjauksien laadun paraneminen, tiedonkulun paraneminen ja päällekkäisten kirjausten väheneminen ja ajan säästyminen. Moniammatillisen kirjaamisen haasteita kuvaavia aineisto-otteita puolestaan jaottelin alaluokkiin, joita olivat yhteisen tietojärjestelmän puuttuminen, yhteisten toimintatapojen puuttuminen, ei aikaa kirjaamiselle, rajapinnassa tapahtuva työskentely ja moniammatilliseen kirjaamiseen liittyvät asenteet.

Analyysin viimeisessä vaiheessa hyödynsin tutkielmani teoreettista viitekehystä eli moniammatillisuutta ja sosiaalityön asiakaskirjaamista yhdistämällä sitä aineistosta esille nouseviin teemoihin. Teorian avulla muodostin löytämistäni teemaluokista viisi keskeistä tyyppiluokkaa, joilla sosiaalityöntekijät määrittävät moniammatillista kirjaamista. Ne olivat 1. Tiedonsiirto, 2. Yhteisen tiedon muodostus, 3. Yhteinen kirjaaminen, 4. Kirjaamisen tavoitteet ja 5. Moniammatilliset asiakirjat. Nämä luokat kuvasivat ja määrittivät moniammatillista kirjaamista. Näiden käsitteiden pääluokka on *moniammatillisen kirjaamisen määritelmät*. Teoreettinen viitekehys ohjasi minua myös yhdistämään hyödyt ja haasteet yhdeksi omaksi tyyppiluokaksi kuvaamaan *moniammatilliseen kirjaamiseen vaikuttavia tekijöitä*. Niitä kuvasivat: 1. Yhteinen tietojärjestelmä, 2. Vastuunjako, 3. Sosiaalityöntekijän rooli, 4. Kirjaamisen käytännöt, 5. Rajatyö, 6. Kirjaamiseen käytettävissä oleva aika ja 7. Lainsäädäntö tyyppiluokat. Kaksi muodostamaani pääluokkaa pohjautuvat tutkimuskysymyksiini.

Kuvio 1. Moniammatillisen kirjaamisen määritelmät ja vaikuttavat tekijät

Kuviossa 1 kuvaan tiivistetysti moniammatilliselle kirjaamiselle löytämäni merkitykset vasemmalla puolella laatikkoina allekkain sekä kirjaamiseen vaikuttavat tekijät oikealla nuolikuvioina allekkain.

4.4 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Eettisesti hyvän tutkimuksen teossa on noudatettava hyvää tieteellistä käytäntöä (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2012, 23). Suomessa on erillisiä julkisia elimiä, jotka valvovat tutkimushankkeiden asianmukaisuutta ja eettisyyttä. Näistä yksi on opetusministeriön asettama tutkimuseettinen neuvottelukunta TENK, joka on yhteistyössä suomalaisen tiedeyhteisön kanssa laatinut tutkimuseettisen ohjeen hyvästä tieteellisestä käytännöstä. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6). Hyvän ja eettisesti kestävän tutkimuksen lähtökohtina ovat avoimuus, rehellisyys, luotettavuus ja vapaaehtoisuus (Günther & Hasanen 2014, 43).

Tutkimukseen osallistuneiden oikeuksia tulee kunnioittaa, eikä heille saa syntyä haittaa tutkimukseen osallistumisesta. Omassa tutkielmassani kirjaamisvalmennukseen osallistuneilta sosiaalityöntekijöiltä on valmennuksen alussa pyydetty suostumusta siihen, että valmennuksesta saatavia tietoja voidaan käyttää tutkimuksellisiin tarkoituksiin. Tosin suostumuksensa antaneet sosiaalityöntekijät eivät ole olleet tietoisia siitä, että heidän vastauksiaan käytettäisiin juuri tähän tutkimukseen. Olen kiinnittänyt tutkimustuloksista raportoidessani siihen, että vastaajien anonymiteetti on suojattu, eikä esitellyissä aineistotteissa paljasteta vastaajista tunnistettavia tietoja. Kun sain tutkimusaineiston käyttöni, sitouduin kirjallisella sopimuksella käsittelemään ja säilyttämään aineistoa tietoturvasääntöjen mukaisesti. Aineisto oli tallennettuna omalle henkilökohtaiselle tietokoneelle salasanojen taakse, ja säilytin aineistoa vain tutkielman teon ajan. Käsittelin aineistoa kunnioittaen vastaajien vastauksia ja aineiston analyysivaiheessa pyrin kiinnittämään erityistä huolellisuutta siihen, etteivät vastaajien sanoma ja näkemykset vääristyisi.

Laadullisessa tutkimuksessa tutkimuksen luotettavuutta voidaan vahvistaa olemalla avoin tutkimuksen vaiheista ja selostamalla ne yksityiskohtaisesti. Tällöin myös tutkimustulokset tulevat lukijalle selkeämmiksi ja ymmärrettävimmiksi ja lukijalla on riittävästi tietoa arvioida tutkimuksen luotettavuutta. (Puusa 2020, 150.) Siksi olen tutkijana pyrkinyt noudattamaan tutkimuksen jokaisessa vaiheessa rehellisyyttä, huolellisuutta ja tarkkuutta sekä arvioimaan tutkimukseni luotettavuutta (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6). Olen kuvannut tutkimusprosessini kulkua avoimesti ja pyrkinyt tekemään näkyväksi tutkielmaan liittyviä valintojani. Sisällönanalyysin haaste liittyy tutkijan objektivisuuteen. Tutkimuksessa käytetyt käsitteet, tutkimusasetelma ja menetelmät ovat tutkijan asettamia ja ne väistämättä vaikuttavat tutkimustuloksiin. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 96.) Siksi olen tutkijana arvioinut omaa positiotani ja pyrkinyt ottamaan huomioon omille valinnoille vaihtoehtoiset ja vastakkaiset näkökulmat (Hirsjärvi ym. 2012, 22).

Tutkijana olen pohtinut aineistoani ja sen vaikutusta tutkimustuloksiin. Koska aineistoni on kerätty kirjaamisvalmennukseen osallistuneiden sosiaalityöntekijöiden vastauksista moniammatilliseen kirjaamiseen liittyen, olen pohtinut, miten tämä lähtökohta vaikuttaa aineistosta esille nouseviin teemoihin. Onko syytä olettaa, että kirjaamisvalmennukseen osallistuvat sosiaalityöntekijät suhtautuvat moniammatilliseen kirjaamiseen lähtökohtaisesti myönteisemmin? Eroaisiko sosiaalityöntekijöiden vastaukset merkittävästi, jos vastaukset kerättäisiin niiltä sosiaalityöntekijöiltä, jotka eivät ole osallistuneet kirjaamisvalmennukseen?

Onko kirjaamisvalmennuksen verkkomateriaali ohjailnut vastanneiden sosiaalityöntekijöiden käsityksiä moniammatillisesta kirjaamisesta? Aineistoni ei näiden kysymysten suhteen ole ongelmaton. Sen etuna kuitenkin on sen laajuus ja että se koostuu eri puolella Suomea vaikuttavien sosiaalityöntekijöiden vastauksista. Vaikka verkkovalmennuksen tehtävänannot antoivat raamit sille, mitä teemoja sosiaalityöntekijät käsittelevät vastauksissaan, ne oli muotoiltu siten, että tehtävien läpäisy ei vaatinut tietynlaisia vastauksia, vaan sosiaalityöntekijät saivat vapaasti kertoa näkemyksiään moniammatillisesta kirjaamisesta. Siksi näen, että tehtävänannot eivät pyrkineet liikaa vaikuttamaan sosiaalityöntekijöiden vastauksiin.

5 Moniammatillinen kirjaaminen ja siihen vaikuttavat tekijät sosiaalityöntekijöiden määrittelemänä

Olen jäsentänyt tutkielmani analyysin viiteen alalukuun. Jokaisessa luvussa kuvaan yhtä sosiaalityöntekijöiden antamaa määritelmää moniammatilliselle kirjaamiselle sekä määritelmään liittyviä moniammatilliseen kirjaamiseen vaikuttavia tekijöitä.

5.1 Tiedon kulku ja yhteinen tietojärjestelmä

Kansa-Koulu III -kirjaamisvalmennusta käyvät sosiaalityöntekijät määrittelevät moniammatillisen kirjaamisen yhdeksi osa-alueeksi tiedon kulun. He näkevät moniammatillisen kirjaamisen keskeiseksi tehtäväksi viestin välittämisen ja tiedonsiirron eri ammattiryhmien välillä. Alla olevissa otteissa kaksi sosiaalityöntekijää avaa omia käsityksiään moniammatillisesta kirjaamisesta:

”Yhteisellä kirjaamisella voidaan varmistaa lapsen suojelemisen kannalta välttämättömän tiedon välittyminen muille toimijoille.” (A251)

”Yhteinen kirjaaminen voisi välttää tiedon sirottelemista moneen paikkaan.” (A233)

Aineisto-otteissa sosiaalityöntekijät kertovat, että moniammatillisen kirjaamisen yhtenä tehtävänä on välittää asiakasta koskeva tarpeellinen tieto kaikille moniammatillisen työskentelyn osapuolille. Kirjattu tieto välittyy osapuolille ajankohtaisena ja päivitettyinä. Toisessa otteessa sosiaalityöntekijä kertoo, että moniammatillisella kirjaamisella voitaisiin myös välttää tiedon siiloutuminen eri tahoille. Kun moniammatillista kirjaamista toteutetaan onnistuneesti, tieto kulkee ammattilaisten välillä tehokkaasti ja tarpeellinen tieto on kaikkien osapuolien saatavilla, ei siis vain joidenkin osapuolten saatavilla. Sosiaalityöntekijät näkevät sujuvan tiedonkulun olevan myös asiakaslähtöistä:

”Asiakkaiden toive usein on, että tieto heidän asiassaan liikkuu viranomaisten kesken ilman, että asiakkaan tarvitsee aina itse toimia informaation lähteenä ja tämä hyöty myös siis monialaisesta yhteistyöstä.” (A227)

Yllä sosiaalityöntekijä kertoo asiakkaiden toivovan usein, että heidän asioitaan koskevat tiedot siirtyisivät kirjallisena työntekijältä toiselle, eikä asiakkaan itse tarvitsisi kertoa samoja asioita

uudelleen eri työntekijöille. Osa sosiaalityöntekijöistä kertoo myös asiakkaiden oletettavan, että kaikki tieto kulkee ammattilaisten välillä ja eri työntekijät jo tietävät heidän asioistaan, eikä heidän ole tarpeen kertoa asioistaan uudelleen. Jos tiedonkulku ammattilaisten välillä ei ole sujuvaa, kaikki tarpeellinen ja asiakastyön kannalta oleellinen tieto ei välttämättä saavuta kaikkia moniammatillisen tiimin jäseniä. Tiedonkulun ei kuulu kuitenkaan olla asiakkaan vastuulla, kuten seuraava ote tekee näkyväksi:

”Joskus voi olla tilanteita, että asiakkaan itsensä kertomana perheen tilanne näyttäytyy hyvin erilaisena eri tahoille.” (A251)

Sosiaalityöntekijän mukaan asiakkaan oma kertomus omasta tilanteestaan voi joskus näyttäytyä erilaisina eri toimijoille. Jos eri ammattilaiset eivät jaa keskenään tietoa, voi heillä olla hyvin erilainen käsitys asiakkaan tilanteesta ja tämän tarvitsemista palveluista. Tämän vuoksi on tärkeää, että asiakkaan tieto siirtyy kirjallisesti ammattilaiselta toiselle.

Sosiaalityöntekijät määrittelevät moniammatillista kirjaamista myös yhteisen tietojärjestelmän kautta. Yhteisen, kaikkien ammattilaisten käytössä olevan tietojärjestelmän nähdään olevan avainasemassa moniammatillisen kirjaamisen toteutumiseksi, sillä yhteinen tietojärjestelmä nähdään moniammatillisen kirjaamisen mahdollistajana.

”Tällä hetkellä kaikki tahot kirjaavat omiin järjestelmiinsä, joten minulla ei ole kokemusta monialaisesta yhteistyöstä kirjaamisen osalta.” (B152)

”Aiemmin TYPissä ollessani monialainen kirjaaminen oli ideaalimuodossa, kun eri ammattiryhmät kirjasivat samaan järjestelmään” (A253)

Ensimmäisessä otteessa sosiaalityöntekijä kertoo, että hänellä ei ole kokemusta moniammatillisesta kirjaamisesta, sillä kirjauksia ei tehdä yhteiseen tietojärjestelmään. Toisessa otteessa sosiaalityöntekijän käsitys puolestaan on se, että moniammatillinen kirjaaminen on ideaalimuodossa silloin, kun eri ammattiryhmät kirjaavat samaan järjestelmään. Sosiaalityöntekijät näkevät, että ilman yhteistä tietojärjestelmää moniammatillinen kirjaaminen ei ole mahdollista. Kun eri tahoilla on käytössä eri tietojärjestelmiä, asiakkaasta kirjattu tieto jakautuu eri paikkoihin, kuten seuraavan otteen sosiaalityöntekijä kertoo:

*”--Edelleen myös asiakastiedon hajanaisuus on ongelmana: osa iäkkään asiakkaan asiakastiedosta on kirjattu potilastietojärjestelmään ja osa asiakastietojärjestelmään.”
(B258)*

Sosiaalityöntekijä kertoo, että ongelmana moniammatillisessa yhteistyössä on asiakastietojen hajanaisuus. Osa asiakastiedoista kirjataan potilastietojärjestelmään ja osa sosiaalihuollon asiakastietojärjestelmään. Erilliset asiakastietojärjestelmät estävät sen, että tarpeellinen tieto asiakkaasta olisi koottuna samaan paikkaan. Sosiaalityöntekijöiden mukaan moniammatilliseen kirjaamiseen kuuluu keskeisesti myös mahdollisuus lukea muiden moniammatilliseen yhteistyöhön osallistuneiden tahojen kirjauksia. Tämä mahdollistaisi tiedon jouhevan siirtymisen toimijalta toiselle. Vaikka sosiaalityöntekijät määrittelevät tiedonkulun yhdeksi moniammatillisen kirjaamisen osa-alueeksi, he näkevät, että tällä hetkellä tiedonkulussa on haasteita:

”Monialaisen kirjaamisen ongelmana on kuitenkin erilaiset tietojärjestelmät sekä jähmeä tietosuojalainsäädäntö, joka hankaloittaa tiedon siirtymistä toimijalta toiselle. Hyvin usein saan kuulla asiakkailta siitä, että he joutuvat toistamaan samat asiat jokaiselle viranomaiselle. Samoin monet heistä ovat olleet yllättyneitä, kun olen kertonut heille, etten voi esimerkiksi mennä katsomaan heistä tehtyjä kirjauksia terveydenhuollossa, vaikka asiakas haluaisi antaa siihen minulle luvan.” (A228)

”Kirjaamisessa suurimpana haasteena näkyy se, että on useita eri asiakastietojärjestelmiä käytössä, jolloin kirjattu tieto ei aina ole kokonaisuutena käytettävissäni.” (B257)

Yllä olevissa aineisto-otteissa sosiaalityöntekijät kertovat siitä, kuinka tiedon kulun haasteet hankaloittavat moniammatillisen kirjaamisen toteutumista. Sosiaalityöntekijät näkevät, että erityisesti yhteisen tietojärjestelmän puuttuminen estää tiedon siirtymisen ammattilaiselta toiselle. Moniammatillisen tiimin yksi keskeinen työskentelyperiaate on tiedonjakaminen tiimin jäsenten kesken (Isoherranen 2008, 39; Liukko ym. 2022). Sosiaalityöntekijät näkevät, että tiedon siirtymisen pulmat vaikuttavat asiakkaisiin siten, että asiakkaat joutuvat kertomaan samat asiat uudelleen jokaiselle työntekijälle.

5.2 Yhteisen tiedon muodostus, vastuun jakaminen ja sosiaalityöntekijän rooli

Sosiaalityöntekijät ymmärtävät moniammatillisen kirjaamisen osana yhteisen käsityksen muodostamista asiakkaan tilanteesta. Moniammatillisella kirjaamisella varmistetaan, että moniammatillisen tiimin jäsenet jakavat saman käsityksen asiakkaan tilanteesta ja yhdessä sovituista asioista, kuten seuraavat otteet tekevät näkyväksi:

”Monialaisesta työskentelystä ja kirjaamisesta on hyötyä perhesosiaalityössä/lastensuojelussa sitä ajatellen, että eri viranomaisilla olisi yhteinen käsitys lapsen ja perheen tilanteesta.” (A251)

”Lisäksi se (monialainen työskentely) vähentää päällekkäistä työtä ja varmistaa, että kaikille toimijoille jää yhteinen käsitys sovituista asioista. Monialaisen työskentelyn myötä voidaan varmistaa, että tiedot tulevat kirjatuksi oikein ja niitä on mahdollista hyödyntää jatkotyöskentelyssä.” (A257)

Sosiaalityöntekijöiden mukaan moniammatillisen kirjaamisen myötä eri työntekijöillä on jaettu yhteinen ymmärrys asiakkaan tilanteesta ja sovituista asioista. Moniammatillisella kirjaamisella myös varmistetaan se, että asiakastiedot tulevat kirjatuksi oikein eikä väärinymmärryksiä synny. Sosiaalityöntekijät kertovat, että moniammatillisen kirjaamisen myötä asiakkaan tilanteesta muodostuu jaettu kattava ja moniulotteinen kuva. Erään sosiaalityöntekijän näkemys on, että moniammatillinen kirjaaminen on yhteisen todellisuuden luomista muiden moniammatillisen tiimin jäsenten kanssa. Moniammatillisella yhteistyöllä tavoitellaan eri ammattilaisten tiedon, näkökulmien sekä ammattitaidon kokoamista yhteen (ks. esim. Payne 2000, 41; Isoherranen 2005, 14). Sosiaalityöntekijöiden mukaan on tärkeää saada kirjatuksi eri alojen ammattilaisten näkemykset asiakkaan tilanteesta ja hänen tarvitsemastaan avusta. Yhteisellä tiedonmuodostuksella moniammatillinen tiimi luo asiakkaan tilanteesta kokonaisvaltaisen ja moniulotteisen käsityksen, ja kootun tiedon pohjalta tiimi arvioi eri ratkaisuvaihtoehtoja. Sosiaalityöntekijöiden mukaan moniammatilliset kirjaukset ovat sisällöltään rikkaampia ja moniulotteisia, kun niitä on ollut laatimassa eri ammattikuntien edustajia. Sosiaalityöntekijät näkevät, että moniammatillisella kirjaamisella vältetään myös väärinymmärryksiltä, kuten seuraavista aineisto-otteista käy ilmi:

”Asiakirjojen laatiminen yhteisesti voisi tapahtua esim. suoraan yhteisessä palaverissa, jolloin varmistuisi yhteinen ymmärrys ja väärinkäsityksiltä vältyttäisiin.” (B242)

” -- lisäksi tieto olisi yhtenäistä eri toimijoiden välillä. Ehkä rakennettaisiin enemmän yhteistä tietoa eikä tieto olisi pirstaleista. Vähemmän väärinkäsityksiä, enemmän yhteistä ymmärrystä.” (A249)

Sosiaalityöntekijät kertovat, että yhteisellä kirjaamisella rakennetaan yhteistä ymmärrystä asiakkaan tilanteesta ja siten väärinkäsitykset minimoidaan. Sosiaalityöntekijöiden näkemyksen mukaan yhteiseen tiedonmuodostukseen liittyy myös yhteisten tavoitteiden asettaminen moniammatillisen tiimin kesken. Seuraavissa aineisto-otteissa sosiaalityöntekijät puhuvat moniammatillisesta kirjaamisesta ja yhteisten tavoitteiden asettamisesta:

”Yhteistyöstä syntyvä kirjallinen tuotos auttaa työn suunnittelussa, hahmottamisessa, tavoitteiden asettamisessa, -- ja seurannassa.” (A250)

”Työntekijä ja asiakas näkevät monialaisesta kirjaamisesta asiakkaan kokonaistilanteen, tavoitteet, suunnitelmat ja toteutuksen.” (A256)

Sosiaalityöntekijät kertovat, että moniammatillinen kirjaaminen edistää työn suunnittelua, tavoitteiden asettamista ja niiden seuraamista moniammatillisen tiimin kesken. Toisessa oteesta sosiaalityöntekijä kertoo, että myös asiakas hahmottaa työskentelyn tavoitteet ja sitä varten tehdyt suunnitelmat moniammatillisesta asiakirjasta. Työskentelylle asetettu yhteinen päämäärä on välttämätön moniammatillisen yhteistyön onnistumiselle (ks. esim. Isoherranen 2012).

Vastuun jako ja sosiaalityöntekijän rooli moniammatillisessa kirjaamisessa

Sosiaalityöntekijöiden mukaan tarvitaan yhteinen ymmärrys työtehtävien ja vastuualueiden jaosta moniammatillisen tiimin kesken. Moniammatillinen kirjaaminen tekee näkyväksi työntekijöiden vastuunjaon kuten seuraavassa käy ilmi:

”Monialaiseen kirjaamiseen liittyvänä hyvänä käytäntönä tulee mieleen esimerkiksi -- sopiminen viranomaisten kesken siitä, kenen vastuulla on mikäkin tehtävä asiakkaan

asiassa niin, että nämä tulevat myös järjestelmällisesti kirjatuksi kunkin tahon asiakasasiakirjoihin.” (B138)

”Monialaisen työskentelyn kirjaaminen tuo esille työntekijälle sekä asiakkaalle, ketkä ovat osallistuneet monialaiseen työskentelyyn sekä mitä he ovat tuoneet esille esim. asiakkaan tilanteesta sekä mitä sovitaan jatkotoimenpiteistä.” (A254)

Ylemmässä otteessa sosiaalityöntekijä kertoo, että moniammatilliseen kirjaamiseen liittyvä hyvä käytäntö on se, että moniammatillisen työskentelyn osapuolet sopivat keskenään työskentelyn vastuualueista, jotka kirjataan kaikkien tahojen asiakirjoihin. Näin varmistetaan, että vastuualueet ovat kaikkien osapuolten tiedossa, eikä väärinymmärryksiä tai päällekkäistä työskentelyä synny. Alemman otteen sosiaalityöntekijän näkemys on, että moniammatillinen kirjaaminen tekee näkyväksi sekä asiakkaalle että työntekijälle sen, että ketkä kaikki ovat osallistuneet moniammatilliseen työskentelyyn, mitkä ovat eri osapuolten näkemykset asiakkaan tilanteesta ja miten työskentelyä on toteutettu. Moniammatillinen yhteistyö tulee siis näkyväksi moniammatillisen kirjaamisen kautta. Sosiaalityöntekijät kertovat, että myös vastuuta kirjaamisesta jaetaan moniammatillisen tiimin kesken eri tavoin:

”TYPissä laadimme yhdessä monialaisen työllistymissuunnitelman. Tämän laadinnassa selkeä työnjako, että kuka vastaa minkäkin kohdan/tiedon kirjaamisesta suunnitelmaan.” (B86)

”Yhteiset asiakirjat toteutuvat käytännössä niin, että jos asiakasneuvottelussa on mukana useamman eri organisaation toimija, yksi kirjaa ja toimittaa dokumentin muille tietojärjestelmiin tallennettavaksi.” (B92)

Yllä olevassa ensimmäisessä aineisto-otteessa sosiaalityöntekijä kertoo, että moniammatillista työllistymissuunnitelmaa laatiessa heillä on eri ammattilaisten kanssa selkeä työnjako siitä, kuka on vastuussa minkäkin kohdan kirjaamisesta suunnitelmapohjaan. Sosiaalityöntekijä tekee näkyväksi sen, että kyseisessä työyhteisössä kirjaamisen vastuut on jaettu. Toisessa otteessa sosiaalityöntekijä kertoo, että hänen työyhteisössään yhteisen kirjaamisen vastuuta jaetaan niin, että sovitaan, että yksi ammattilaisista tekee kirjauksen, ja toimittaa sen muiden tahojen ammattilaisille. Ote tekee näkyväksi, että kyseisessä työyhteisössä jaetaan

tilannekohtaisesti moniammatillisen kirjaamisen vastuut. Sosiaalityöntekijät pohtivat myös omaa rooliaan moniammatillisessa kirjaamisessa. Seuraavissa aineisto-otteissa sosiaalityöntekijät määrittelevät rooliaan moniammatillisessa yhteistyössä ja kirjaamisessa:

”Vastuu asiakkaan kokonaistilanteesta on minun työssäni sosiaalityöntekijällä eli minulla, joten on hyvin olennaista tietää kaikkien eri osapuolten mielipiteet sekä ylipäätään ajantasaiset tiedot ja muutokset.” (A255)

”Sosiaalityöntekijänä näen rooliksi koota asiakkaan viranomaisverkostoa yhteen ja siten edistää sekä monialaista yhteistyötä että sen kirjaamista.” (B138)

Sosiaalityöntekijät määrittelevät, että heidän roolinsa moniammatillisessa yhteistyössä on toimia asiakkaan kokonaistilanteen vastuunkantajana ja viranomaisverkoston kokoajana. Moniammatillisessa tiimissä sosiaalityöntekijän tehtäväksi nähdään lankojen käsissä pitäminen ja siksi on tärkeää, että sosiaalityöntekijällä on hallussaan ajantasainen tieto asiakkaan tilanteesta ja hän tietää eri osapuolten näkemykset. Sosiaalityöntekijän tehtävänä nähdään tiedon kokoaminen ja kokonaistilanteen muodostaminen. Asiakasprosessissa sosiaalityöntekijällä on vastuu koordinoida moniammatillista tiimiä ja yhteensovittaa palvelut niin, että asiakas saa parhaan mahdollisen avun. Sosiaalityöntekijän tehtävänä nähdään myös edistää moniammatillista yhteistyötä ja sen kirjaamista. Eräs sosiaalityöntekijä näkee vastuun kuitenkin eräänlaisena esteenä moniammatilliselle kirjaamiselle:

”Näkisin vastuukysymykset jonkinlaisena esteenä myöskin, esim. jos on lastensuojelun vastuusosiaalityöntekijä, kantaa yksin vastuun jo ihan juridisestikin lapsen asiassa tekemästään suunnitelmasta. Vastuu ei ole jaettu sillä, että joku muu taho osallistuu kirjaamiseen.” (B82)

Otteessa sosiaalityöntekijä kertoo, että esimerkiksi lastensuojelussa lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä kantaa juridisesti yksin vastuun lapsen asiassa tekemästään suunnitelmasta. Sosiaalityöntekijä määrittelee, että sosiaalityöntekijän vastuuta suunnitelmasta ei jaeta muille tahoille, vaikka suunnitelma toteutettaisiin moniammatillisesti yhteistyössä. Mikäli sosiaalityöntekijällä on asiakasprosessissa laajempi vastuu asiakkaan tilanteesta kuin muilla toimijoilla, moniammatillisen yhteistyön osapuolet eivät ole tasavertaisessa asemassa tilanteen arvioinnissa ja päätöksenteossa. Sosiaalityöntekijällä on suurempi vastuu asiakkaan asiassa

laadittavasta suunnitelmasta ja siten myös suurempi valta päättää sen sisällöstä. Tällöin sosiaalityöntekijä on isommassa päätöksentekoroolissa suhteessa muihin osapuoliin moniammatillisen kirjaamisen kontekstissa.

5.3 Yhteinen kirjaaminen, kirjaamisen käytännöt ja rajapintakirjaaminen

Sosiaalityöntekijät määrittelevät vastauksissaan moniammatillista kirjaamista arjen käytännön ja konkretian kautta. Se, että sosiaalityöntekijät laativat asiakirjoja yhdessä moniammatillisen tiimin kanssa, on moniammatillista kirjaamista, kuten seuraavat otteet tekevät näkyväksi:

”Monialainen kirjaaminen myös vähentäisi työtä, koska tällä hetkellä jokainen esim. palaveriin osallistuva taho kirjaa omat kirjauksensa, toki myös hieman eri näkökulmasta.” (A295)

”Monialaisesta, ”yhteisestä” kirjaamisesta ei meillä ole kokemusta, vaan on yleensä sovittu, että kukin kirjaa itselleen oleelliset seikat tapaamisesta.” (B185)

Sosiaalityöntekijät näkevät, että moniammatillinen kirjaaminen on yhdessä kirjaamista. Sosiaalityöntekijöiden mukaan moniammatillinen kirjaaminen ei toteudu, sillä moniammatillisissa neuvotteluissa kukin taho kirjaa neuvottelusta omat muistiinpanonsa. Omien kirjauksien tekeminen nähdään moniammatillisen kirjaamisen vastakohtana. Oteissa moniammatillinen kirjaaminen tulee siis määriteltyksi yhteisen kirjaamisen ja yhteisen kirjauksen laatimisen kautta.

Moniammatillisen kirjaamisen puuttuvat käytännöt

Sosiaalityöntekijöiden mukaan moniammatillinen kirjaaminen vaatii yhteisiä pelisääntöjä ja niistä keskustelemista. Useat sosiaalityöntekijät tuovat esille, että yhteiset kirjaamiskäytännöt puuttuvat moniammatillisesta työskentelystä tai niitä ei ole määritelty riittävän tarkasti. Sosiaalityöntekijät määrittelevät yhteisten kirjaamiskäytäntöjen puuttumisen kompastuskiveksi moniammatillisen kirjaamisen toteutumiseksi:

”Monialaiselle yhteistyölle ja kirjaamiselle tarvittaisiin ehdottomasti organisaatiossani parempia käytäntöjä. Tällä hetkellä ei selkeitä rakenteita sote-työllisyys tai edes

sosiaalipalveluiden sisäiseen yhteiseen suunnitelmien ja arviointien kirjaamiseen ole käytössä.” (B274)

”Meillä ei ole ollut mitään yhteisesti sovittua siitä, kuka kirjaa ja mihin kirjaa ja kuka toimittaa muistiinpanot.” (B176)

Ensimmäisessä aineisto-otteessa sosiaalityöntekijä tuo esiin, että moniammatilliselle kirjaamiselle tarvittaisiin parempia käytäntöjä, sillä tällä hetkellä selkeitä rakenteita ei ole organisaatioiden väliselle tai sosiaalipalveluiden sisäiselle moniammatilliselle kirjaamiselle. Niiden tekeminen hänen mukaansa loisi moniammatilliselle työskentelylle parempia toimintaperiaatteita. Toisessa otteessa sosiaalityöntekijä kertoo, että he eivät ole moniammatillisen tiimin jäsenten kanssa yhdessä sopineet siitä, miten kirjauksia toteutetaan. Koska selkeitä käytäntöjä moniammatilliselle kirjaamiselle ei ole, sosiaalityöntekijöiden vastauksista käy ilmi, että moniammatillista kirjaamista on eri työyhteisöissä harjoitettu eri tavoin:

”Joidenkin, saman organisaation toimijoiden (lastensuojelu ja vammaispalvelut) kesken on voitu sopia, kumpi kirjaa tarkemman dokumentin, ja toinen voi viitata omassaan toisen tekemään.” (B272)

”Toisinaan kirjaus on heijastettu koko palaverin ajan esim. valkokankaalle, jolloin osallistujilla on ollut mahdollista kommentoida ja / tai täydentää sitä. Samassa yhteydessä on voitu reaaliaikaisesti laatia myös asiakassuunnitelma, joka on luettu tai näytetty asiakkaalle. Käytäntö oli mielestäni toimiva, joskin vaati työntekijältä sujuvaa taitoa kirjoittaa ja jäsentää tekstiä ”lennosta”. Mikäli käytössä on ollut yhteinen asiakastietojärjestelmä, on sovittu henkilö tallentanut kirjauksen / suunnitelman asiakkaan tietoihin.” (B318)

Yllä olevassa ensimmäisessä aineisto-otteessa sosiaalityöntekijä kertoo, että saman organisaation moniammatillisessa yhteistyössä ammattilaiset ovat sopineet keskenään, kuka tekee varsinaisen asiakaskirjauksen, johon muut voivat viitata omissa kirjauksissaan. Ote tekee näkyväksi sen, että sosiaalityöntekijän työyhteisössä kirjausta ei tehdä yhteisesti, mutta työntekijät voivat hyödyntää toistensa kirjauksia. Toisessa otteessa sosiaalityöntekijä kertoo, että asiakaskirjausta tehdään reaaliaikaisesti asiakasneuvottelun edetessä niin, että kirjaus on

heijastettu valkokankaalle kaikkien neuvotteluun osallistuneiden luettavaksi ja kaikki neuvottelun osapuolet ovat voineet kommentoida ja täydentää tekeillä olevaa kirjausta. Sosiaalityöntekijä tekee näkyväksi sen, että kyseissä työyhteisössä on laadittu moniammatilliseen työskentelyyn toimintaperiaatteet.

Yhteisten toimintakäytäntöjen puuttuminen voi johtaa siihen, että moniammatillinen kirjaaminen tuntuu sosiaalityöntekijöistä hankalalta ja vieraalta. Usein moniammatilliseen ja yhteiseen kirjaamiseen ei osata tai uskalleta tarttua, vaan kukin ammattilainen tekee oman asiakaskirjauksen:

”Mun kokemuksen mukaan monialaista kirjaamista hieman vieroksutaan, eikä sitä uskalleta käyttää. Siksi työntekijöiden on helppo ”pelata varman päälle”, ja kirjata kunkin omiin järjestelmiinsä.” (A230)

”Itse koen, että yhteinen kirjaaminen monialaisesti on hankala toteuttaa, mutta sitä varten onkin hyvä, että kirjaamisen käytännöt yhtenäistyvät.” (B270)

Aineisto-otteissa sosiaalityöntekijät kuvaavat moniammatillista kirjaamista vieraaksi ja hankalaksi toimintatavaksi, josta ei tiedetä ja siksi sitä vieroksutaan työyhteisössä. Tämä johtaa siihen, että moniammatillista kirjaamista ei uskalleta käyttää. Kielteiset tai ennakkoluuloiset asenteet moniammatillista kirjaamista kohtaan vaikuttavat myös motivaatioon harjoitella moniammatillista kirjaamista. Oman asiakaskirjauksen tekeminen omaan tietojärjestelmään yhteisen kirjauksen sijaan kutsutaan varman päälle pelaamiseksi. Sosiaalityöntekijöillä voi olla huolenaiheena myös se, että tuleeko moniammatilliseen kirjaukseen riittävästi oleellista tietoa oman ammattikunnan näkökulmasta. Eräs sosiaalityöntekijä kuvailee tuntemuksiaan moniammatillisesta kirjaamisesta seuraavasti:

”Asiaan on ehkä hieman hankala tarttua, sillä en tiedä toisen tahon kirjaamiskäytännöistä. Tulisiko kirjaamisessa juuri oman näkökulman kannalta tärkeät asiat kirjattua ylös. Jos asioista taas käytäisiin palaverin aikana paljon keskustelua, tuntuisi se siltä, että keskitytään tietyllä tapaa epäolennaiseen. Hankalaa!” (B271)

Sosiaalityöntekijä kertoo, ettei tiedä muiden tahojen kirjaamiskäytännöistä ja pohtii, tulisiko yhteisessä kirjauksessa esille oman näkökulman kannalta tärkeät asiat. Sosiaalityöntekijä myös

kokee, että jos yhteisen kirjaamisen käytännöistä käytäisiin neuvottelun aikana paljon keskustelua, aikaa käytettäisiin silloin epäolennaisten asioiden läpikäyntiin. Sosiaalityöntekijä kokee moniammatillisen kirjaamisen aiheena hankalaksi. Vaikka hyviä käytäntöjä laatia moniammatillisia asiakirjoja ei ole kehitetty työyhteisöissä, sosiaalityöntekijät voivat kuitenkin yrittää moniammatillista kirjaamista, kuten seuraavan aineisto-otteen sosiaalityöntekijä:

”Monialaisen yhteistyön kirjaamisen hyviä käytäntöjä ei tule juurikaan mieleen. -- Joskus aiemmassa työssäni olemme kokeilleet monialaisen asiakassuunnitelman laatimista, mutta se osoittautui todella haastavaksi / vaikeaksi.” (B285)

Sosiaalityöntekijä kertoo kokeilleensa työssään moniammatillisen asiakassuunnitelman laatimista ja se oli ollut todella haastavaa. Kokemus oli ollut epäonnistunut eikä se välttämättä kannusta yrittämään moniammatillista kirjaamista uudelleen. Sosiaalityöntekijä kertoo, ettei hänelle tule mieleen lainkaan hyviä käytäntöjä laatia moniammatillisia asiakirjoja. Sosiaalityöntekijät toivovat, että moniammatillisen kirjaamisen käytäntöjä kehitettäisiin, kuten seuraavissa otteissa käy ilmi:

”Monialaista yhteistyön kirjaamista voisi edistää ensin esimiestasolta ohjaamalla työntekijöitä siihen, työyhteisön yhteisillä keskusteluilla sekä jokainen työntekijä itse ottamalla asian puheeksi yhteistyökumppanin kanssa, että miten voisi tehdä yhteisen kirjauksen tai laatia yhteisen asiakirjan.” (B155)

”Ajattelen, että monialaisen yhteistyön kirjaamista voitaisiin edistää ensisijaisesti yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa, jolloin voidaan sopia yhteisistä käytännöistä.” (B175)

Ensimmäisen otteen sosiaalityöntekijän näkemys on, että moniammatillista kirjaamista voitaisiin edistää esihenkilötasolla siten, että työntekijöitä ohjataan moniammatilliseen kirjaamiseen järjestämällä työyhteisössä yhteisiä keskusteluita aiheeseen liittyen ja kannustetaan työntekijöitä sopimaan yhteistyökumppaneiden kanssa moniammatillisesta kirjaamisesta. Myös toisen otteen sosiaalityöntekijän mukaan moniammatillista kirjaamista voitaisiin edistää sopimalla yhteistyötahojen kanssa yhteisen kirjaamisen käytännöistä. Sosiaalityöntekijät uskovat, että kun moniammatillisen kirjaamisen käytännöt ovat yhdessä

sovittuja, moniammatillinen kirjaaminen on sujuvampaa. Osa sosiaalityöntekijöistä on sitä mieltä, että moniammatillisissa asiakirjoissa käytettävään kieleen on kiinnitettävä erityistä huomiota, kuten seuraavissa aineisto-otteissa käy ilmi:

”Monialaisen yhteistyön kirjaamista voisi edistää siten, että käsitteet ja termit olisivat yhtenäisiä siltä osin kuin mahdollista.” (B161)

”Näen, että monialaisessa kirjaamisessa tulisi noudattaa tiettyjä ennalta sovittuja pelisääntöjä, jotta se olisi mahdollisimman sujuvaa. Esimerkiksi kunkin ammattilaisen pitäisi kiinnittää huomiota kirjauksissa käytettävään kieleen, että kirjauksen sisällön ymmärtää myös toisen alan ammattihenkilö; alan jargonia tulisi välttää, koska esimerkiksi sosiaalihuollon henkilöstölle ei välttämättä terveydenhuollon ammattikieli avaudu helposti.” (B248)

Sosiaalityöntekijöiden mukaan moniammatillisessa kirjaamisessa on tärkeää sopia käytettävistä käsitteistä moniammatillisen yhteistyön osapuolten kanssa ja pitää käsitteet yhtenäisinä siltä osin kuin mahdollista. Alemman otteen sosiaalityöntekijän näkemys on, että eri alojen ammattisanastoa tulisi välttää, jotta kirjaukset ovat ymmärrettäviä kaikille moniammatillisen yhteistyön osapuolille. Tällä tavoin vältetään väärinymmärryksiltä. Uusi asiakastietolaki ja Kantapalveluiden käyttöönotto sosiaalipalveluissa velvoittaa sosiaalihuollon työntekijät määrämuotoiseen kirjaamiseen. Yhtenäiset kirjaamisen käytännöt edistävät myös moniammatillista kirjaamista, mutta vain yksi sosiaalityöntekijä nosti määrämuotoisen kirjaamisen esille:

”Monialaista kirjaamista palvelisi parhaiten yhteiset toimivat asiakastietojärjestelmät, määrämuotoiset asiakaskirjat sekä aito halu toteuttaa moniammatillista yhteistyötä.”

Sosiaalityöntekijän mukaan muun muassa määrämuotoisesti laaditut asiakirjat edistäisivät parhaiten moniammatillisen kirjaamisen toteutumista. Käytännössä myös muiden sosiaalityöntekijöiden vastauksissa nousi esiin samoja asioita, joita myös määrämuotoisella kirjaamisella halutaan saavuttaa: yhteiset käytännöt moniammatillisia asiakirjoja laadittaessa ja yhteisesti sovittu käsitteistö. Muut sosiaalityöntekijät eivät kuitenkaan puhu määrämuotoisesta tai rakenteisesta kirjaamisesta, mistä tulee vaikutelma, että tieto määrämuotoisesta kirjaamisesta ei ole vielä vakiintunutta sosiaalityön kentällä.

Kirjaaminen rajapinnassa

Moniammatillisen yhteistyön käytäntöjen puuttuminen voi johtaa siihen, että eri alojen ammattilaiset keskittyvät hoitamaan työskentelyssä vain oman osuutensa ja työtehtävänsä. Tämä tarkoittaisi sitä, että moniammatillisessa yhteistyössä ammattikuntien väliset rajat vahvistuvat. Seuraavissa aineisto-otteissa sosiaalityöntekijät kertovat rajapinnassa tapahtuvasta yhteistyöstä:

”Tällä hetkellä yhteistyö ei ole niinkään sujuvaa ja pidetään tiukasti kiinni omista rajoista, eli perinteinen ”ei kuulu meille”- meininki.” (B56)

”Olisi toivottavaa, että monialainen yhteistyö olisi nimensä mukaisesti yhteistyötä eikä sitä, että kukin istuu tiukasti omassa ruudussaan ja tuijottaa ainoastaan omia tavoitteitaan.” (A240)

”Monialainen työskentely vaatii sen, että jokainen ymmärtää oman roolinsa ja kantaa vastuunsa, eikä ryhdy toimimaan ns. toisen tontilla.” (A244)

Ylimmässä otteessa sosiaalityöntekijä kertoo, että moniammatillinen yhteistyö ei ole sujuvaa, sillä eri ammattikunnat pitävät tiukasti kiinni omien työtehtäviensä rajoista. Sosiaalityöntekijä kuvaa tätä ”ei kuulu meille” -asenteeksi. Jos eri alojen ammattilaiset eivät ole valmiita joustamaan ammattikohtaisista rajoistaan moniammatillisen yhteistyön hyväksi, niin kaikkia moniammatillisen yhteistyön hyötyjä ei välttämättä saavuteta (ks. esim. Freeman ym. 2000; Kenny 2002; Pehkonen 2009). Toisessa otteessa sosiaalityöntekijä toivoo, että moniammatillinen yhteistyö olisi aidosti yhteistyötä eikä sellaista, että kukin osapuoli keskittyy vain omiin tavoitteisiinsa ja työtehtäviinsä. Sosiaalityöntekijän kuvaamassa tilanteessa osapuolet työskentelevät rinnakkain eivätkä varsinaisesti moniammatillisesti yhteistyössä muiden tahojen kanssa (ks. Mönkkönen 2019.) Alimmassa otteessa sosiaalityöntekijän mukaan moniammatillisessa työskentelyssä on tärkeää, että jokainen tiedostaa oman roolinsa, kantaa vastuun omista työtehtävistään, eikä ryhdy toimimaan muiden työntekijöiden tontilla. Sosiaalityöntekijä näkee olennaisena pitää ammattikuntien rajoista kiinni moniammatillisesta yhteistyöstä huolimatta. Ammattikuntien rajoista kiinni pitäminen voidaan nähdä olevan ristiriidassa moniammatillisen yhteistyön idean kanssa, ja ilman rajojen ylitystä ei välttämättä

voida puhua moniammatillisesta yhteistyöstä (ks. esim. Pehkonen 2009; Edwards 2010; Kekoni 2019; Mönkkönen 2019.) Jos rajoja ei olla valmiita ylittämään, tämä voi vaikuttaa myös moniammatillisen kirjaamisen toteutumiseen, kuten seuraavat otteet tekevät näkyväksi:

”Tällä hetkellä jokainen ammattikunta kirjaa oman tehdyn työnsä, ja esimerkiksi yhteisiltä kotikäynneiltä kaikki ammattiryhmät kirjaavat oman työnsä kannalta oleelliset seikat.” (B150)

”--omaa työhistoriaani peilaten oleellista on saada aina kulloinkin tarvittava tieto tietojärjestelmistä kuin se, että tehdään yhteisiä asiakirjoja.” (B233)

Ensimmäisessä otteessa sosiaalityöntekijä kertoo, että kaikki ammattiryhmät tekevät omat kirjauksensa, joihin kirjataan oman työn kannalta oleelliset seikat. Toisessa aineisto-otteessa sosiaalityöntekijä kertoo, että oleellisempaa on saada tieto kirjatuksi ja tallennetuksi tietojärjestelmiin kuin yhteisten asiakirjojen laatiminen. Jos ammattirajojen ylittämistä ei nähdä tarpeellisenä moniammatillisessa yhteistyössä, myös yhteinen kirjaaminen voidaan nähdä tarpeettomana tai sen merkitys voidaan kyseenalaistaa.

5.4 Moniammatillisen kirjaamisen tavoitteet ja käytettävissä oleva aika

Sosiaalityöntekijöiden vastauksissa moniammatillista kirjaamista määriteltiin sen kautta, mitä moniammatillisella kirjaamisella halutaan saavuttaa. Keskeiseksi tavoitteeksi kirjaamisessa nousi esille asiakkaan tilanteen edistäminen ja tarvittavien palveluiden järjestäminen. Kaksi sosiaalityöntekijää kertoo moniammatillisen kirjaamisen tavoitteista seuraavasti:

”Yhteisistä asiakasasiakirjoista on hyötyä niin oman työni kuin asiakkaan koko hoidon/palvelun suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioimisessa. Ennen kaikkea monialaisesta työstä ja sen kirjaamisesta on hyötyä sen varmistamisessa, että asiakas saa tarvitsemansa palvelut mutta ei toisaalta päällekkäisiä palveluja, mikä kuormittaa paitsi organisaatioita myös helposti asiakasta itseään.” (A248)

”Kun monialainen yhteistyö kirjataan hyvin --, voidaan varmistua siitä, että tarvittava tuki on suunniteltu. Myöhemmin voidaan myös palata siihen, mitä palaverissa on sovittu ja varmistaa, että palvelut ovat järjestyneet aiotulla tasolla.” (A267)

Otteissa sosiaalityöntekijät näkevät, että moniammatillinen kirjaaminen tukee palveluiden ja tuen järjestämistä asiakkaalle. Ylemmässä otteessa sosiaalityöntekijä kertoo, että moniammatillisella kirjaamisella voidaan varmistaa se, että asiakas saa tarvitsemansa palvelut, mutta ei toisaalta päällekkäisiä palveluja, jotka voisivat kuormittaa asiakasta. Liiallisilla palveluilla voidaan aiheuttaa enemmän haittaa kuin hyötyä asiakkaalle. Toisessa aineisto-otteessa sosiaalityöntekijä näkee, että jos moniammatillinen yhteistyö on kirjattu hyvin, niin myös asiakkaan tarvitsema tuki on suunniteltu hyvin. Hyvin toteutettuun moniammatilliseen asiakaskirjaukseen voidaan myös palata ja tarkistaa, mitä asiakkaalle järjestettävistä palveluista on sovittu ja ovatko palvelut järjestyneet sovitulla tavalla.

Edellä esitetyssä otteessa mainitaan epäsuorasti organisaation hyötyminen moniammatillisesta kirjaamisesta. Sosiaalityöntekijät määrittelivät vastauksissaan organisaatioon ja työntekijöihin liittyviä tavoitteita, jotka moniammatillisella kirjaamisella halutaan saavuttaa. Näitä tavoitteita ovat kirjaukseen kuluvan ajan säästäminen ja resurssien vapautuminen muihin työtehtäviin:

”Organisaation näkökulmasta monialainen kirjaaminen vähentää päällekkäistä työtä, minkä kautta resursseja voi vapautua muuhun tekemiseen.” (A251)

”Yhteinen kirjaaminen voisi olla helpottavaa, sillä silloin päällekkäisyyttä vältettäisiin ja väitän, että työaika säästyisi.” (B183)

Aineisto-otteissa sosiaalityöntekijät kertovat, että moniammatillinen kirjaaminen vähentää työntekijöiden päällekkäistä työtä. Päällekkäisellä työllä viitataan edellisessä luvussa (5.3) käsiteltyyn tilanteeseen, jossa kukin työntekijä tekee asiakasneuvottelusta oman kirjauksensa sen sijaan, että kirjaus toteutettaisiin moniammatillisesti yhteistyössä eri alojen ammattilaisten kesken. Sosiaalityöntekijät kertovat, että päällekkäisen työn vähentämisellä säästetään työntekijän aikaa, jota vapautuu muihin työntekijän työtehtäviin. Vaikka sosiaalityöntekijät näkevät, että moniammatillisella kirjaamisella säästettäisiin työaika, he myös ovat sitä mieltä, että moniammatillisen kirjaamisen käytäntöjen käyttöönottoa ja kehittämistä hidastaa se, että moniammatillisen kirjaamisen käytäntöjen omaksuminen vie paljon aikaa, kuten seuraavat otteet tekevät näkyväksi:

”Hyvällä motivaatiolla mennään, kunhan vain aikaa löytyisi. Kirjaaminen sitten vaatisikin oman aikansa ja erityisesti juuri kaiken ajan tasalla pitäminen. -- Toistaiseksi kirjaamiseen on varattu liian vähän työaikaa.” (B267)

”Se vaatisi ainakin erilaista aikataulutusta, koska yhteinen kirjaaminen vie aikaa.” (B144)

Otteet tekevät näkyväksi ajan ja sen suunnittelun olevan merkityksellistä moniammatillisessa kirjaamisessa. Ensimmäisessä aineisto-otteessa sosiaalityöntekijä kertoo, että hänellä on hyvä motivaatio moniammatillista kirjaamista kohtaan, kunhan vain siihen löytyisi riittävästi aikaa. Hän kertoo, että kirjaaminen vaatii oman aikansa ja toistaiseksi kirjaamiseen on varattu liian vähän aikaa. Toisessa otteessa sosiaalityöntekijä toteaa, että yhteinen kirjaaminen vie aikaa, joten sen toteuttamiseen tarvitaan erilaista aikataulutusta. Sosiaalityöntekijät siis näkevät, että moniammatillisella kirjaamisella säästetään aikaa, kun sillä vältetään päällekkäistä työtä, mutta toisaalta he määrittelevät sen aikaa vieväksi prosessiksi, johon ei ole varattu riittävästi työaikaa.

Sosiaalityöntekijöiden mukaan moniammatillinen kirjaaminen säästää rahaa ja olemassa olevia resursseja organisaatioiden näkökulmasta, kuten seuraavista aineisto-otteista käy ilmi:

”Laajemmin organisaation näkökulmasta ajattelisin monialaisen työskentelyn ja kirjaamisen hyödyt myös siinä, että työskentelyn ja tietojenvaihdon tehostuessa, syntyy mahdollisia säästöjä ja olemassa olevat resurssit saadaan hyödynnettyä tehokkaammin.” (A271)

”Monialaisella työskentelyllä on mahdollisuus saavuttaa nopeammat etenemiset asiakasprosesseissa, kun tietoa asiakkaan tilanteesta on laaja-alaisesti hyödynnettävissä (etu organisaatiolle). Kyllähän se euroissa tarkoittaa puhdasta säästöä, kun asiakkaat etenevät nopeammin asiakkuuksissa ja pääsevät oikeisiin palveluihin ja ennen kaikkea oikeille etuuksille.” (A247)

Ylemmän aineisto-otteen sosiaalityöntekijän mukaan monialainen kirjaaminen tehostaa työskentelyä ja tiedonvaihtoa, joka kerryttää organisaatiolle säästöjä ja jo olemassa olevat resurssit voidaan hyödyntää tehokkaammin. Alemman otteen sosiaalityöntekijän mukaan moniammatillisen työskentelyn ja kirjaamisen myötä asiakkaan tilanteesta on saatavilla

kokonaisvaltaisesti tietoa, minkä ansiosta asiakas on mahdollista saada oikeanlaisten palveluiden piiriin, mikä lisää säästöjä organisaatiolle. Ajan ja resurssien säästön lisäksi moniammatillisella kirjaamisella nähdään olevan myös muunlaisia hyötyjä hyvinvointialueille, kuten seuraava ote tekee näkyväksi:

”Organisaation näkökulmasta ajatellen kirjattu tieto tekee tehdyn työn näkyväksi, auttaa kehittämässä ja tuloksellisuuden ja vaikuttavuuden seuraamisessa.” (A250)

Sosiaalityöntekijän mukaan moniammatilliset kirjaukset tekevät tehdyn työn näkyväksi ja auttavat sosiaalipalveluiden kehittämässä ja palveluiden vaikuttavuuden seuraamisessa. Moniammatillisella kirjaamisella tavoitellaan siis samoja asioita, joita asiakaskirjaamisella yleensäkin: tehdyn työn dokumentointia, vaikuttavuuden seuraamista ja palveluiden kehittämistä (Günther 2015).

5.5 Moniammatilliset asiakirjat ja lainsäädäntö

Sosiaalityöntekijät määrittelevät moniammatillista kirjaamista sellaisten asiakasasiakirjojen kautta, joita heidän työssään laaditaan moniammatillisesti. Sosiaalityöntekijöiden vastauksissa korostui erityisesti asiakassuunnitelmat ja palvelutarpeen arvioinnit moniammatillisesti laadittavina asiakirjoina:

”Yhteisesti voidaan laatia palvelutarpeen arviota ja asiakassuunnitelmaa, ei juuri muuta” (B95)

”Yhdessä teemme mm. palvelutarpeenarvioita, asiakassuunnitelmia, kotikäyntejä, lausuntoja. -- Asiakaskertomusmerkintöjä mietitään myös yhteisesti” (B96)

Ensimmäisessä aineisto-otteessa sosiaalityöntekijä toteaa, ettei juuri muita asiakirjoja voida laatia moniammatillisesti kuin palvelutarpeen arviointeja ja asiakassuunnitelmia. Toisessa otteessa sosiaalityöntekijä kertoo, että palvelutarpeen arvioinnin ja asiakassuunnitelman lisäksi voidaan kirjata moniammatillisesti erilaisia lausuntoja ja miettiä asiakaskertomusmerkintöjä yhdessä muiden ammattilaisten kanssa. Näiden lisäksi sosiaalityöntekijät määrittelivät moniammatillisen kirjaamisen asiakasasiakirjoiksi muun muassa työllistymissuunnitelmat ja aktivointisuunnitelmat työikäisten palveluissa, kuulemiseen liittyvät asiakirjat, muistiot

verkstoneuvotteluista, sekä erilaiset koontilomakkeet tehdystä verkostotyöstä. Suuri osa sosiaalityöntekijöistä nimesi kuitenkin juuri asiakassuunnitelmat ja palvelutarpeen arvioinnit moniammatillisesti laadittaviksi asiakirjoiksi. Vaikka sosiaalityöntekijät nimesivät asiakassuunnitelman ja palvelutarpeen arvioinnin moniammatillisiksi asiakirjoiksi, niitä ei silti välttämättä laadittu moniammatillisesti heidän töissään, kuten seuraavat aineisto-otteet tekevät näkyväksi:

”Yhteiskirjaaminen vaatii vielä paljon, yhdessä voisi tehdä mm. palvelutarpeenarvion, mutta käytännössä näin ei tietääkseni ole.” (B256)

”Meillä tavoitteena laatia 10% asiakassuunnitelmista monialaisina.” (B98)

Ylemmän otteen sosiaalityöntekijän mukaan palvelutarpeen arvio voitaisiin laatia yhteistyössä muiden ammattilaisten kanssa, mutta hänen käsityksensä mukaan näin ei toimita. Alemmassa otteessa sosiaalityöntekijä kertoo, että hänen työyhteisössään on tavoitteena laatia 10 prosenttia asiakassuunnitelmista moniammatillisesti. Näin ollen suurinta osaa asiakassuunnitelmista ei laadita moniammatillisesti kyseisessä työyhteisössä. Huomattava osa sosiaalityöntekijöistä totesi myös, että he eivät lainkaan tee työssään moniammatillisia asiakirjoja, kuten seuraavista aineisto-otteista käy ilmi:

”Ei ole oikein kokemusta siitä, että asiakirjoja laadittaisiin monialaisesti yhdessä vaan jokainen on tehnyt omat tarpeelliset asiakirjansa.”(B144)

”Meillä ei ole vielä ollut käytössä yhteisiä asiakirjoja yhteistyötahojen kanssa.”(B157)

Otteissa sosiaalityöntekijät kertovat, että yhteisten asiakirjojen laatiminen muiden tahojen kanssa ei ole vielä ollut käytäntönä. Monet niistä sosiaalityöntekijöistä, jotka eivät olleet työssään kirjanneet moniammatillisesti kuitenkin ajattelivat, että moniammatillisiin asiakastapaamisiin liittyvät kirjaukset voitaisiin tehdä moniammatillisesti. Eräs sosiaalityöntekijä pohtii yhdessä laadittavista asiakirjoista seuraavasti:

”Sellaisia yhteisiä asiakirjoja voisi laatia, josta molemmat/kaikki tapauksen toimijatahot työssään hyötyvät.” (B134)

Otteen sosiaalityöntekijän mukaan moniammatillisesti voitaisiin laatia sellaisia asiakirjoja, joista olisi hyötyä kaikkien moniammatillisen tiimin jäsenten työtehtävissä. Sosiaalityöntekijä näkee tärkeänä sen, että yhteisesti laadittavat asiakirjat palvelevat kaikkia yhteistyön osapuolia. Sosiaalityöntekijät pohtivat myös sosiaalityön asiakasasiakirjoihin liittyvää lainsäädäntöä ja miten se mahdollistaa yhteisten asiakirjojen laatimisen:

”En tiedä, miten laki mahdollistaa asiakirjojen laatimisen yhteisesti” (B159)

”En osaa sanoa antaako tähän laki mahdollisuuksia nähdä toisen ammattiryhmän kirjauksia” (B158)

”Monialaisen kirjaamisen ongelmana on kuitenkin erilaiset tietojärjestelmät sekä jähmeä tietosuojalainsäädäntö, joka hankaloittaa tiedon siirtymistä toimijalta toiselle.” (A228)

Ylemmissä otteessa sosiaalityöntekijät kertovat, etteivät tiedä, miten lainsäädäntö mahdollistaa asiakirjojen laatimisen yhteisesti tai salliiko laki sen, että he näkevät toisten ammattiryhmien kirjauksia. Alemmassa otteessa sosiaalityöntekijä nimeää moniammatillisen kirjaamisen haasteeksi tietosuojalainsäädännön, joka vaikeuttaa tiedon siirtymistä ammattilaiselta toiselle. Sosiaalityöntekijä siis näkee, että nykyinen lainsäädäntö ei tue moniammatillista kirjaamista.

6 Johtopäätökset ja pohdinta

6.1 Tutkimustulokset ja päätelmät

Tässä pro gradu -tutkielmassa olen tutkinut Kansa koulu III -kirjaamisvalmennukseen osallistuneiden sosiaalityöntekijöiden näkemyksiä moniammatillisesta kirjaamisesta. Tavoitteenani oli selvittää, miten sosiaalityöntekijät määrittelevät moniammatillista kirjaamista ja mitkä tekijät vaikuttavat moniammatilliseen kirjaamiseen. Tutkimusaineisto oli kerätty Kansa koulu III -kirjaamisvalmennukseen osallistuneiden sosiaalityöntekijöiden vastauksista verkkovalmennuksen moniammatillista kirjaamista koskeviin tehtävänantoihin. Näkökulmani rajautui sosiaalialan julkisissa palvelutehtävissä työskenteleviin sosiaalityöntekijöihin. Vastauksia tutkimuskysymyksiin etsin aineistosta teoriaohjaavan sisällönanalyysin keinoin. Tutkielmani keskeinen tulos on, että sosiaalityöntekijät määrittivät moniammatillista kirjaamista viiden keskeisen merkityksen kautta. Ne olivat tiedonsiirto, yhteisen tiedon muodostus, yhteinen kirjaaminen, kirjaamisen tavoitteet ja moniammatilliset asiakirjat. Moniammatilliseen kirjaamiseen vaikuttavia tekijöitä olivat yhteinen tietojärjestelmä, kirjaamisen käytännöt, rajatyö, vastuunjako, sosiaalityöntekijän rooli, kirjaamiseen käytettävissä oleva aika ja lainsäädäntö. Tutkimusaineistoni kontekstissa moniammatillinen kirjaaminen ymmärrettiin eri alojen ammattilaisten välisenä prosessina. Seuraavaksi avaan tutkielmani keskeisiä tuloksia tarkemmin.

Tiedonsiirto ja tietojärjestelmän vaikutus

Sosiaalityöntekijät määrittivät moniammatillista kirjaamisen tiedon välittämisenä ammattilaiselta toiselle. Työntekijät pitivät tärkeänä sitä, että moniammatillisessa yhteistyössä kaikilla osapuolilla on saatavilla yhteistyön kannalta oleellinen tieto asiakkaan tilanteesta. Moniammatillisella kirjaamisella on siten rooli ammattilaisten välisessä kommunikoinnissa ja viestinnässä (ks. esim. Karlsson & Nikolaidou 2013) Sosiaalityöntekijät näkevät, että yhteistyötä on haastavaa tehdä, jos tieto ei liiku asianmukaisesti yhteistyökumppaneiden välillä. Myös aiempi sosiaalityön tutkimus on osoittanut, että moniammatillisen yhteistyön haasteena on tiedonjako ammattilaiselta toiselle, mikä johtuu eri ammattiryhmien tietojärjestelmistä (ks. esim. Frost ym. 2005). Tiedon siirtyminen palvelunantajalta toiselle on tärkeää asiakkaan palveluiden järjestämisen ja jatkuvuuden kannalta. Aiemmat tutkimustulokset ovat osoittaneet, että tiedonsiirto on vaarassa katketa erityisesti silloin, kun asiakas siirtyy palvelusta toiseen tai kun työntekijä vaihtuu (ks. esim. Stockdale ym. 2011; Räsänen & Günther 2018).

Sosiaalityöntekijät näkivät myös sujuvan tiedonkulun olevan asiakaslähtöistä siinä mielessä, että asiakkaan ei itse tarvitse kertoa asioistaan joka kerta uudelleen eri tahoille. Sosiaalityöntekijöiden vastauksista kävi ilmi, että moniammatillisen kirjaamisen toteutumiseen vaikuttaa se, onko moniammatillisen yhteistyön osapuolilla käytössään yhteinen tietojärjestelmä. Sosiaalityöntekijöiden mukaan yhteinen tietojärjestelmä tukisi moniammatillisen kirjaamisen toteutumista, sillä se edistää tiedonjakoa ammattilaisten välillä. Sosiaalityöntekijät näkivät, että yhteinen tietojärjestelmä mahdollistaa sen, että asiakasasiakirjat laaditaan samaan paikkaan ja kaikilla moniammatillisen tiimin jäsenillä on pääsy tarkastelemaan niitä. Yhteisen tietojärjestelmän myötä asiakasta koskeva tieto olisi samassa paikassa, eikä tieto pääsisi eriytymään eri tahojen välillä. Yhteiseen tietojärjestelmään olisi mahdollista laatia yhteisesti moniammatillisia asiakirjoja. Valtaosan sosiaalityöntekijöiden työyhteisöissä ei kuitenkaan ollut käytössä yhteistä tietojärjestelmää yhteistyötahojen kanssa. Sosiaalityöntekijöiden mukaan tämä vaikeutti tiedon jakamista ammattilaiselta toiselle ja yhteisten asiakirjojen laatimista. Yhteisen tietojärjestelmän puuttumiseen liittyvät haasteet on tiedostettu hallinnollisella tasolla ja hyvinvointialueuudistuksen ja Kanta-palveluiden käyttöönoton tarkoituksena on mahdollistaa sosiaali- ja terveysalan toimijoille yhteentoimivat asiakastietojärjestelmät, jotta moniammatillinen yhteistyö olisi sujuvampaa eri palveluntuottajien välillä. Kanta-palveluiden myötä tavoitteena on, että asiakastiedot ovat tietoturvallisesti ja laajemmin saatavilla asiakasprosessiin osallistuville työntekijöille. Kanta-palvelujen käyttöönotto on monivaiheinen, ja esimerkiksi sen kolmas vaihe keskittyy tiedon saatavuuteen eri rekistereiden välillä. Kun asiakasasiakirjat tallennetaan rakenteisen mallin mukaisesti, asiakirjoja on mahdollista hakea ja luovuttaa toisen palvelunantajan rekisteristä. (Lehmuskoski & Suhonen 2023 13, 20, 29.)

Usea sosiaalityöntekijä oli sitä mieltä, että yhteisen tietojärjestelmän puuttuminen esti myös moniammatillisen kirjaamisen toteutumisen kokonaan. Tämä kertoo siitä, että moniammatilliseen kirjaamisen luonteeseen nähdään vahvasti kuuluvan tiedon jakamisen saumattomuus ja asiakirjojen laatimisen jaetulle alustalle; asiat, jotka yhteinen tietojärjestelmä mahdollistaisi. Moniammatillisen yhteistyön lähtökohtana pidetään sitä, että kaikilla osapuolilla on pääsy yhteistyön kannalta oleellisiin asiakastietoihin (ks. esim. Liukko ym. 2022). Vaikka usea sosiaalityöntekijä näki yhteisen tietojärjestelmän ratkaisuna tiedonsiirron haasteille, yhteinen tietojärjestelmä ei välttämättä poista kaikkia tiedonjakamisen ongelmia (ks. Hartswood ym. 2003; Räsänen & Günther 2018). Jenni-Mari Räsänen ja Kirsi Güntherin

mukaan (2018, 73) kirjaaminen on kontekstisidonnaista, jota määrittelevät sen käytännöt. Tämä on myös yksi tutkielmani tuloksista. Moniammatillinen kirjaaminen ei ole vain tiedon jakamista, vaan se koostuu myös muista osa-alueista kuten tuloksissani käy ilmi. Sosiaalityöntekijät eivät tuoneet ilmi sitä, että yhteisen tietojärjestelmän puuttuminen estäisi esimerkiksi yhteisen tiedon muodostamista asiakkaasta.

Yhteisen tiedon muodostus, vastuunjako ja sosiaalityöntekijän rooli

Tutkielmani mukaan moniammatillinen kirjaaminen on yhteisen tiedon muodostamista asiakkaan tilanteesta moniammatillisen tiimin kesken. Yhdessä ammattilaiset muodostavat moniammatillisen kirjaamisen myötä yhteisen käsityksen ja määrittelevät asiakkaan tilannetta kokonaisvaltaisesti. Yhteisen tiedon muodostamisen nähdään olevan moniammatillisen yhteistyön ydintä: ammattilaisten on oltava valmiita vastaanottamaan toisten ammattilaisten näkemyksiä ja kasvattamaan niiden kautta omaa ymmärrystä asiakkaan tilanteesta. Yhteisellä ymmärryksellä pyritään yhteisiä tavoitteita kohti. (Isoherranen 2012; Mönkkönen ym. 2019).

Yhteisen tiedon muodostuksen lisäksi tärkeää on määritellä moniammatilliselle työskentelylle yhteiset työskentelyn tavoitteet sekä jakaa vastuu moniammatillisen tiimin ammattilaisten kesken. Sosiaalityöntekijöiden mukaan moniammatillinen kirjaaminen tekee näkyväksi sovitut tavoitteet ja vastuualueet työntekijöiden välillä. Moniammatillisessa työskentelyssä vastuualueiden näkyväksi tekeminen on tärkeää niin asiakkaiden kuin työntekijöiden kannalta. Esimerkiksi Jenni-Maria Räsänen ja Kirsi Güntherin (2018, 73) tutkimus osoittaa, että selkeästi jaetut roolit ja vastuut yhteistyötahojen kesken turvaavat asiakkaan pysymisen palveluverkostossa. Jos vastuunjakoa ei tehdä riittävän selkeästi, vaarana on, että jokin osa-alue asiakkaan tilanteen kartoittamisesta tai edistämisestä jää hoitamatta. Vastuunjakoon ja sen kirjaamiseen voi liittyä myös jännitteitä, mikäli kaikki osapuolet eivät näe vastuun jakamisesta tehtäviä kirjauksia tai ole mukana laatimissa niitä (ks. Günther & Räsänen 2020). Moniammatillinen kirjaaminen vähentäisi näitä jännitteitä, kun vastuunjaosta tehty kirjaus laaditaan yhdessä ja kaikki yhteistyön osapuolet pääsevät tarkastelemaan tehtyjä asiakirjoja.

Sosiaalihuollon asiakastyöhön osallistuneilla ammattilaisilla on lakiin perustuva velvollisuus dokumentoida asiakasprosessia ja sen etenemistä (Asiakasasiakirjalaki 254/2015 4§). Tutkielmani mukaan sosiaalityöntekijät jakavat moniammatillisen kirjaamisen liittyviä vastuita moniammatillisen tiimin kesken eri tavoin. Vastuuta jaettiin muun muassa sopimalla, kuka

kirjaa minkäkin osa-alueen moniammatilliseen asiakirjaan tai kuka ottaa päävastuun kirjaamisesta yhteisessä neuvottelussa ja jakaa kirjauksen muille osapuolille. Sosiaalityöntekijöiden rooliksi muodostui moniammatillisessa kirjaamisessa tiedon kokoojan ja asiakkaan tilanteesta kokonaistilanteen muodostajan -roolit. Joissakin tilanteissa sosiaalityöntekijällä on asiakasprosessissa isompi vastuu kuin muilla moniammatillisen yhteistyön osapuolilla ja tämä ulottuu myös joidenkin moniammatillisesti laadittavien asiakasasiakirjojen kirjaamiseen. Esimerkiksi sosiaalialan eri palveluissa asiakkaalle laaditaan moniammatillisesti asiakassuunnitelma, josta päävastuussa on sosiaalityöntekijä. Tällöin sosiaalityöntekijällä näyttäytyi olevan enemmän valtaa päättää asiakasasiakirjan sisällöstä suhteessa muihin moniammatillisen yhteistyön osapuoliin. (ks. esim. Vierula 2013.)

Asiakastyön dokumentointiin liittyy aina kysymys tiedon ja vallan suhteesta eli siitä, kenellä on oikeus määritellä, millainen tieto on oleellista ja ”oikeaa” asiakkaan tilanteesta (Vierula 2013, 274). Günther ja kumppanit (2013) ovat havainneet, että moniammatillisessa yhteistyössä ammattilaiset neuvottelevat siitä, mikä taho ”omistaa” asiakkaan ja määrittelee itsensä asiakkaan tilanteen parhaaksi asiantuntijaksi. Moniammatillisen kirjaamisen kontekstissa onkin mielenkiintoista pohtia, kenellä on oikeus määritellä tiedon oikeellisuutta ja onko moniammatillisen tiimin jäsenillä eriarvoiset mahdollisuudet siihen. Tutkielmani tuloksista ei käynyt ilmi, miten sosiaalityöntekijät näkevät muiden ammattilaisten tai asiakkaiden roolin moniammatillisen kirjaamisen tiedonmuodostuksessa. On olemassa aiempaa tutkimusta siitä, että asiakkaan osallistuminen dokumentointiin on erityisen tärkeää (ks. esim. Kääriäinen 2003; Vierula 2013). Aiemmissä tutkimuksissa on korostettu asiakirjojen moniäänisyyden tärkeyttä, sillä näin eri osapuolten mielipiteet ja näkemykset tulevat näkyväksi kirjauksissa (ks. esim. Kääriäinen 2003; Günther 2015). Näen, että myös moniammatilliset kirjaukset voivat olla moniäänisiä ja niissä voidaan tuoda esiin eri ammattilaisten näkemyksiä asiakkaan tilanteesta. Moniäänisillä kirjauksilla on kuitenkin riskinsä, sillä eri totuuksien rakentaminen kirjauksiin, voi tehdä teksteistä epätasa-arvoisia ja eettisesti ongelmallisia (Kääriäinen 2003, 180).

Yhdessä kirjaaminen, kirjaamisen käytännöt ja rajapintakirjaaminen

Sosiaalityöntekijät määrittivät moniammatillisen kirjaamista arjen käytäntöjen ja konkretian kautta: se, että kirjataan yhdessä, on moniammatillista kirjaamista. Yhdessä kirjaamiseen vaikutti se, millaisia käytäntöjä moniammatilliselle kirjaamiselle työyhteisössä kehitetty. Tutkielmani mukaan selkeitä sääntöjä tai yhtenäisiä käytäntöjä moniammatillisille kirjauksille

ei ollut, vaan sosiaalityöntekijöillä oli käytössään vaihtelevia tapoja kirjata. Usein tilanne oli se, että moniammatillisen kirjaamisen käytäntöjä ei työyhteisöissä ollut lainkaan. Epäselvät säännöt ja puuttuvat käytännöt vaikuttivat asenteisiin moniammatillista kirjaamista kohtaan: moniammatillista kirjaamista pidettiin hankalana ja sitä saatettiin vieroksua. Osalla sosiaalityöntekijöistä oli epäonnistuneita kokemuksia moniammatillisesta kirjaamisesta, mikä heikensi heidän halukkuuttaan laatia kirjauksia yhdessä eri ammattilaisten kanssa. Myös Bronsteinin (2003, 302–304) tutkimuksesta käy ilmi, että työntekijöiden aiemmat haasteet moniammatillisessa yhteistyössä johtavat kielteisiin ennakkokäsityksiin työskentelyn onnistumisesta, jolloin työntekijöiden motivaatio paneutua moniammatilliseen yhteistyöhön on vähäisempi. Sosiaalityöntekijät pitivät kirjauksien tekemistä perinteisillä tavoilla varmempana tapana laatia asiakasasiakirjoja kuin moniammatillisten, yhteisten kirjausten tekemistä. Tämä herättää kysymyksen siitä, että onko sosiaalityöntekijöillä riittävän korkea luottamus moniammatillisen kirjaamisen prosessiin. Katariina Pärnän (2012) mukaan moniammatillinen yhteistyö vaatii luottamusta muihin tiimin jäseniin. Luottamus yhteistyökumppanien osaamiseen edistää yhteistyön aloittamista, vaikka yhteistyötä ei olisi ehditty suunnittelemaan yksityiskohtaisesti (mt. 144–152). Myös Laura Bronsteinin (2003) mukaan moniammatillisen yhteistyön oleellinen osa-alue on osapuolten keskinäinen riippuvuus. Tällä hän tarkoittaa ryhmän jäseniin kohdistuvaa vaatimusta luottaa muiden ryhmän jäsenten asiantuntijuuteen. Kun keskinäinen luottamus toteutuu, ryhmän jäsenet voivat kehittää uusia toimintatapoja. Tutkielmani mukaan sosiaalityöntekijöiden luottamuksen puute näytti liittyvän epäselviin tai puuttuviin käytäntöihin laatia moniammatillisia kirjauksia. Tämä herättää tarpeen kehittää moniammatillisen kirjaamisen käytäntöjä koulutuksen ja myös ohjauksen keinoin työyhteisöissä.

Tutkielmani tutkimustulokset tekevät näkyväksi sen, että moniammatilliselle kirjaamiselle ei ole selkeitä, yhteisiä käytäntöjä, mikä johtaa siihen, että moniammatillista kirjaamista on harjoitettu eri työyhteisöissä eri tavoin. Epäselvät ja puuttuvat käytännöt vaikuttavat siihen, miten työntekijät määrittelevät, mitä moniammatillinen kirjaaminen on. Tutkielmani nosti esiin tarpeen kehittää moniammatilliseen kirjaamiseen yhteisiä toimintakäytäntöjä ja yhtenäistää kirjaamisen käsitteistöä, jotta ne olisivat ymmärrettäviä kaikille moniammatillisen yhteistyön osapuolille. Tutkielmassani sosiaalityöntekijät kaipaavat tilaa neuvotella ja rakentaa yhteisiä toimintakäytäntöjä kirjaamiselle. Bronsteinin (2003, 302–304) mukaan rakenteelliset tekijät kuten esimerkiksi organisaation johdon suhtautuminen tai työskentelyn ajalliset ja paikalliset rajoitteet vaikuttavat siihen, miten moniammatillista yhteistyötä voidaan työyhteisöissä

toteuttaa. Näenkin siksi, että moniammatillisen kirjaamisen toteuttaminen lähtee uusien hyvinvointialueiden linjauksista sekä hankkeiden asiakaskirjaamisen kehittämistyöstä. Tutkielmani perusteella yhteisten käytäntöjen kehittäminen veisi moniammatillista kirjaamista eteenpäin. Siksi niihin panostaminen on nyt tärkeää. Yhteisten käytäntöjen kehittämisessä voisi olla mahdollista hyödyntää Kansa-koulu-valmennuksen käyneitä kirjaamisasiantuntijoita. Moniammatillisen kirjaamisen kehittäminen ei voi kuitenkaan olla yksittäisen sosiaalityöntekijän harteilla.

Moniammatillinen yhteistyö tapahtuu ammattikuntien rajapinnoilla, jolloin myös moniammatillinen kirjaaminen paikantuu rajapinnoille. Sosiaalityöntekijöiden mukaan moniammatillisessa yhteistyössä ei oltu aina valmiita ylittämään ammattikuntien rajoja, vaan moniammatillisen työskentelyn osapuolet hoitivat yhteistyössä oman rajatun osuutensa. Puuttuvat yhteiset käytännöt moniammatillisessa yhteistyössä näyttivät heikentävän valmiutta ylittää ammattien välisiä rajoja. Tällöin myös yhteinen kirjaaminen nähtiin usein tarpeettomana tai sen merkitys saatettiin kyseenalaistaa. Moniammatillinen yhteistyö vaatii ammattireviirien rajojen ylittämistä: ilman sitä moniammatillisen yhteistyön varsinaista olemusta ei saavuteta (Bronsten 2003; Pehkonen 2009; Kekoni ym. 2019; Mönkkönen 2019). Jos eri alojen ammattilaiset eivät jousta ammattikohtaisista rajoista, niin kaikkia moniammatillisen yhteistyön hyötyjä ei välttämättä saavuteta (ks. esim. Freeman ym. 2000; Kenny 2002; Pehkonen 2009). Näen, että rajapinnassa tapahtuvan työskentelyn edistämiseen on kiinnitettävä huomiota moniammatillisen kirjaamisen kannalta. Myös Günther ja kumppanit (2013) havaitsivat, että olisi tärkeää kehittää keinoja siihen, että rajatyö toteutuisi ammattilaisten ja organisaatioiden välillä mahdollisimman joustavasti, jotta asiakkaiden tarpeiden mukaiset palvelupolut toteutuisivat mahdollisimman hyvin.

Kirjaamisen tavoitteet ja kirjaamiseen käytettävä aika

Sosiaalityöntekijät määrittelivät moniammatillista kirjaamista sen tavoitteiden kautta. Tutkielmani mukaan moniammatillisen kirjaamisen keskeinen tavoite on edistää asiakkaan pääsyä oikea-aikaisesti oikeanlaisten palveluiden piiriin. Tämä tavoite saavutetaan moniammatillisen kirjaamisen muilla osa-alueilla eli tiedonsiirrolla, yhteisen tiedon muodostuksella ja moniammatillisen kirjaamisen käytännöillä. Moniammatillisella kirjaamisella tuetaan asiakkuuden suunnittelua ja tehdään näkyväksi asiakkuuden eteneminen kaikille yhteistyön osapuolille. Lisäksi moniammatillisella kirjaamisella tavoiteltiin rahan ja

resursseihin liittyviä säästöjä, kun tiedon vaihto ammattilaisten välillä tehostuu ja asiakkaasta on kattava kokonaiskuva, jolloin asiakas pääsee tehokkaammin oikeanlaisten palveluiden piiriin. Moniammatillisella kirjaamisella tavoitellaan samoja asioita kuin kirjaamisella yleensäkin: tehdyn työn dokumentointia, työn vaikuttavuuden seuraamista ja palveluiden kehittämistä (ks. esim. Günther 2015).

Tutkielmani mukaan moniammatillisella kirjaamisella tavoitellaan myös ajallista hyötyä. Se vähentäisi päällekkäistä työtä, jolloin sosiaalityöntekijöiden työaika vapautuisi muihin tehtäviin. Toisaalta moniammatillinen kirjaaminen ja sen käytäntöjen omaksuminen vie aikaa, ja moniammatillisen kirjaamisen myötä työtä pitäisi aikatauluttaa uudella tavalla. Kirjaamisen on tällä hetkellä käytössä liian vähän työaika. Kirjaamisen aikaa vievä luonne on havaittu myös aiemmissa dokumentointiin liittyvissä tutkimuksissa (ks. esim. Kagle 1993; Ylönen ym. 2020; Hujanen ym. 2021). Kaisa Hujasen ja kumppaneiden (2021) mukaan onnistuneen dokumentoinnin edellytyksenä on, että sille resursoidaan riittävästi aikaa. Kirjaamista kritisoidaan aikasyöppönä, jonka nähdään vievän työaika pois suoraan asiakastyöstä. Maija Mänttari-van der Kuipin (2016, 7) mukaan sosiaalityöntekijöiden työaika hupenee nykyisen selontekovelvollisuuden toteuttamiseen, joka pitää sisällään dokumentointia, tilastointia ja raportointia.

Moniammatilliset asiakirjat ja lainsäädäntö

Sosiaalityöntekijät määrittivät moniammatillista kirjaamista sellaisten asiakasasiakirjojen kautta, joita heidän työtehtävissään laaditaan moniammatillisesti. Näitä asiakirjoja olivat asiakassuunnitelmat ja palvelutarpeen arviot. Sosiaalihuoltolaki ja asiakasasiakirjalaki velvoittavat tarpeen mukaan laatimaan palvelutarpeen arvioinnin ja asiakassuunnitelman moniammatillisesti, joten oli odotettavaa, että juuri nämä asiakirjat määriteltiin moniammatillisiksi asiakirjoiksi. Huomionarvoista oli, että sosiaalityöntekijöiden käsitys moniammatillisista asiakirjoista painottui niin vahvasti näiden kahden asiakirjan äärelle, ja vain muutama sosiaalityöntekijä nimesi myös muita moniammatillisesti laadittavia asiakasasiakirjoja. Näitä olivat muun muassa erilaiset lausunnot, kuulemiseen liittyvät asiakirjat, muut asiakkuudessa tehtävät suunnitelmat, verkostoneuvotteluiden muistiot ja asiakaskertomusmerkinnät moniammatillisista tapaamisista. Tulosta tarkasteltaessa on huomioitava sen palvelutehtävän, jossa sosiaalityöntekijä työskentelee, vaikutus hänen käsitykseensä moniammatillisista asiakirjoista. Esimerkiksi Varsinais-Suomen

hyvinvointialueella toimivat alueelliset Soihtu-tiimit, jotka vastaavat hyvinvointialueen sosiaalihuoltolain mukaisista palvelutarpeen arvioinneista (Varha.) Näin ollen Soihtu-tiimin työntekijöiden oleellisin moniammatillisesti laadittava asiakirja on palvelutarpeenarvio. Yllättävää myös oli, että vaikka sosiaalityöntekijät osasivat nimetä moniammatillisesti laadittavia asiakirjoja, niitä ei välttämättä toteutettu heidän työssään moniammatillisesti tai se oli vähäistä. Näin oli huolimatta siitä, että lainsäädännöllä ohjataan moniammatilliseen kirjaamiseen (ks. Sosiaalihuoltolaki 1301/2014; Asiakasasiakirjalaki 254/2015; Lehmuskoski ym. 2021).

Tutkielmani mukaan tietosuojalainsäädäntöön liittyvät seikat haastoivat moniammatillisessa yhteistyössä erityisesti tiedon jakamista ammattilaisten välillä. Sosiaalityöntekijöiden näkemys oli, että nykyinen lainsäädäntö ei edistä moniammatillisen kirjaamisen toteutumista. Mielenkiintoista tämä on siksi, että asiakastietolaissa säädetään, että sosiaalihuollon asiakastietoja saadaan luovuttaa sosiaalipalvelujen antajataholta toiselle palvelujen järjestämiseksi, tuottamiseksi ja toteuttamiseksi. Asiakaslain mukaan asiakkaan tietoja saa luovuttaa asiakkaan suostumuksella. (Asiakaslaki 812/2000; Asiakastietolaki 784/2021; Lehmuskoski ym. 2021, 51.) Näin ollen tietosuojalainsäädäntö ei estä asiakastietojen jakamista moniammatillisen tiimin kesken, jos tiedot ovat olennaisia palvelujen järjestämiseksi tai työntekijöillä on asiakkaan suostumus tietojen vaihtoon.

Vaikka tutkimusaineistoon liittyvissä tehtävänannoissa ei ollut tarkoitus käsitellä asiakaslähtöisyyttä tai asiakkaan osallisuutta, sosiaalityöntekijät näkivät, että moniammatillinen kirjaaminen edistäisi myös asiakkaan asemaa. Sosiaalityöntekijät näkivät, että moniammatillisella kirjaamisella edistetään sitä, että asiakas saa tarpeenmukaisia ja oikea-aikaisia palveluita, kun tieto liikkuu ammattilaisten välillä, ja ammattilaiset jakavat yhteisen ymmärryksen ja yhteiset tavoitteet asiakkaan asiassa.

6.2 Tutkimuksen luotettavuus ja kontribuutio

Tutkielmani tuotti uutta ja merkityksellistä tietoa vähän tutkittuun ilmiöön. Tein näkyväksi sosiaalityöntekijöiden määritelmiä moniammatillisesta kirjaamisesta ja paikansin kirjaamiseen vaikuttavia tekijöitä, jotka olisi hyvä ottaa huomioon moniammatillisen kirjaamisen käytäntöjen kehittämisessä. Toivon, että voin tällä tutkimuksella inspiroida muita tutkijoita jatkamaan moniammatillisen kirjaamisen tutkimista. Tässä tutkielmassa on tuotu esiin

sosiaalityöntekijöiden näkökulma moniammatilliseen kirjaamiseen, mutta olisi mielenkiintoista tutkia muiden ammattiryhmien käsityksiä moniammatillisesta kirjaamisesta.

Tutkielman teko opetti minua niin tutkijan kuin sosiaalityöntekijän näkökulmasta. Tutkijana opin viemään tutkimusprosessin alusta loppuun ja tuottamaan uutta tutkimustietoa ajankohtaiseen aiheeseen. Erityisesti tutkielman analyysivaiheen teko lisäsi varmuuttani tutkijana. Tutkimusprosessin myötä oma ymmärrykseni ja tietämykseni vahvistui ennen kaikkea sosiaalityön kirjaamisesta ja moniammatillisuudesta, mitä pidän arvokkaana valttikorttina sosiaalityöntekijän työtehtävissä. Ymmärrän, että moniammatillisessa kirjaamisessa keskiössä on yhteisen tiedon muodostaminen asiakkaan tilanteesta. Moniammatillisella kirjaamisella niin kuin moniammatillisella yhteistyöllä ylipäättäänkin tavoitellaan asiakkaan tilanteen edistämistä. Tutkielman tekoani tuki yliopistolta saadun ohjauksen lisäksi Vassolta saatu tuki sekä Kansa-koulu-kirjaamisvalmennukseen osallistuminen, jonka myötä ymmärsin tutkimusaineistoani ja sen kontekstia paremmin.

Tutkimusprosessin aikana olen noudattanut hyvän tutkimuksen tieteellisiä ja eettisiä periaatteita. Olen kuvannut avoimesti tutkimuksessani tehtyjä valintoja ja tutkimusaineiston keräämis- ja analyysiprosessia laadullisen tutkimuksen luonteen mukaisesti (Puusa & Julkunen 2020, 192) pyrkien näin lisäämään oma tutkimukseni luotettavuutta. Tutkimustuloksessani on otettava huomioon tutkimusaineiston rajallisuus, joka vaikuttaa tutkimustulosten yleistettävyyteen. Tuloksia tarkasteltaessa on huomioitava Kansa-koulu III -kirjaamisvalmennuksen konteksti. Valmennukseen osallistuneet sosiaalityöntekijät ovat itsessään erityinen ryhmä, jotka saattavat suhtautua kirjaamiseen keskimääräistä motivoituneemmin. Aineisto on kerätty kirjaamisvalmennukseen osallistuneiden sosiaalityöntekijöiden vastauksista ja oppimisympäristö sekä tehtävänantojen kysymysten asettelu ovat asettaneet raamit sille, miten sosiaalityöntekijät ovat vastanneet moniammatillista kirjaamista koskeviin kysymyksiin. Syy käyttää tutkimuksessa juuri Kansa-koulu III tuottamaa aineistoa oli se, että aineisto oli varsin laaja ja kattava: se koostui lähes 400 sosiaalityöntekijän vastauksista ja vastaajat työskentelivät eri puolilla Suomea julkisen sosiaalihuollon eri palvelutehtävissä. Ilman Vassoa ja Kansa-koulu hanketta minun ei olisi ollut itsekseni mahdollista kerätä näin laajaa aineistoa. Kattavan aineiston ansiosta minun oli mahdollista tuottaa tutkittavasta ilmiöstä syvälinen ja monipuolinen kuva. Laajan otannan myötä näen, että tutkimustulokseni ovat suhteellisen vertailukelpoisia. Näen, että laaja otanta parantaa tutkimustulosten vertailukelpoisuutta.

Tutkielman teon aikana olen pyrkinyt pitämään mielessäni oman positioni niin tutkijana ja opiskelijana kuin uran alkuvaiheessa olevana sosiaalityöntekijänä ja reflektoimaan näiden vaikutuksia tutkimusprosessiin. Oman työkokemukseni kautta minulle on kertynyt kokemusta sekä asiakastyön kirjaamisesta että moniammatillisesta yhteistyöstä, mikä teoreettisen viitekehyksen ohella loi minulle ennakko-oletuksia mahdollisista tutkimustuloksista. Tutkimusaineistoa analysoidessani pyrin kuitenkin vapauttamaan itseni näistä ennakko-oletuksista ja antamaan aineistolle tilaa puhua. Teoriaohjaava analyysimenetelmä mahdollisti aineiston tarkastelun avoimin mielin.

Tutkimusaineisto on tuotettu vuoden 2021 kirjaamisvalmennuksesta eli ennen hyvinvointialueuudistusta, joka astui voimaan 1.1.2023. Olisi mielenkiintoista tutkia tulevaisuudessa sitä, miten moniammatillista kirjaamista on viety ja tullaan tulevaisuudessa viemään eteenpäin ja miten se näkyy sosiaalityöntekijöiden työyhteisöissä hyvinvointialueuudistuksen ja Kanta-palveluiden käyttöönoton myötä. Hyvinvointialueilla on edessään uudet mahdollisuudet kehittää moniammatillista kirjaamista sekä yhtenäistää ja tasavertaistaa asiakastyön kirjaamista valtakunnallisesti. Kanta-palveluiden käyttöönotolla vastataan tiedonsiirtoon liittyviin haasteisiin. Näen, että tutkimustulosteni perusteella seuraava vaihe olisi kiinnittää huomiota moniammatillisen kirjaamisen yhteisten ja selkeiden käytäntöjen rakentamiseen. Mielenkiintoinen jatkotutkimuskohde olisi moniammatillisesti laaditut asiakirjat ja sen tarkastelu, miten moniammatillinen kirjaaminen näyttäytyy asiakirjoissa.

Lähteet

- Abbott, Andrew (1988) *The System of Professions: An Essay on the Division of Expert Labor*.
Lontoo: Chicago Press.
- Allen, Davina (2000) Doing Occupational Demarcation: the "Boundary Work" of Nurse Managers in a District General Hospital. *Journal of Contemporary Ethnography* 29 (3), 326–356.
- Bronstein, Laura (2003) A model for interdisciplinary collaboration. *Social work* 48 (3), 297–306.
- D'Amour, Danielle & Ferrada-Videla, Marcela & Rodriguez, Leticia San Martin & Beaulieu, Marie-Dominique (2005). The conceptual basis for interprofessional collaboration: Core concepts and theoretical frameworks. *Journal of Interprofessional Care* 19, 116–131. <https://pdfslide.net/documents/the-conceptual-basis-for-interprofessional-collaboration-core-concepts-and.html?page=1> Viitattu 9.12.2022.
- Dirks, Kurt T. & Ferrin, Donald L. (2001) The Role of trust in organizational settings. *Organizational Science* 4, 450–470.
- Edwards, Anne (2010) *Being an Expert Professional Practitioner: The Relational Turn in Expertise*. Lontoo: Springer.
- Edwards, Anne (2011) Building common knowledge at the boundaries between professional practices: Relational agency and relational expertise in systems of distributed expertise. *International Journal of Educational Research* 50 (1), 33–39.
- Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2016/679 luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja direktiivin 95/46/EY kumoamisesta (yleinen tietosuoja-asetus) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/HTML/?uri=CELEX:32016R0679&from=FI> Viitattu 20.3.2023.

- Freeman, Marine & Miller, Carolyn & Ross, Nick (2000) The impact of individual philosophies of teamwork on multi-professional practice and the implications for education. *Journal of Interprofessional Care*, 237–247.
- Frost, Nick & Robinson, Mark & Anning, Angela (2005) Social workers in multidisciplinary teams: issues and dilemmas for professional practice. *Child and Family Social Work* 10, 187–196.
https://www.researchgate.net/publication/229461470_Social_workers_in_multidisciplinary_teams_Issues_and_dilemmas_for_professional_practice Viitattu 1.3.2023.
- Gieryn, Thomas (1983) Boundary work and the demarcation of science from non-science: Strains and interests in professional ideologies of scientists. *American Sociological Review* 48 (6), 781–795.
https://law.unimelb.edu.au/_data/assets/pdf_file/0009/3623526/2-Gieryn-Boundary-work.pdf Viitattu 17.1.2023.
- Günther, Kirsi & Raitakari, Suvi & Juhila, Kirsi & Saario, Sirpa & Kaartamo, Riina & Kulmala, Anna (2013) Asiakaslähtöisyys vakavaa mielen sairautta sairastavien nuorten aikuisten kuntoutuskurssilla. *Etnometodologinen tapaustutkimus*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Günther, Kirsi (2015) Asiakasdokumentaatio arviointina mielenterveystyön arjessa. Tutkimus ammatillisesta kirjaamisesta. Akateeminen väitöskirja. Tampere: Tampere University Press. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/98096/978-951-44-9950-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y> Viitattu 6.2.2023.
- Günther, Kirsi & Räsänen, Jenni-Mari (2020) The reported responsibilities of mental health workers and clients. *Communication & Medicine* 17(3), 1–13.
- Günther, Kirsi (2022) Liittoutumisen ja samanmielisyyden tuottaminen monitoimijaisessa jalkautuvassa aikuissosiaalityössä. Teoksessa Jokinen, Arja & Raitakari, Suvi & Ranta, Johanna (toim.) *Sosiaalityö yhteiskunnan marginaaleissa*. Konstruktionistisia jäsenyyksiä. Tampere: Vastapaino, 165–198.

- Hall, Christopher & Slembrouck, Stef & Haigh, Emma & Lee, Anita (2010) The management of professional roles during boundary work in child welfare. *International Journal of Social Welfare* 19 (3), 348–357.
- Hallintolaki (434/2003) Finlex <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030434> Viitattu 22.3.2023.
- Hamilton, Gordon (1946) *Principles of Social Case Recording*. New York: Columbia University Press.
- Hartswood, Mark & Procter, Rob & Rouncefield, Mark & Slack, Roger (2003) Making a case in medical work: Implications for the electronic medical record. *Computer Supported Cooperative Work* 12 (3), 241– 266
- Helsingin yliopisto. Sosiaalityön opetussuunnitelma. <https://wiki.helsinki.fi/pages/viewpage.action?pageId=290521681> Viitattu 14.3.2023
- Hernes, Tor (2004) Studying Composite Boundaries: A Framework of Analysis. *Human Relations* 57 (1), 9–29. <https://www.proquest.com/docview/231450114/fulltext/449B79D03D0B49AAPQ/1?accountid=14774> Viitattu 17.1.2023.
- Hiltunen-Toura, Maarit & Lehtonen, Mari & Taskinen, Teppo & Lohijoki, Hanna (2018) *Kansa-koulu-hanke. Loppuraportti*. Kaakkois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus Oy Socom. https://thl.fi/documents/920442/3728513/Kansa-koulu_loppuraportti_Final.pdf/f9bf44bb-2895-4954-a08d-96bfb8403fe9 Viitattu 20.1.2023.
- Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara Paula (2012) *Tutki ja kirjoita*. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.
- Hujanen, Kaisa & Kinnunen, Ulla-Maija & Ailio, Erja & Koivumäki, Leena (2021) Sosiaalityön laadukas rakenteinen kirjaaminen sosiaalityöntekijöiden kuvaamana. *Finnish Journal of eHealth and eWelfare* 13(4), 360–371.

Huuskonen, Saira (2014) Recording and Use of Information in a Client Information System in Child Protection Work. Acta Universitatis Tamperensis 1904. Tampere: Tampereen yliopisto.

Isoherranen, Kaarina & Rekola, Leena & Nurminen, Raija (2008) Enemmän yhdessä – moniammatillinen yhteistyö. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.

Isoherranen, Kaarina (2012) Uhka vai mahdollisuus? – moniammatillista yhteistyötä kehittämässä. Akateeminen väitöskirja. Valtiotieteellinen tiedekunta. Helsinki: Helsingin yliopisto.
https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/37493/isoherranen_vaitoskirja.pdf?sequence=1&isAllowed= Viitattu 5.12.2022.

Itä-Suomen yliopisto. Sosiaalityön opetussuunnitelma.
<https://opas.peppi.uef.fi/fi/ohjelma/112134?period=2022-2023> Viitattu 14.3.2023.

Juhila, Kirsi (2006) Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina. Sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat. Tampere: Vastapaino.

Juhila, Kirsi & Raitakari, Suvi (2022) Kotikäyntityön rajat ja rajattomuus mielenterveys- ja päihdekuntoutuksessa. Teoksessa Suvi Raitakari & Kirsi Günther & Jenni-Mari Räsänen (toim.) Koti, hyvinvointityö ja haavoittuvuus. Tampere: Tampere University Press, 123–152 <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-359-038-0> Viitattu 5.11.2022.

Juvonen, Tuija (1996) Kuntoutuksen monitoimijuus. Teoksessa Anna Metteri (toim.) Moniammatillinen sosiaalityö. Sosiaalityön vuosikirja 1996. Helsinki: Sosiaalityöntekijäin liitto, 158–164.

Jyväskylän yliopisto. Sosiaalityön opetussuunnitelma. <https://opinto-opas.jyu.fi/2020/fi/tutkintoohjelma/stoka2020/> Viitattu 14.3.2023.

Kagle, Jill (1991) Social Work Records. Illinois: Waveland Press.

Kagle, Jill (1993) Record Keeping: Directions for the 1990s. *Social Work* 38 (2), 190–196.

Kansa-Koulu III (2022) Sosiaalialan kirjaamisosaamisen vahvistaminen digitaalisesti. Hankkeen loppuraportti.

<https://vasso.sharepoint.com/Shared%20Documents/Forms/AllItems.aspx?ga=1&id=%2FShared%20Documents%2FKansa%2Dkoulu%2F02%20Kansa%2Dkoulu%20III%2Floppuraportti%2FKansa%2Dkoulu%20III%20%2D%20Loppuraportti%2Epdf&parent=%2FShared%20Documents%2FKansa%2Dkoulu%2F02%20Kansa%2Dkoulu%20III%2Floppuraportti> Viitattu 20.1.2023.

Karlsson, Anna-Malin & Zoe Nikolaidou (2013) Writing about Caring. Discourses, genres and remediation in elder care. *Journal of Applied Linguistics and Professional Practice* 8 (2), 123–143.

Karvinen-Niinikoski, Synnöve & Tapola, Maria (2002) Dokumentointi sosiaalityössä – perinteitä ja haasteita. Teoksessa Ulla Ryyänen & Riitta Vornanen (toim.) Tutkiva sosiaalityö: Helsinki: Sosiaalityön tutkimuksen seura, 9–12. <http://www.sosiaalityontutkimuksenseura.fi/Tutkiva%20sosiaalityo/Tutkiva%20sosiaalityo%202002.pdf> Viitattu 10.1.2023.

Kekoni, Taru & Mönkkönen, Kaarina & Harjula, Anneli & Laulainen, Sanna & Hirvonen, Jukka (2019) Moniammatillisuus käsitteinä ja käytänteinä. Teoksessa Kaarina Mönkkönen & Taru Kekoni & Aini Pehkonen (toim.) Moniammatillinen yhteistyö. Vaikuttava vuorovaikutus sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Gaudeamus, 15–46.

Kenny, Gerard (2002) The Importance of Nursing Values in Interprofessional Collaboration. *British Journal of Nursing* 1, 65–68.

KM 1971: A 25. Sosiaalihuollon periaatekomitean mietintö I. Yleiset periaatteet. Helsinki: Valtion painatuskeskus.

Kääriäinen, Aino (2003) Lastensuojelun sosiaalityö asiakirjoina. Dokumentoinnin ja tiedonmuodostuksen dynamiikka. Sosiaalipolitiikan laitoksen tutkimuksia 1. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Kääriäinen, Aino (2016) Sosiaalityön dokumentointi: suhde tietoon ja toimintaan. Teoksessa Maritta Törrönen, Kaija Hänninen, Päivi Jouttimäki, Tiina Lehto-Lundén, Petra Salovaara & Minna Vestilä (toim.) Vastavuoroinen sosiaalityö. Helsinki: Gaudeamus, 189–197.

Laaksonen, Maarit & Kääriäinen, Aino & Penttilä, Marja & Tapola-Haapala, Maria & Sahala, Heli & Kärki, Jarmo & Jäppinen, Anu (2011) Asiakastiedon dokumentointi sosiaalihuollossa. Opastusta asiakastiedon käyttöön ja kirjaamiseen. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Laine, Helinä (2014) Sosiaalityö terveydenhuollossa on positiiviseen häiriköintiin perustuvaa taiteilua. Teoksessa Anna Metteri, Heli Valokivi & Satu Ylinen (toim.) Terveys ja sosiaalityö. Jyväskylä: PS-kustannus, 26–31.

Laki potilaan asemasta ja oikeuksista (785/1992) Finlex
<https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1992/19920785> Viitattu 22.3.2023.

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000) Finlex
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2000/20000812> Viitattu 13.1.2023.

Laki sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista (254/2015) Finlex
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150254> Viitattu. 18.1.2023.

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä (784/2021) Finlex
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2021/20210784> Viitattu 13.1.2023.

Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999) Finlex
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990621> Viitattu 20.3.2023.

Lapin yliopisto. Sosiaalityön opetussuunnitelma. <https://opinto-opas-lay.peppi.lapit.csc.fi/fi/ohjelma/19642> Viitattu 14.3.2023.

Lastensuojelulaki (417/2007) Finlex <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>
Viitattu 22.3.2023.

Lehmuskoski, Antero (2017) Tiedonhallinta sosiaalityössä. Teoksessa Aulikki Kananoja & Martti Lähtinen & Pirjo Marjamäki (toim.) Sosiaalityön käsikirja. Helsinki: Tietosanoma, 417–437.

Lehmuskoski, Antero & Ålander, Anne & Immonen, Maila & Virtanen, Nina & Lohijoki, Hanna & Jokinen, Taina (2021) Kirjaaminen monialaisessa yhteistyössä. Versio 2.0. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/144211/Kirjaaminen%20monialaisessa%20yhteisty%c3%b6ss%c3%a4-v2.pdf?sequence=1&isAllowed=y> Viitattu 9.12.2022.

Lehmuskoski, Antero & Suhonen, Marko (2023) Kanta-Palvelujen käsikirja sosiaalihuollon toimijoille. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://yhteistyotilat.fi/wiki08/pages/viewpage.action?pageId=61058878>. Viitattu 5.4.2023.

Lindén, Mirja (1999) Terveydenhuollon sosiaalityö moniammatillisessa toimintaympäristössä. Stakes Raportteja 234. Helsinki: Stages.

Liukko, Eeva & Lohijoki, Hanna & Immonen, Maila & Vakkuri, Maija (2022) Rakenteisen kirjaamisen erityiskysymykset työikäisten palvelutehtävässä, 3. porras. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://www.julkari.fi/handle/10024/145570>. Viitattu 26.2.2023.

Lockhart-Wood, Karen (2000) Collaboration between Nurses and Doctors in Clinical Practice. British Journal of Nursing 9 (5), 276–280.

Mänttari-van der Kuip, Maija (2016) Julkinen sosiaalityö pysyvän niukkuuden aikakaudella. Teoksessa Sirpa Kannasoja, Marjo Kuronen & Tytti Poikolainen (toim.) Tutkiva sosiaalityö. Sosiaalityön aika. Sosiaalityön tutkimuksen seura. Talentia-lehti, 6–11.

- Mönkkönen, Kaarina (1996) Asiantuntijasta asiantutkijaksi. Teoksessa Metteri, Anna (toim.) Moniammatillisuus ja sosiaalityö. Sosiaalityön vuosikirja 1996. Sosiaalityöntekijäin liitto R.Y. Helsinki: Edita, 51–66.
- Mönkkönen, Kaarina & Kekoni, T. (2020) Monitoimijaisuus työntekijän voimavarana ja haasteena. Teoksessa Hujala, A. & Taskinen, H. (toim.) Uudistuva sosiaali- ja terveysala. Tampere: Tampere University Press, 215–240.
- Mönkkönen, Kaarina & Kekoni, Taru & Pehkonen, Aini (2019) Moniammatillinen yhteistyö. Vaikuttava vuorovaikutus sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Gaudeamus.
- O'Rourke, Liz (2010) Recording in social work. Not just an administrative task. Bristol: Policy Press.
- Payne, Malcolm (2000). Teamwork in Multiprofessional Care. New York: Palgrave.
- Pehkonen, Aini (2009) Moniammatillisuus sosiaalityön toimintaympäristössä. Janus 17(2) 101–103. <https://journal.fi/janus/article/view/50509/15281> Viitattu 1.2.2023.
- Pehkonen, Aini & Martikainen, Kaisa & Kinni, Riitta-Liisa & Mönkkönen, Kaarina (2019) Asiakas moniammatillisessa kohtaamisessa. Teoksessa Kaarina Mönkkönen & Taru Kekoni & Aini Pehkonen (toim.) Moniammatillinen yhteistyö. Helsinki: Gaudeamus, 89–111.
- Prince, Katie (1996) Boring Records? Communication, Speech and Writing in Social Work, Jessica London: Kingsley Publishers.
- Puusa, Anu & Juuti, Pauli (2020) Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Tallinna: Gaudeamus.
- Pyykönen, Riikka (2013) Asiakasosallisuus monitoimijaisessa yhteistyössä. Kehrä II loppuraportti. http://www.socca.fi/files/3375/Kehra_II_loppuraportti_Riikka_Pyykonen.pdf Viitattu 9.12.2022.

Pärnä, Katariina (2012) Kehittävä moniammatillinen yhteistyö prosessina. Lapsiperheiden varhaisen tukemisen mahdollisuudet. Akateeminen väitöskirja. Turku: Turun yliopisto.

Raunio, Kyösti (2009) Olennainen sosiaalityössä. Helsinki: Gaudeamus.

Reina, Timo (2017). Rajapinnoista yhdyspintoihin 2017. Kuntaliiton yhdyspintaseminaari 30.3.2017. <https://www.kuntaliitto.fi/sites/default/files/media/file/reina.pdf>. Viitattu 9.12.2022.

Räsänen, Jenni-Mari (2010) Tietojärjestelmien yhteiskäytön jännitteet seudullisessa sosiaalipäivystyksessä. Teoksessa Anneli Pohjola, Aino Kääriäinen & Sirpa Kuusisto Niemi (toim.) Sosiaalityö, tieto ja tekonologia. Jyväskylä: PS-kustannus, 291–318.

Räsänen, Jenni-Mari & Günther, Kirsi (2018) Inter-organisational use of the electronic health record in mental health. *Communication & Medicine* 15(1), 65–76.

Saario, Sirpa (2014) Audit Techniques in Mental Health: Practitioners' responses to electronic health records and service purchasing agreements. *Acta Universitatis Tamperensis* 1907. Tampere: Tampere University Press.

Saario, Sirpa & Juhila, Kirsi & Raitakari, Suvi (2015) Boundary work in inter-agency and interprofessional client transitions. *Journal of Interprofessional Care* 29 (6), 610–615.

Saario, Sirpa & Räsänen, Jenni-Mari & Hall, Christopher (2017) Negotiating boundaries of professional responsibilities in team meetings. Teoksessa Kirsi Juhila, Suvi Raitakari & Christopher Hall (toim.) *Responsibilisation at the margins of welfare services*. London: Routledge, 174–195.

Schreier, Margrit (2013) *Qualitative content analysis in practice*. Los Angeles: Sage Publications.

- Sheffield, Ada Eliot (1920) *The social case history: Its content and construction*. New York: Russel Sage Foundation.
https://www.russellsage.org/sites/all/files/Sheffield_The%20Social%20Case%20history_0.pdf. Viitattu 13.1.2023.
- Slembrouck, S. & Hall, C. (2014) *Boundary work*. Teoksessa Christopher Hall, Kirsi Juhila, Maureen Matarese & Carolus van Nijnatten (toim.), *Analysing social work communication: Discourse in practice*. London: Routledge, 61–78.
- Sosiaalihuoltolaki (1301/2014) Finlex <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301>
Viitattu 14.1.2023.
- Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö (2020) *Tulevaisuuden sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön ohjelma ja hankeopas*. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön julkaisuja 2020:3
https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162004/STM_2020_3_j.pdf?sequence=1&isAllowed=y Viitattu 2.2.2023.
- Stockdale, Susan & Sherin, Jonathan E. & Chan, Jeffrey A. & Hermann, Richard C. (2011) *Barriers and strategies for improving communication between inpatient and outpatient mental health clinicians*. *BMJ Quality & Safety* 20 (11), 941–946.
- Tampereen yliopisto. Opetussuunnitelma.
<https://www.tuni.fi/opiskelijanopas/opintotiedot/tutkinto-ohjelmat/otm-36b9896c-2e3b-4f89-bbf3-983e168ca644?year=2022&activeTab=1> Viitattu 14.3.2023.
- Turun yliopisto. Opinto-opas 2022–2024.
<https://opas.peppi.utu.fi/fi/ohjelma/90209?period=2022-2024>. Viitattu 14.3.2023.
- Tietosuojalaki (1050/2018) Finlex <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2018/20181050>
Viitattu 20.3.2023.
- Tiilikä, Ulla (2007) *Tekstit viraston työssä: Tutkimus etuuspäätösten kielestä ja konteksteista*. Helsinki: SKS.

- Tiililä, Ulla (2017) Johdatus sosiaali- ja hoitoalojen tekstimaailmaan ja niiden tutkimukseen. Teoksessa Ulla Tiililä & Kati Karvinen (toim.) Elämän ja kuoleman tekstit: kirjoittaminen sosiaali- ja hoitotyössä. Helsinki: Kotimaisen kielen keskus, 6–18.
- Toikko, Timo (2005) Sosiaalityön ideat. Johdatus sosiaalityön historiaan. Tampere: Vastapaino.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2009) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2012) Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsittely Suomessa. https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf Viitattu 31.1.2023.
- Varha Varsinais-Suomen hyvinvointialue. Neuvonta, ohjaus ja palvelutarpeen arviointi sosiaalihuollossa (Asiakasohjaus Soihtu) <https://www.varha.fi/fi/palvelut/neuvonta-ohjaus-ja-palvelutarpeen-arviointi-sosiaalihuollossa-asiakasohjaus-soihtu>. Viitattu 17.5.2023.
- Vasso. Kansa-koulu 5. <https://vasso.fi/hankkeet/kansa-koulu/> Viitattu. 17.5.2023.
- Vierula, Tarja (2013) Lastensuojelun asiakirjakäytäntöjen tahattomat seuraukset vanhempien kokemina. Teoksessa Merja Laitinen & Asta Niskala (toim.) Asiakkaat toimijoina sosiaalityössä. Tampere: Vastapaino, 272–298
- Ylönen, Katri & Salovaara, Susi & Kaipio, Johanna & Tyllinen, Mari & Tynkkynen, Elina & Hautala, Sanna & Lääveri, Tinja (2020) Sosiaalialan asiakastietojärjestelmissä paljon parannettavaa: käyttäjäkokemukset 2019. Finnish Journal of eHealth and eWelfare 2020 12 (1), 30–43.